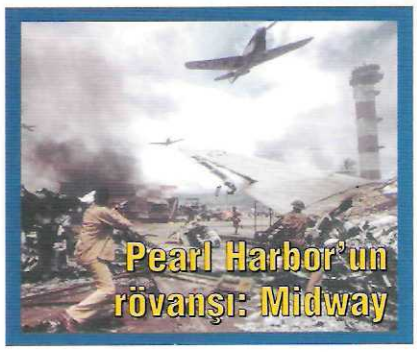
popüler
tarih
www.populertarih.com.tr Şubat 2006 Sayı 66 5,00 YTL



Görkemli çeşmeler kenti: Sagalassos

Beydağları'nda arkeoloji: Trebenna

'On Soruda' Viyana Bozgunu yılları

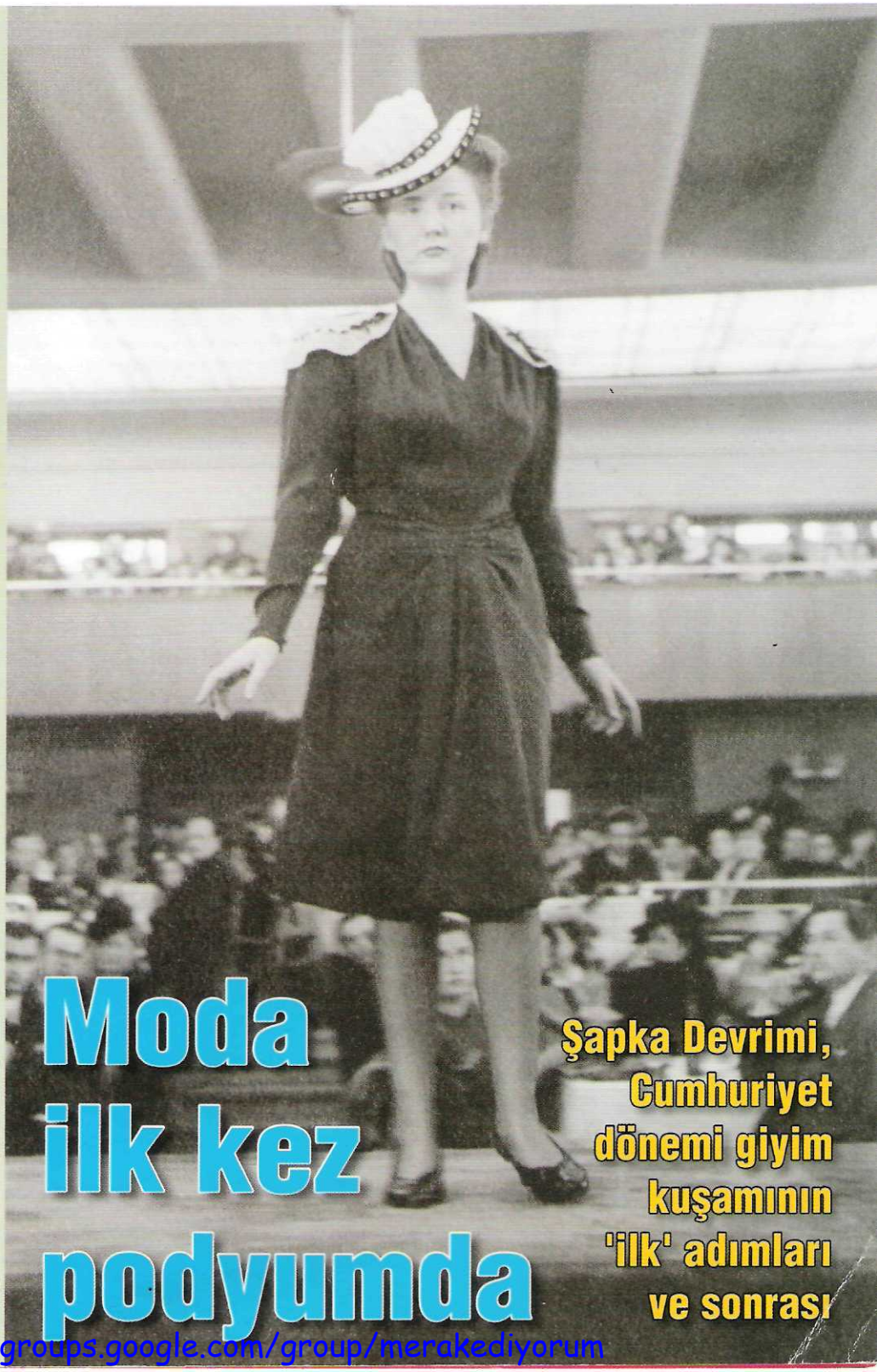
TAKVİMDE NE NEDİR? [2]
Türklerin kullandığı takvimler ve tarih çevirme usulü

Gündemden inmeyen padişah: II. Abdülhamid

Beşiktaş'ın 'ilk 11'i nasıl yok oldu?

Tarihçi başbakan Şemsettin Günaltay

Efsane bilgisayar ENIAC 60 yaşında



Moda ilk kez podyumda

Şapka Devrimi, Cumhuriyet dönemi giyim kuşamının 'ilk' adımları ve sonrası

DÜNYA
ISSN 1302-6577 212323 06/02

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Hollywood, sıradanlığı aşmanın peşinde



LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com

Siz bu satırları gözden geçirirken, eğer programlamalarda değişiklik olmaz ise, 'sinema ve tarih ilişkisi' açısından çok önemli bir film, vizyona girmiş olacak: Steven Spielberg'in 'Munich / Münih'i.

Bundan 34 yıl önce, 4 Eylül 1972 günü başlayan 19 saatlik bir terör eylemi, Münih Olimpiyatları'nı kana bulamış; Filistin kökenli teröristlerin kurmuş oldukları 'Kara Eylül' çetesinin üyeleri, İsrail'in olimpiyat ekibinden 11 sporcu ve teknik adamı katlederek, Olimpiyatlar'ın 'barış' atmosferini zehirlemişlerdi...

İşte Spielberg'in filmi, bu noktadan hareketle, olayın 'az bilinen' gelişmelerine uzanıyor. Yönetmenin yapıtı da, tarihî muhteva ve bakış açısı noktasından, burada değer kazanıyor: Dönemin İsrail başbakanı Golda Meir yönetiminde toplanan İsrail Kabinesi, önce tüm dünyanın gözleri önünde, 9 Eylül günü, İsrail Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçakları, Suriye ve Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarını bombalamaya gönderiyor. Bu, Münih katliamına 'resmî cevap' oluyor. Ardından, 'gizli bir cevap' başlatılıyor: Kara Eylül örgütüyle bağlantısı olduğundan kuşkulanılan Filistinlilerin yok edilmesi için, 'Tanrının Gazabı' adı altında zincirleme suikastler planlanıyor.

Günümüzde hâlâ tartışılan bilgilere göre, bazı kaynaklar bu operasyonlarda, "Münih katliamının ardındaki beyinler" olarak belirlenen 13 Filistinlinin, yargısız infaz yoluyla öldürüldüğünü vurgular. İsrail suikast timi, Cenevre'den Beyrut'a, Londra'dan Kıbrıs'a uzanan çok geniş bir coğrafyada, tüm uluslararası hukuk kurallarını çiğneyerek hedefteki Filistinlileri tek tek avlar. Zaten terör timi de 'uluslararası' niteliktedir!

İsrail hükümetleri ve Mossad yetkilileri, böyle bir suikast timinin varlığını bugüne kadar resmen doğrulamadılar. Ancak operasyona katılan kaynakların verdiği bilgileri temel alan birkaç kitap ve belgesel çalışması, kimi ayrıntıları ortaya çıkardı. Ayrıca iki İsrailli general, Aharon Yariv ve Zvi Zamir, böyle bir suikast timinin var olduğunu kamuoyu önünde doğruladılar...

Kanadalı gazeteci George Jonas'ın 'Vengeance' adlı kitabını temel alan filmin senaryosunu, Pulitzer ödüllü Tony Kushner yazmış. Filmin yapımcısı Barry Mendel'in sözleri de bize, 'sinema - tarih - siyaset' üçgeninin bu dönem Hollywood filmlerinde nasıl öne çıkacağı mesajını veriyor:

"Günümüzdeki olayları yorumlarken aynı zamanda yakın tarihimize geri dönüp bugünün perspektifinden bakmanın da önemli olduğunu düşünüyorum (...) Günümüzdeki gelişmelere ışık tutan tarihsel olaylardan birisi de Münih baskınıdır..."

Nice sayılarda her ay buluşmak dileğiyle. ■

ÖZÜR VE AÇIKLAMA

Dergimizin Ocak 2006 tarihli 65'inci sayısında; satış ve abone fiyatı, sehven eski fiyat olarak gözükmektedir. Doğrusu; satış fiyatı 5,00 YTL, abone bedeli de yıllık 55,00 YTL'dir. Abonelik süresi Ocak 2006'da sona eren ve aboneliğini 55,00 YTL üzerinden yenileyen tüm okurlarımızın abonelik süreleri, 12 ay yerine 14 ay üzerinden kabul edilecektir. Yaşanan aksaklıktan dolayı özür dileriz.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

İçindekiler

Şubat 2006

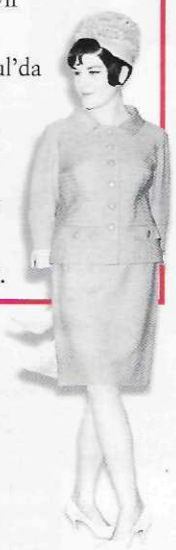
KAPAK



KAPAK FOTOĞRAFI: RABİA ATLAS, 'OLGUNLAŞMA' DEFİLESİNDE

60 Cumhuriyet döneminde giyim kuşamın 'ilk'leri

Şapkasıyla, kadın ve erkek giyimiyle, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, Türkiye'de moda kendine has bir seyir izler... Biz de bu gelişmeleri, İstanbul'da büyük bir moda fuarının yapılacağı bu ay, geniş bir dosya çerçevesinde 6 ayrı konuyla kapağımıza taşıdık.



4 Editörden

6 Basında Bu Ay
Vahdettin Engin

8 Geçen Ay
Sebahat Bağbars

12 İnteraktif Kürsü

16 On Soruda: Doğu Sorunu
Erhan Afyoncu

22 Tartışılan padişah: Abdülhamid
Orhan Koloğlu

28 Mahmudiye'nin gözyaşları
Eser Tutel

40 Portre: Şemsettin Günaltay
Fahameddin Başar

46 Teknoloji: ENIAC 60 yaşında
Fatih Toptan

50 Beşiktaş futbol takımının 'ilk 11'i nasıl yok oldu?
Vâlâ Somalı

54 Pearl Harbor'un rövanşı: Midway
M. Tanju Akad

92 Dergilerden: Dul kadın avcısı asrî hırsız
Lale Uçan

94 Kitap
Lütfü Tınç

96 Ajanda
Erkan Ildız

102 Televizyon
Olkan Özyurt

104 Bulmaca
Sedat Yaşayan

106 Ayın Fotoğrafı



DİZİ: TAKVİMDE NE NEDİR?

34 Geçmişten günümüze Türklerin takvimleri

Dizimizin birinci bölümünde, geçmişten günümüze, insanoğlunun zamanı nasıl hesapladığını anlatmış; takvim çeşitleri hakkında genel bilgiler vermiştik. Bu ikinci ve son bölümde de, Türklerin tarih boyunca kullanmış oldukları takvimleri ele alıp inceleyeceğiz. *Fahameddin Başar*

popüler tarih

Yıl: 6 Sayı: 2006/66 Şubat 2006

Kurucusu
NEZİH DEMİRKENT

İmtiyaz Sahibi
DİDEM DEMİRKENT

Genel Yönetmen
OSMAN S. AROLAT

Yazı İşleri Müdürü
LÜTFÜ TINÇ

Haber Merkezi
SEBAHAT BAĞBARS

Görsel Yönetmen
MURAT BEŞİKTAŞ

Reklam Sorumlusu
A. MERAL BAŞAR

Danışma Kurulu
ERHAN AFYONCU • FAHRİ ARAL
YÜCEL DEMİREL • IŞIN DEMİRKENT
EDHEM ELDEM • VAHDETTİN ENGİN
ALPAY KABACALI • HAYDAR KAZGAN
ÖMER KOÇ • ORHAN KOLOĞLU
CÜNEYT KORYÜREK • İLBER ORTAYLI
SAMİ ÖNAL • METİN SÖZEN
ESER TUTEL

Bu sayıya fotoğraflarıyla katkıda bulunanlar
MİRHAN BİLİR

Abone ve Dağıtım Müdürü
HÜLYA KOÇ

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü
NİLAY ŞAHİNOĞLU DOYURAN

Yayın Türü
YAYGIN SÜRELİ
Her ayın başında yayınlanır

DÜNYA Yayıncılık

Ofset Hazırlık ve Baskı
DÜNYA YAYINCILIK A.Ş.
"GLOBUS" DÜNYA BASINEVİ
100. Yıl Mahallesi 34440 Bağcılar - İstanbul
Yazı İşleri: 0.212. 440 22 77 - 78
Santral Tel: 0.212. 440 24 24
Reklam: 0.212. 440 20 42
Abone: 0.212. 440 21 47 - 48 - 49
Fax: 0.212. 440 23 69
e-mail: populer.tarih@dunya.com
Ücretsiz danışma hattı
0.800 219 20 24 • 0.800 219 20 25

Dağıtım
DPP A.Ş.
DÜNYA SÜPER DAĞITIM A.Ş.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ HAZIRLAYAN: VAHDETTİN ENGİN

100 yıl önce

İRAN SEFARETİNDE KONSER

Daha önce de güzelliğinden sitayişle bahsettiğimiz İran sefaretinin salonları bu defa Mirza Rıza Han'ın düzenlediği bir konser vesilesiyle davetlilere açıldı. (...) Konsere katılan İstanbul'un en güzide sanatçıları davetliler tarafından bol bol alkışlandı. Beethoven ve Schumann'ın eserleri en güzel şekilde icra edildi.
(Le Moniteur Oriental, 12 Şubat 1906)

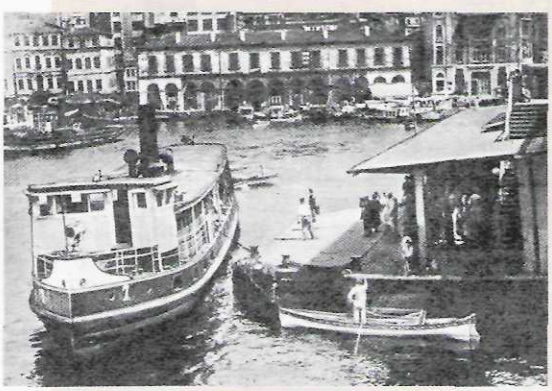


HAMALLAR

Bir süredir İstanbul'da bulunup konserler veren Mösyö ve Madam Jouves dün Kopenhag'a dönmek üzere, trene gideceklerdi ve eşyalarıyla beraber, bir arabaya binerek Sirkeci'ye gitmek istediler. Fakat çevrelerini saran bir grup hamal Sirkeci Garı'na eşya taşıma hakkının sadece kendilerinde olduğunu iddia ederek arabaya binmelerini engelledi. Bir süre sonra polisin gelmesiyle hamallar dağıldı.
(Le Moniteur Oriental, 16 Şubat 1906)

KÖPRÜDE KAZA

Dün yerel saatle beş sıralarında şehrimizin limanında feci bir kaza meydana geldi. Sirkeci-Kabataş arasında sefer yapmakta olan Şirket-i Hayriye'ye ait Üsküdar vapuru, Kadıköy iskelesinden gelmekte olan İdare-i Mahsusa'nın 4 numaralı vapuruyla çarpıştı. Küçük bir vapur olan Üsküdar'da altı mürettebat ve altı yolcu bulunuyordu. Çarpmanın şiddetiyle Üsküdar derhal battı.
(Le Moniteur Oriental, 13 Şubat 1906)



75 yıl önce: 3 Şubat 1931

Mustafa Kemal'den kadın-erkek eşitliği

Milliyet gazetesi, 3 Şubat 1931 tarihli nüshasında okurlarına, Ankara'daki Kız Muallim Mektebi'ni ziyaret eden Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in; kadın-erkek eşitliğinin, demokrasinin esas noktalarından biri olduğunu vurguladığını aktarır.



Ankara Kız Muallim *Mektebi'ni ziyaretinden önce*, Anadolu'da birçok liseyi gezmiş olan Mustafa Kemal, 20 Kasım 1930'da, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Kılıç Ali ve Salih Bozok ile birlikte, Sivas Kız Öğretmen Okulu öğretmen ve öğrencileriyle...

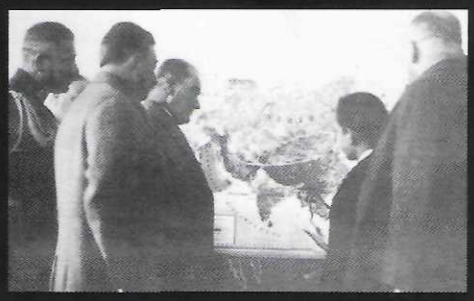
Gazi Hazretleri, Kız Muallim Mektebi'nde sınıfları ve mektebi gezdikten sonra, müdür odasında muallimlerle hasbıhalde bulundular.

Sohbet konularından biri, *Türk kadınlarına tam manasıyla* bütün siyasî hakların verilmesi idi. Vatandaşın rey vermesi bir hak ve vazife olduğu tekrar edildikten sonra, erkek ve kadın için, ferdî ve siyasî haklar bakımından bir fark olmadığı gibi, vatanî vazifeler bakımından da bir fark olmaması gerekeceği beyan olundu.

Bu itibarla, kadının şimdiki manasıyla bütün siyasî haklara malikiyeti için, her vatandaş nazarında bir şeref, haysiyet hakkı ve bir vatan borcu olan askerlik vazifesini icabında fiilen yapabilmesi tabiî göründü.

http://groups.google.com/group/merakediyorum





Okul gezileri **1930'un Kasım ayında Mustafa Kemal üst üste birçok Anadolu kentini gezer. 26 Kasım'da Samsun'da lise öğrencileriyle birliktedir *[en üstte]*. Burada tarih dersine de katılır; haritanın önüne geçip, Türklerin anayurdu konusunda, bir öğrenciye bilgilerini aktarır *[üstte]*.**

Demokrasinin esas noktalarından biri olan eşitliğin de, ancak bu suretle tahakkuk edebileceği üzerinde duruldu. Kadının uzvî teşekkülâtı, seciyesi ve ruhî haletlerinin; askerlik gibi vazifeleri yerine getirmede, yeterli olup olmadığı konuları görüşüldü.

Türk köylü kadınının en ağır işleri erkekler kadar yapabildiği ifade edildi. Türk tarihi boyunca ve yakın dönemdeki inkılâp tarihinde, Türk kadınının yaptığı fedakârane hizmetler, doğrudan doğruya muharebe meydanlarında yapabileceği hizmetlerin delili olarak gösterildi.

Neticede, Gazi Hazretleri münakaşayı özetleyerek, bugün için kadının askerlik yapması mevzuu bahis olmasa bile, bütün kızlarımızın vatanın ve milletin yüksek menfaatlerini her suret ve vasıta ile müdafaa ve muhafaza edebilecek bir kabiliyette yetiştirilmesinin millî terbiyede esas tutulması ve kız çocuklarımızın buna göre medenî, fikrî ve hissî terbiyeye mahzar edilmesi lâzım geleceğini izah edip şu cümleleri ilave buyurdular:

"Türk kadınının esasen bu cevherde olduğuna şüphe yoktur. Onun içindir ki, Türk kadınları memleketin mukadderatını millet namına idare eden siyasi zümreye dahil olmak arzusunu izhardan, memleketin ve milletin vatandaşlara tahmil ettiği vazifelerin hiç birinden, kendilerinin uzak bırakılacağını düşünmezler. Çünkü, vazife mukabili olmayan hak, mevcut değildir."

İktisadî mücadelemiz

Rüsumat idaresi tarafından memleketimizin 1930 senesi haricî vaziyeti hakkında hazırlanan istatistikler, çok dikkate şayan bir hakikati meydana çıkardı. 20 seneden beri, ilk defa olarak ticaret muvazenesi lehimizdedir. Geçen sene ihracatımızın kıymeti ithalatımıza nispetle 3.946.021 lira kadar fazladır.

(Milliyet, 1 Şubat 1931)

Menemen'de idamlar


Cumhuriyet

Mürtecilerin Muhakemesi Yarın Başlıyor

Resim neşrettirmeder de girebilirsiniz

Kublây Beyi şehit edenler önce muhakeme edilecekler

Hocaların evlerinde 115 fes bulundu

Fahrettin Pş. dün İzmir'e hareket etti

Menemen hadisesi ile alâkaları görülerek Divan-ı Harp'te yargılanan asiler hakkında verilen idam kararları Büyük Millet Meclisi tarafından tasdik edildikten sonra derhal Başvekalet'e bildirilmiş ve oradan da Milli Müdafaa Vekaleti'ne tebliğ edilmiştir. Bundan sonra da karar Örfi İdare Kumandanlığı'na sunulmuş ve dün gece sabaha karşı idam hükümleri yerine getirilmiştir.

(Milliyet, 4 Şubat 1931)

Taksim Stadı'nda gol rekoru

Dün Taksim Stadyumu bir haftadır yağan yağmur yüzünden berbat bir halde idi. Bu şartlarda oynanan maçların ilkinde Galatasaray, Beykoz'u 6-1 mağlup etti. İkinci maçta ise, Fenerbahçe, Anadolu'ya tam 16 gol attı. Goller o kadar sık ve o kadar ani oluyordu ki tam rakamı bulmak da müşkül oldu. Fakat kağıda işaret ettiğimize göre, Fenerliler 16 gol ile yeni gol rekorunu tesis ettiler demek doğru olur.

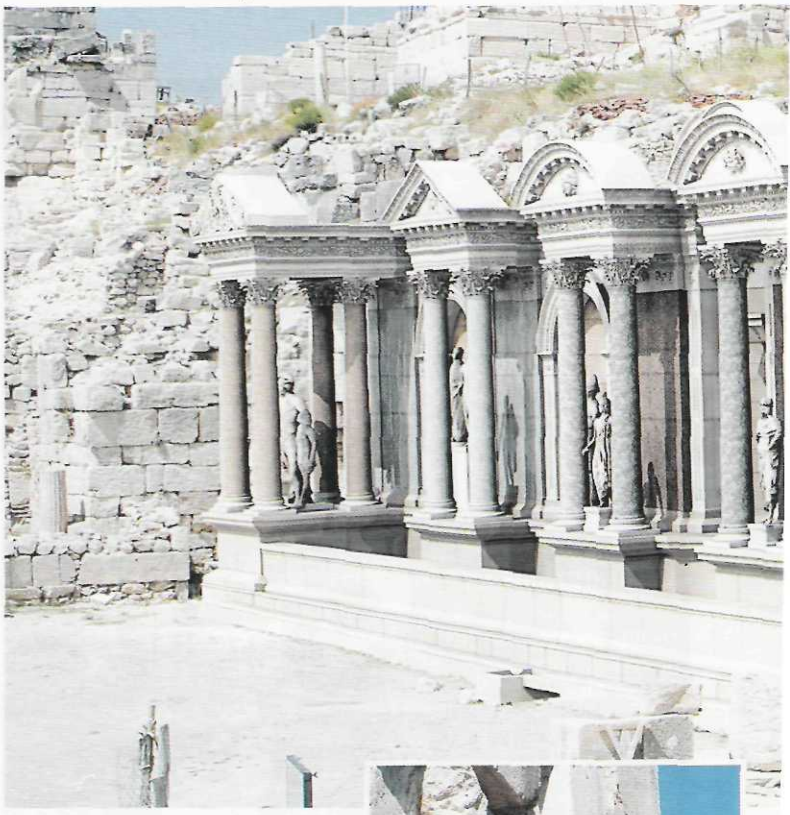


(Milliyet, 14 Şubat 1931)

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Sebahat Bağbars
sebahat.bagbars@dunya.com



Arkeoloji

Görkemli çeşmeler kenti

Sagalassos

Koç Grubu şirketlerinden Aygaz'ın restorasyon çalışmalarını üstlendiği Antoninler Çeşmesi, Sagalassos antik kentini gündeme getirdi.

Isparta'dan Antalya yönüne doğru ilerlerken, 40'ıncı km'deki 'mavi' Karayolları tabelası Ağlasun'un, 'kahverengi' tabela ise Sagalassos antik kentinin yolunu gösterir.

Burdur'un ilçesi Ağlasun'un 7 km kuzeyinde yer alan Sagalassos, Batı Toroslar'ın bir parçası olan Ağlasun Dağı'nın güney eteklerinde, 1.450 - 1.700 metre yükseklikteki meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur.

Antik kentin kalıntıları, doğu-batı yönünde 2,5 km, kuzey-güney yönünde de 1,5 km'yi kapsayan bir alana yayılır.

1706 yılında, Fransız gezgin Paul Lucas tarafından keşfedilen ve sonraki dönemde Anadolu'ya gelen Avrupalı gezginlerin uğrak noktalarından biri olan Sagalassos'ta, çağdaş anlamda arkeolojik kazılar, 1990'da başlatılır.

Halen Belçika'nın Leuven Üniversitesi'nden Prof. Dr. Marc Waelkens başkanlığında yürütülen bu kazı, Akdeniz'in en büyük arkeolojik girişimlerinden biri olma özelliğine sahiptir.

Erken Tunç Çağı'ndan Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzanan görkemli bir tarihe sahne olmuş Sagalassos'taki kazı çalışmalarına; çok sayıda arkeolog, mimar ve akademisyen katılıyor. Ayrıca 80 kişilik kazı ekibinde, yerli ve yabancı üniversite öğrencileri de yer alıyor...

Anadolu'nun güneyinde, Göller Bölgesi'nde yer alan antik Pisidya bölgesinin zengin kentlerinden biri olan Sagalassos'un adı, tarihte ilk kez, Büyük İskender'in bölgeyi kendi topraklarına katmak istemesiyle belirir.

Ancak Sagalassos kazı ekibinin topladığı palinolojik veriler, buradaki ilk yerleşim tarihinin çok daha gerilere

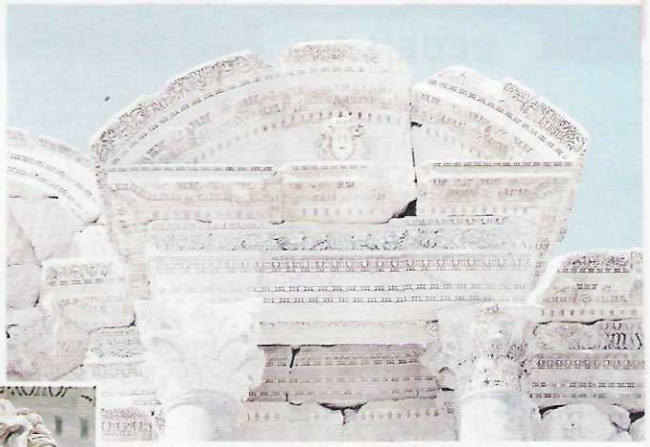




Sagalassos'un görkemli yapısı Antoninler Çeşmesi [üstte], M.S. 161-180 yıllarında, antik kentin politik merkezi olan Yukarı Agora'da inşa edilmiş. Augustus dönemine ait 14 metre yüksekliğindeki Kahramanlar Anıtı üstündeki genç kız figürlerinden detaylar [en sağda]. Nemesis heykeli [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum







Antoninler Çeşmesi'nin 1998'de başlayan restorasyon projesinin ilk aşaması 2000 sonunda tamamlandı [üstte ve solda]. Semih Ercan'ın üstlendiği projenin ikinci aşamasında, yapının eksik kısımları yontularak yeni taşlarla tamamlanacak.

gittiğini kanıtlar. Bu tarih, M.Ö. 4200'lere kadar uzanmaktadır.

Büyük İskender'in biyografi yazarı Arrianos, M.Ö. 333'te Sagalassos'tan, 'küçük olmayan bir antik Yunan kenti' diye söz eder. Sagalassos, Büyük İskender'in fethetmekte en çok zorlandığı kentlerin başında gelir; İskender'den sonra, Sagalassos'ta Helenleşme dönemi başlar.

Pisidia bölgesinin Selge'den sonra en önemli ikinci kenti haline gelen Sagalassos, İskender'in ölümünün ardından Bergama Krallığı'na bağlanır. İmparator Augustus döneminde de Sagalassos, Roma İmparatorluğu'na dahil olur (M.Ö. 25): Sınırları genişleyen kent yeniden inşa edilir; yapılar Korint üslubuna dönüştürülür.

Hadrian zamanında, bütün imparatorluk topraklarında olduğu gibi, Sagalassos'ta da bir refah dönemi yaşanır. İki işlek caddenin çevresinde toplanan anıtsal yapılar; aristokratlara, yönetici sınıfına ve imparatorlara ait heykeller, kentin zenginliğinin simgesidirler.

M.Ö. I. Yüzyıl'ın sonunda bölgenin en önemli ve büyük merkezi haline gelen kentin bu yükselişi, M.S. 518'de yaşanan şiddetli bir depremle noktalanır. Ardından büyük bir veba salgını ve yeni bir deprem daha yaşanır.

Su kaynakları kesilen, yeni salgın hastalıklar yaşayan kent, Arap akınları ve savaşlarla da gücünü iyiden iyiye yitirir. Sonunda kent terk edilir ve Sagalassos'un üzeri kısa sürede, yamacına yaslandığı Akdağ'dan gelen topraklarla örtülür...

Çağımızda ise, Sagalassos'taki arkeolojik çalışmalar







Sagalassos antik kentinin Aralık 2005 sonlarındaki özel tanıtım gecesinde [solda], kazı başkanı Prof. Dr. Marc Waelkens [sol üstte] ile Aygaz Genel Müdürü Mehmet Ali Neyzi de [üstte] birer konuşma yaptılar.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Sagalassos antik kentindeki Dorik çeşmeden bir detay [üstte]. Sagalassos kazılarında, antik ekonomiye azımsanmayacak ölçüde katkısı bulunan bir çanak-çömlek üretimine de rastlandı [altta].

15 yıldır sürüyor ve uzmanların tahminlerine göre, en azından daha 6-7 yıl boyunca devam edecek. Bugüne kadar Belçika'nın Leuven Üniversitesi ve farklı yabancı kurumlar tarafından finanse edilen Sagalassos kazı çalışmalarına, Türkiye'den de, Koç Grubu şirketlerinden Aygaz destek veriyor.

Aygaz, antik kentin merkezi Yukarı Agora'nın en görkemli yapısı olan Antoninler Çeşmesi'nin restorasyonunu da üstlenmiş bulunuyor. Yaklaşık 2000 yıl önce Roma İmparatorluğu döneminde, bir prestij göstergesi olarak inşa edilen, 28 metre cepheli ve 9 metre yüksekliğindeki bu anıtsal çeşmenin restorasyonunun ve depreme karşı güçlendirme çalışmalarının 2010 yılında tamamlanması planlanıyor.

Aygaz'ın kurumsal sponsorluğunu üstlendiği ve restorasyonu, inşaat mühendisi ve mimarî restorasyon uzmanı Semih Ercan'ın liderliğinde gerçekleştirilen Antoninler Çeşmesi'nde hedef, ziyaretçilerin şelaleli çeşmeden antik çağlardaki gibi su içebilmesi...

Sinema

Spielberg'in 'Münih'i ve diğerleri



UIP Filmcilik'in Ocak ayından Mart'a uzanan 'vizyona girenler' listelerine baktığınızda, 27 Ocak'tan 31 Mart'a uzanan zaman dilimi içinde, şirketin Türkiye sinemalarında gösterime soktuğu 8 filmden 4'ünün, tarihî dönemlere ilişkin yapıtlar olduğunu görüyorsunuz.

Steven Spielberg'in geçen ay, 27 Ocak'ta vizyona giren 'Munich / Münih'i de bu listenin ilk sırasında yer alıyor. 1972 Münih Olimpiyatları'nda yaşanan terör olaylarını, Filistin kökenli 'Kara Eylül' örgütünün karanlık yüzünü sergileyen bu filmin en ilginç yanı; işi orada bırakmaması ve kurgunun devamında, İsrail'in 'intikam' operasyonunu da sergileyerek, gerçekten o tarihî dönemin gelişim sürecine, Spielberg'in usta bakışıyla yaklaşması...



Spielberg'in 'Münih' filminin uluslararası isimlerden oluşan bir oyuncu kadrosu ve Oscar ödüllü bir teknik kadrosu var [sağda]. Popüler Tarih, Münih katliamını Eylül 2002'de gündeme getirmişti [sağda, en üstte].

Popüler Tarih de konuya, Eylül 2002 tarihli 25. sayısında, 'Kara Eylül' katliamının tam da 30'uncu yılında değinmişti...

UIP'nin Şubat ve Mart 2006 programı, sinema ve tarih ilişkisi açısından, dikkat çekici başka filmler de içeriyor: Programlamada bir değişiklik olmaz ise, 3 Şubat'ta Jane Austen'in aynı adlı klasik yapıtından uyarlanan ve 18. Yüzyıl sonları İngiltere'si soylularının atmosferini aktaran 'Aşk ve Gurur / Pride and Prejudice' bunlardan biri...

Yönetmen Sam Mendes'in, Körfez Savaşı'nı insancıl boyutta, orada görev yapmış deniz piyadelerinin gözüyle anlattığı 'Jarhead' ile Lasse Hallström'ün 'Casanova'sı da sıradakiler arasında...



http://groups.google.com/group/merakediyorum

Tiyatro

'Eski Yugoslavya' dramı



Savaş, istenmeyen hatta nefret edilen ama dünyanın neresinde olunursa olunsun bir gün yüzleşme ihtimalimizin bulunduğu bir gerçek... Şehir Tiyatroları yeni sezonda tiyatro severlerle buluşturduğu 'Savaş ve Kadın' isimli oyunuyla etnik savaşları kadın bakış açısıyla sorguluyor ve sorgulatıyor.

Romen asıllı Matei Visniec'in kaleme aldığı iki kişilik oyunu Orhan Alkaya yönetti. Oyunda şiddete maruz kalmış ve 'savaşın çocuğunu' taşıyan Bosnalı Kadını, Aslı İçöz; zengin Kuzey'in karşı vicdanını temsil eden Amerikalı psikoloğu ise Gülen Karaman canlandırıyor. Oyun, Eski Yugoslavya'da yaşanan savaşın kurbanlarından bir kadının dramını anlatıyor.

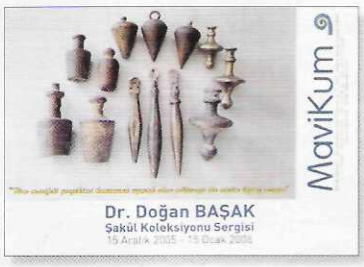
Sergi

Duvarcıların şakulleri

İstanbul'da geçen yıl Cihangir'de açılan (Cihangir Caddesi, no 13; 0 212 2514440 / 30) ve Nihan Özyıldırım'ın yönettiği 'Mavi Kum Kitap' 15 Ocak 2006 tarihine kadar, bir ay boyunca Dr. Doğan Başak'a ait Şakul Koleksiyonu'nu sergiledi.

Başak'ın koleksiyonunda, Osmanlı dönemini de içeren şakullerin yanı sıra, Anadolu, Avrupa, Çin, Ermenistan ve Etiopya kökenli çok sayıda şakul yer alıyor.

'Çekül' diye de adlandırılan ve genelde, duvar ustalarının kullandığı, ucuna küçük bir ağırlık bağlanmış bir ipten ibaret bu aletin, değişik formattaki çok farklı türlerini sergide izlemek mümkündü.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Beydağları yayın ve araştırma projesi

İlk adım 'Trebenna'





'3. Uluslararası Likya Sempozyumu' ile 2005'te 10. kuruluş yılını idrak eden Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, yıllık süreli yayını ADALYA'nın yanı sıra, bir 'Ek Yayın Dizisi' daha başlattı. Dizinin ilk kitabı, Trebenna.

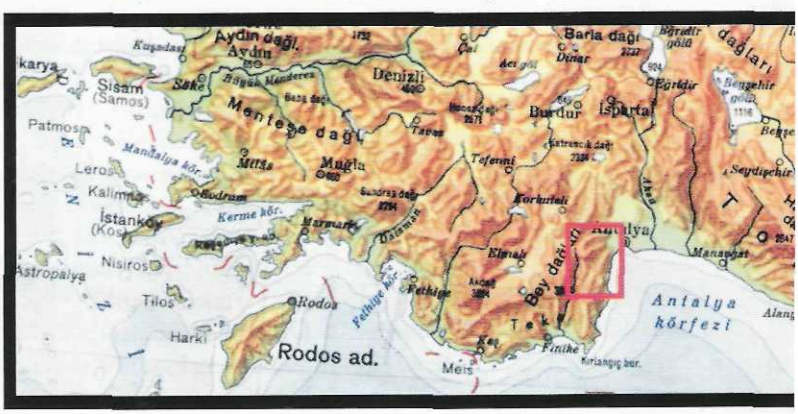
KAYHAN DÖRTLÜK

Trebenna'daki tarihî, arkeolojik ve ekolojik çalışmalar [üstte] çok kapsamlı bir kitaba dönüştürüldü [sağ üstte]. Antalya'nın doğusunda Beydağları'nda yer alan Trebenna [sağda, işaretli] üç büyük antik bölgenin Pamphylia, Pisidia ve Lykia'nın kesişme noktasındadır.

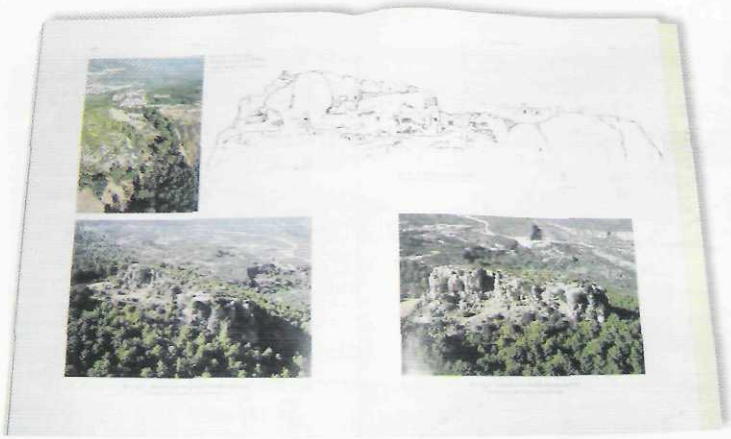
Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, kuruluşunun 10. yılında yeni bir bilimsel yayın dizisinin yayınına başladı. Enstitü'nün, 'Anadolu Akdenizi' kapsamındaki bölgelerde yürütülen arkeolojik, tarihsel ve etnografik araştırmaların bilim dünyasına tanıtıldığı ve bugüne kadar sekizinci sayısının yayımlandığı ADALYA süreli yayına, "ADALYA Ek Yayın Dizisi / Supplementary Series" adıyla eklenen bu yeni monografi dizisi, henüz yayınına başladığı 2005 yılı sonunda, üç önemli araştırmanın sonuçlarını bilim dünyasına ve ilgili okurlara sunmuştur.

Dizinin ilk yayını, Antalya'nın hemen batı kıyısındaki Beydağları'nda yürütülen geniş arkeolojik çalışmaların da kapsamlı ilk tanıtımını içermektedir.

Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nevzat Çevik başkanlığında Termessos'un güney sınırından Kemer'e kadar uzanan bölgenin araştırılmasına yönelik 1997 yılında başlatılan arkeolojik araştırma projesi, 2001 yılında Türk, Alman ve Fransız bilim adamlarının katılımı ile genişletilmiş, kısıtlı parasal ve fiziksel olanaklara karşın, proje kapsamında günümüze değin Trebenna, Neapolis ve Kelbessos kentleri ve çevrelerinin yüzey araştırmasını tamamlanmıştır.



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Trebenna kitabında, kentin ve akropolün genel görüntüleri ile akropülün eski tarzda çizilmiş güney cephe görüntüsü [soldaj: Trebenna kitabı çalışması, fotoğraf kullanımı ve çizimleriyle, titiz bir arkeoloji projesinin nasıl kitaplaştırılması gerektiğinin de örneğini oluşturuyor.

Yüzey araştırmalarının, 242 resim-çizim içeren ve toplam 348 sayfadan oluşan ve "TREBENNA Tarihi Arkeolojisi ve Doğası / Its History, Archaeology and Natural Invironment" başlığı ile iki dilde yayımlanan ilk kapsamlı ürünü, yayının sayfalarında sunulan katılımcı listesinde de belirtildiği gibi, henüz yabancı bilim adamlarının katılımı öncesi gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarını içermektedir.

Nevzat Çevik, Burhan Varkıvanç ve Engin Akyürek'in editörlüğünde yayımlanan çalışma, klasik ve Bizans Arkeolojisi'nde uzman bilim adamlarının yanı sıra, Eskiçağ Tarihi ve Biyoloji uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma başkanının imzasını taşıyan geniş 'Sunuş' bölümü; projenin oluşumu, gelişimi ve amaçları ile çalışmaya destek veren kurum, kuruluş ve kişilere gönül borcunu yansıtmaktadır.

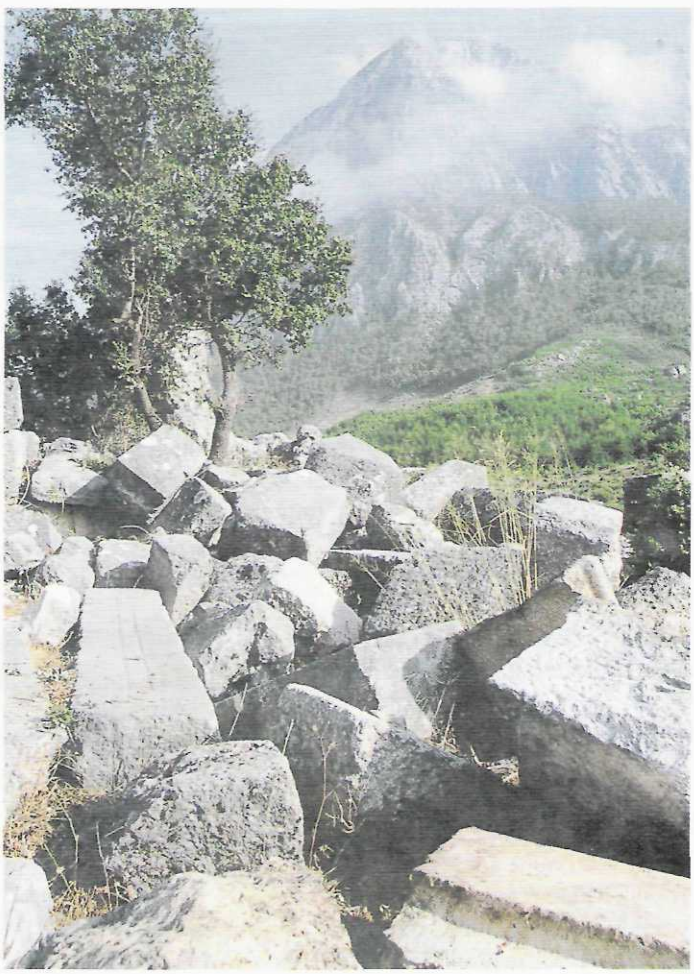
Çalışma içeriğinin kısaca tanıtıldığı 'Giriş' bölümünün ardından sunulan 'Araştırma Tarihi'nde ise, bölgede 19. Yüzyıl ortalarından itibaren araştırma yapan gezgin ve bilim adamlarının çalışmalarına ve yayınlarına değinilmektedir.

Farklı yazarların sunduğu 'Tarih' bölümü de, bölgenin ve araştırma konusu kentin filolojik ve epigrafik veriler ışığında aydınlatılabilen geçmişini, Türk egemenliğine değin, gözler önüne sermektedir.

Bölge ve kentin konumlandığı alanlar yanında, coğrafî yapının da incelendiği 'Topoğrafya' bölümünde ise, çevrede bilinen ve yeni saptanan diğer yerleşimlere de değinilerek, Trebenna'nın egemenlik alanı saptanmaya çalışılmıştır.

Yerleşime ait arkeolojik kalıntılar Roma ve Bizans olmak üzere iki ana başlık altında okurlara sunulmaktadır. Yerleşimin, yüzey araştırması sonucu saptanabilen en erken verilerinin ele alındığı 'Roma

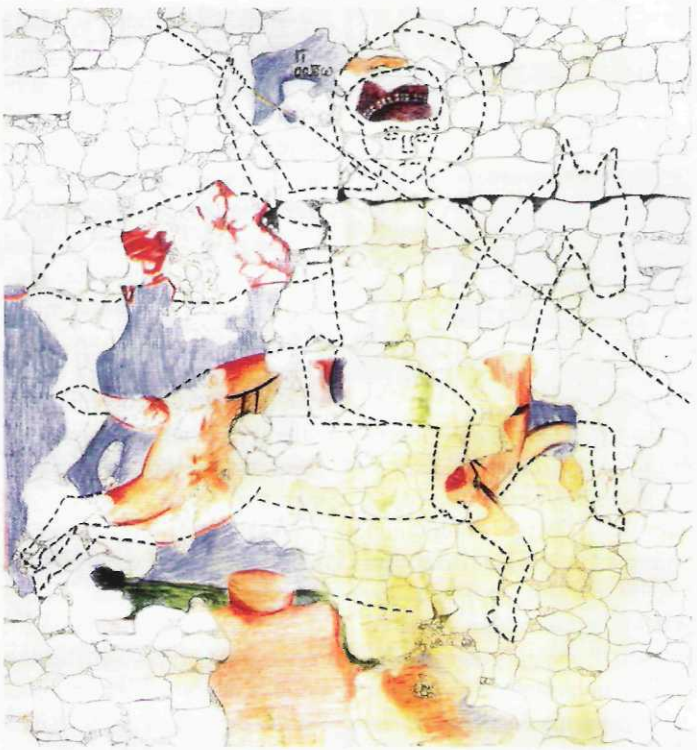




Trebenna'daki akropolün batıdan görünümü [soldaj.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Trebenna'daki Ortaçağ kilisesinin kuzey duvarında yer alan Aziz Georgius freskinden geriye kalanlar [sağda]. Trebenna nekropolündeki bir lahitten ayrıntı [sağda, ortada]. Trebenna kitabında Antalya'nın uydu fotoğraflarının ve Beydağları'nın doğudan genel görünümünün yer aldığı sayfalar [sağda, en altta].

Dönemi Kalıntıları' bölümünde yukarı (akropol) ve aşağı kentten oluşan yapılaşma dokusu nitelikli hava ve yer fotoğrafları ile özenli çizimlerle desteklenerek ayrıntılıca tanımlanmış ve yorumlanmıştır.



Akropol üstünde, Bizans Dönemi yapılaşmalarının yoğunluğu nedeniyle Roma Dönemi'ne ilişkin oldukça az ve dağınık veri ile karşılaşılmış; buna karşın, özellikle hamamı, meclis binası (ekklesiasterion), imparator kült salonu (sebasteion), stoası, agorası ve magazin yapısı ile iyi korunmuş olan kent merkezi tüm ayrıntıları ile incelenmiştir.

Aynı başlık altında kentin geniş alanlara yayılan 4 büyük mezarlığı (nekropoller) arkeolojik ve yerel adlandırmalar göz önüne alınarak Akropol, İrimli, Emlin ve Dereözü alt başlıkları altında irdelenmiş; kentin, boyutlarından beklenmeyecek sayı, özgünlük ve anıtsallık gösteren mezar yapıları ayrıntılı tanım ve değerlendirmelerle sunulmuştur.

Engin Akyürek tarafından sunulan 'Bizans Dönemi Kalıntıları' bölümünde, yerleşimin bu dönemde çekildiği ve sur ile çevrelenen kastron (akropol) ve eteğindeki yapılaşmalar ayrıntılıca ele alınmış; aşağı kentte yer alan Elmin Nekropolü'nde ise, bu döneme ait büyük bir bastion (iç kale) saptanmıştır.

Çok sayıdaki konut kalıntıları yanında, kastrondaki büyük bir Erken Bizans Bazilikası ile tepenin eteğinde konumlanan küçük bir Ortaçağ kilisesi ve freskoları bu dönemin saptanabilen en önemli kalıntıları olmuştur.

Yüzeyde saptanabilen az sayıdaki Geç Roma ve Bizans Dönemi seramikleri, Özgü Çömezoğlu tarafından değerlendirilmiştir.

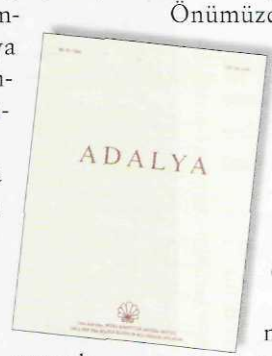
Araştırmanın genelindeki en ilginç olgu, Antik Çağ araştırmalarına biyoloji uzmanlarının da katılması ve çalışma sonuçlarını bu kitap kapsamında yayınlamaları olmuştur. Yayının yine çok yazarlı (O. Düşen, S. Düşen, M. R. Tunç, H. Sert, A. Aslan, K. Sterflinger) oluşturulan 'Biyoloji' bölümünde, bölgenin saptanabilen floral ve faunal varlığı yanında kalıntılar üzerindeki taş mantarları incelenmiş; ayrıntılı tablolarda çok dilli (Latince, Türkçe, İngilizce) olarak sunulmuştur.



Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma *Enstitüsü'nün* yıllık süreli yayını Adalya'nın bir sayısı [sağ sayfada]. İrimli nekropolünde, Solon ve Na *mezarının* cepheden görünüşü [sağ sayfada, altta].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Çalışmanın diğer bir dikkat çekici yanı ise, arkeolojik kalıntıların serbest çizimler halinde okurlara yansıtılması olmuştur. Henüz fotoğrafın geliştirilmediği dönemlerdeki yayınlarda görmeye alıştığımız tarzı anımsatan ve uzun yıllardır Antalya'da yaşayan ressam-sanat tarihçi T. M. P. Duggan tarafından açıklamalı olarak gerçekleştirilen bu çizimler, çalışmaya ilginç bir zenginlik kazandırmıştır.



Araştırma sonuçlarının oldukça kapsamlı bir İngilizce özet ile birlikte yayımlanması, yayında sunulan ve savunulan görüşlerin uluslararası düzeyde de kolayda anlaşılması ve yorumlanabilmesine olanak sağlamıştır.

Çalışmanın yazılı bölümü geniş bir kaynakça ve levhalar listesi ile sonlanmaktadır. Çalışma sonuna eklenen levhalar, yazılı sunumun kolayca anlaşılmasını sağlayan zengin bir görsel malzeme sunmaktadır.

Karakalem çizimler dışında tüm harita ve fotoğrafların renkli olarak yayımlanması; yapılar, yapı malzemeleri ve konumlandıkları doğa hakkında daha anlaşılır ve etkileyici bir etki bırakmaktadır.

Nitelikli bir baskı ve cilt ile bilim dünyasına kazandırılan bu kitap, çalışmada da belirtildiği gibi, Bey Dağları'nda yürütülen arkeolojik etkinliklerin ilk yayını olmuştur. Önümüzdeki yıllarda, bölgenin yukarıda sözü edilen diğer yerleşimlerine yönelik benzer yayınlar hazırlık aşamasındadır.

Kısıtlı olanaklar, kısa bir çalışma süresi sonrası; ancak, zengin teknik donanım ve kapsamlı bir uzman ekiple gerçekleştirilen bu araştırmanın zaman geçirilmeden yayınlanması, oldukça sevindiricidir.

Çalışmanın bir diğer sevindirici yanı ise, bölgede birkaç arkeolojik araştırmada karşılaşılan 'süreli yayın' kavramının, bu proje çerçevesinde tasarlanmış ve gerçekleştiriyor olmasıdır.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

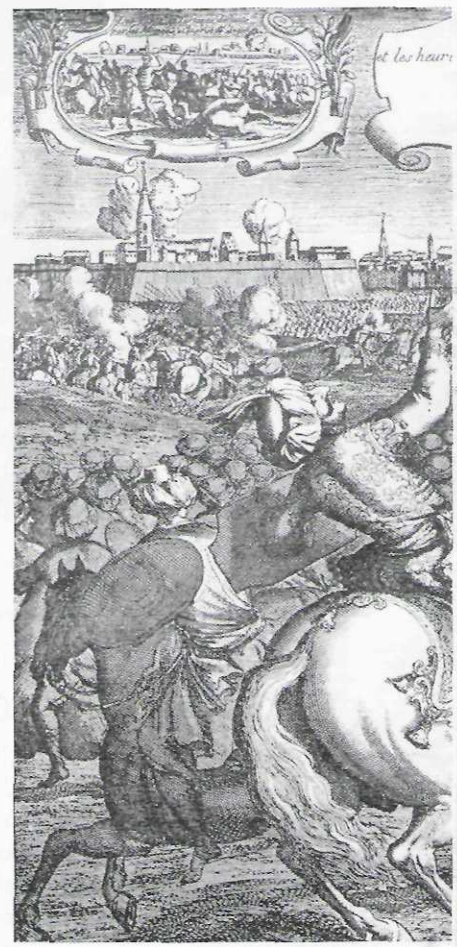
merakediyorum@googlegroups.com

Viyana Bozgunu yılları

ERHAN AFYONCU

1. Viyana Bozgunu sonrasında neler oldu?
2. Merzifonlu niçin öldürüldü?
3. Merzifonlu'dan sonra neler oldu?
4. Budin şehri nasıl elden çıktı?
5. Budin'in düşmesinin sonuçları ne oldu?
6. IV. Mehmed tahttan nasıl indirildi?
7. II. Süleyman'ın ilk saltanat yılları nasıl geçti?
8. Fazıl Mustafa Paşa, devleti nasıl toparladı?
9. Karlofça'ya nasıl gelindi?
10. Viyana Bozgunu'nun etkisi ne oldu?

Osmanlı İmparatorluğu, 1683'teki İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonra, 16 yıl savaşarak Viyana Bozgunu'nun izlerini üzerinden atmaya çalışır.



1 Viyana Bozgunu sonrasında neler oldu?

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın 12 Eylül 1683'te Kahlenberg Muharebesi'nin kaybedilmesi üzerine iki aydan beri Viyana'yı kuşatan Türk ordusuna Budin'e çekilme emri vermesi, yeni bir dönemin başlangıcıydı.

Avusturyalılar, Viyana kuşatması öncesinde barış yapmak için çırpınmışlar; ancak Merzifonlu'nun Avusturya seferini engelleyememişlerdi.

Kuşatma öncesi aciz durumda olan Avrupa, Osmanlı'nın beklenmedik bozgunu üzerine, farklı bir konuma geldi.

Osmanlı ordusu bozgundan bir gün sonra Yanık Kale'ye varmıştı. Sadrazam, Viyana önlerindeki muharebede cepheyi terk eden ve sefer sırasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşadığı Budin valisi Uzun İbrahim Paşa'yı 14 Eylül'de idam ettirdi.

Sadrazam, bozulan orduyu toparladıktan sonra, 22 Eylül'de Budin'e varır. Zaman zaman ağır cezalar vererek, bozgundan dolayı yılgınlık gösterenleri disiplin altına almaya çalışır. Bozgunda rolü olan Kırım Hanı Murad Giray,



Viyana Bozgunu'ndan sonra Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın [sağda] boğdurulmasında, İstanbul'daki rakiplerinin de payı vardı.

http://groups.google.com/group/merakediyorum



padişahtan onay alınarak azledilir ve yerine 30 Eylül'de II. Hacı Giray tayin edilir.

2 Merzifonlu niçin öldürüldü?

Viyana'nın Osmanlı'nın eline geçmesini engelleyen müttefikler, zafer sarhoşluğunu üzerlerinden attıktan sonra, 18 Eylül'de Osmanlı topraklarına doğru harekete geçtiler. Merzifonlu, bunun üzerine Budin valisi Kara Mehmed Paşa'yı düşmana karşı gönderdi.

Kara Mehmed Paşa, 7 Ekim'de Ciğerdelen Kalesi önlerinde, Lehistan Kralı Sobieski'yi mağlup etti. Ancak Sobieski'nin arkasından gelen ordu kalabalıktı.

Kara Mehmed Paşa, 9 Ekim'de yine Ciğerdelen önlerindeki muharebede mağlup oldu; Ciğerdelen Kalesi teslim bayrağı çekti. Müttefikler, Ciğerdelen'den sonra Estergon'a doğru yola çıktılar. Sadrazam da bu sırada düşmanı karşılamak üzere bazı birlikleri gönderdikten sonra, 16 Ekim'de Belgrad'a hareket etti.

Müttefik Haçlı kuvvetleri, Estergon önlerine vardıklarında, kale komutanı Deli Bekir Paşa, savaş taraftarıydı. Ancak asker kalenin verilmesi için isyan edince, Estergon müttefiklerin eline geçti.

Viyana Bozgunu'ndan sorumlu olmasına rağmen, Kara Mustafa Paşa, orduyu tekrar toplayarak düşmanı püskürtür umuduyla, görevinde bırakılmış, cezalandırılmamıştı.

Ancak daha sonra IV. Mehmed sadrazam hakkında ölüm emri verdi. İstanbul'dan gönderilen görevliler, 25 Ocak 1683'te II. Viyana Seferi'nin ihtişamlı serdarını Belgrad'da boğdular.



'A Magyar Nemzet Törtenete' adlı Macar tarihinden bir gravürde Budin'in ele geçirilişi [solda]. 'Avcı' lakabıyla da anılan padişah IV. Mehmed [altta].

3 Merzifonlu'dan sonra neler oldu?

Merzifonlu'nun öldürülmesinden sonra ordu serdarlığına da Yeniçeri Ağası Bekri Mustafa Paşa getirildi. Avusturya ve Lehistan birliklerinin kazandığı başarılar üzerine cephe genişledi.

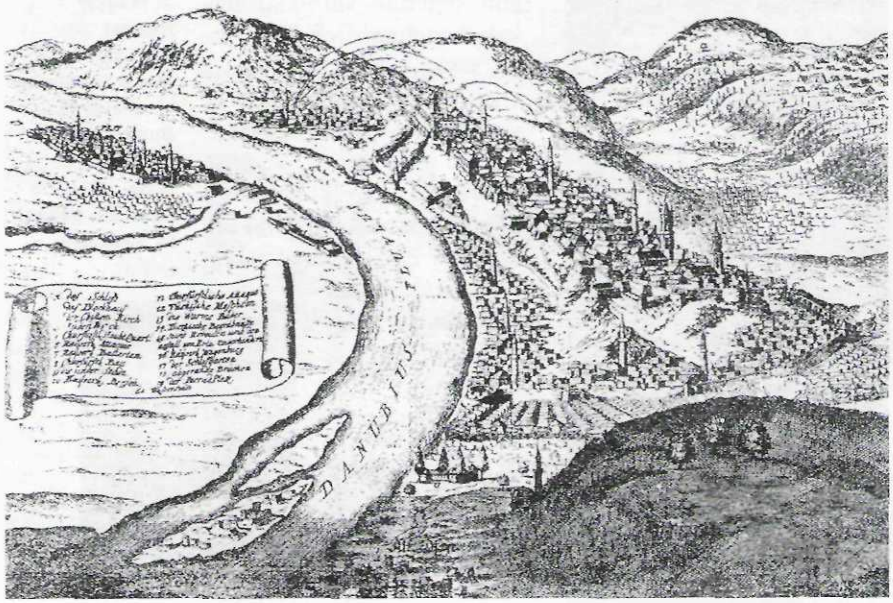
Venedik, 1684'te, Rusya da 1686'da Osmanlı'ya savaş ilan etti. Osmanlı birlikleri, dört cephede birden mücadele etmeye başladılar. En büyük sıkıntı da, Avusturya karşısında çekiliyordu.

İstanbul'daki Askerî Müze'de bulunan ve 'Sermet, 1910' imzasını taşıyan bir yağlıboya tabloda II. Viyana Kuşatması [altta].



http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com





4 Budin şehri nasıl elden çıktı?

Avusturya, Macaristan'ın başkenti Budin'i Osmanlı'dan almak için; 1542, 1598, 1602 ve 1603'te şehri kuşatmış, ancak ele geçirememişti. Avusturya, 17. Yüzyıl başlarından itibaren, Budin'i işgal planlarını unutup, kendi topraklarını korumaya çalışmıştı.

Avusturyalılar, 1683'te İkinci Viyana Kuşatması bozgunundan sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında bulunan Macar topraklarını işgal etmeye başladılar. İlk hedefleri Budin'di. 1684'te Budin'i kuşattılar; ancak Şeytan İbrahim Paşa'nın müdafaası ve Osmanlı kuvvetlerinin yardıma yetişmesiyle Budin'i alamadılar.

Charles de Lorraine komutasındaki Avusturya ordusu, 18 Haziran 1686'da Budin'i ikinci defa kuşattı. Stratejik bir mevkide olan Budin'in işgal edilmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun elindeki bütün Macar topraklarının kaybı demekti.

Ömrünü cephelerde geçirmiş 70 yaşında tecrübeli bir komutan olan Budin valisi Abdurrahman Abdi Paşa, bu durumun farkında olduğu için direnmeye kararlıydı.

Avusturya ordusu Budin'i kuşattığında, kalede 16 bin Türk askeri vardı. Düşman ordusu tepeleri tuttuğundan, dışarıdan Budin'e yardım gelemiyordu. Cephaneliğe isabet eden bir humbara binlerce askeri şehit edince, müdafaa zayıfladı.

Abdurrahman Abdi Paşa, Avusturyalılara iki buçuk ay direndi; ancak sonunda askerleriyle birlikte şehit düştü. 2 Eylül 1666'da Budin'deki 145 yıllık Türk hâkimiyeti sona erdi.

Avusturyalılar, Budin'i işgal ettikten sonra, şehirde Müslüman bırakmadıkları gibi, Macarları da uzun süre Budin'e sokmadılar. Osmanlı döneminde Budin'de 72 cami, 12 medrese, 10 tekke, 9 han, 2 hamam vardı. İşgalden sonra Türk eserleri ortadan kaldırıldı.

5 Budin'in düşmesinin sonuçları ne oldu?

Budin'den sonra Osmanlı hâkimiyetindeki diğer Macar toprakları da bir bir elden çıktı... Budin'in işgalinden sonra Osmanlı kuvvetleri panik hava-



Budin ve Peşte'nin 1684'teki kuşatılmasına ait bir illüstrasyon [üstte]. Son Budin valisi Abdurrahman Abdi Paşa [sağda, en üstte]. Batı kaynaklı bir gravürde, Kara Mustafa Paşa'nın Belgrad'daki idamı [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

sına girdikleri için, kendilerinden zayıf düşman birlikleri karşısında ardı ardına mağlup oldular ve Macaristan cephesinde birçok kale kaybedildi: Segedin, Şimontorna, Peçuy, Sikloş gibi önemli kaleler, fazla direnç olmadan Avusturyalılara teslim edildi.

Sadrazam, Ösek'i kuşatan düşmanı mağlup edince, Avusturya birliklerini takibe kalktı. 12 Ağustos 1687'de Sikloş önlerinde meydana gelen muharebede disiplinini kaybeden Osmanlı ordusu büyük bir mağlubiyete uğradı. Bu mağlubiyetle Güney Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti sona eriyordu.



II. Viyana Kuşatması'nda Haçlı ordusundaki müttefikler, önce Osmanlı ordugâhını yağmalamışlardı: Leh Kralı Jan Sobieski, Kara Mustafa Paşa'nın çadırında [üstte].

IV. Mehmed tahttan nasıl indirildi?

Köprülüler sayesinde devlet işleriyle fazla ilgilenmeden av ve eğlence ile gününü gün eden IV. Mehmed'in durumu, Viyana önlerinde başlayan bozgunun durdurulamaması ile iyiden iyiye sarsılacaktı.



Padişahın yaşanan bozguna rağmen devlet işleriyle fazla ilgilenmemesi üzerine, Ağustos 1687'de askerler, maaşlarını alamadıklarını bahane edip, Macaristan cephesini bırakarak, IV. Mehmed'i tahttan indirmek için İstanbul'a doğru yürüyüşe geçtiler.

Padişah durumu haber aldığında, öldürülmekten korktu. Yerine büyük oğlu Şehzade Mustafa'yı geçirmek istediyse de, devlet adamları ve ulema bunu kabul etmedi.

Sadrazam vekili Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa ise, devlet adamlarını, ulemayı ve Yeniçeri Ocağı ileri gelenlerini Ayasofya Camii'nde toplayarak ordunun Şehzade Süleyman'ı tahtta görmek istediğini söyledi. Ardından da çavuşbaşını saraya göndererek Harem ağalarına cülûs hazırlıklarını yapmalarını emretti.



II. Süleyman'ın ilk saltanat yılları nasıl geçti?

Kırk yıllık hapis hayatından sonra çıktığı tahtta dört yıl padişahlık yapabilen II. Süleyman'ın hükümdarlığı ilk gününden son gününe kadar sıkıntılı geçti.

Yeniçeriler, 11 Aralık 1687'de sadrazam Siyavuş Paşa'yı zorlayarak, İstanbul'a geldiler. Askerler şehirde soygun ve yağma yapıp, kadınlara saldırdılar.

13 Aralık'ta Atmeydanı'nda toplanarak, 15 aydır alamadıkları maaşlarının ödenmesini istediler. Hazinede para bulunmadığı için, Saray'da bulunan altın ve gümüş

II. Süleyman'ın [sol üstte] saltanat yıllarının ilk başlarında, 13 Aralık 1687'de yeniçeriler, At Meydanı'nda [solda] toplanarak ayaklanırlar.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



12 Eylül 1683'te *Viyana* önlerindeki, Kahlenberk (Alaman Dağı) Savaşı'nı temsil eden Batı kaynaklı yağlıboya bir tablo [sağda; Viyana Tarih Müzesi, 17. Yüzyıl]. **1699'da Karlofça *Antlaşması'nın* yapıldığı Tuna kıyılarında kurulan büyük antlaşma çadırı** [sağ sayfada, üstte].

eşyalar darphaneye götürülerek para basıldı.

Basılan para maaşları ödemek için yetmeyince, zenginlerden 'İmdad-ı Seferiye' adı altında vergi alındı. Mısır'dan para istendi. Fakat toplanan para askerlerin birikmiş maaşlarını ödemeye yine yetmedi. Bunun üzerine alacağı kalan askerlerin ellerine bir belge verilerek, maaşlarını devletin tespit ettiği zenginlerden almaları istendi.

Ancak askerlerin ileri gelenleri zorbalığa devam ettiler. Zorbalar, 1 Mart'ta Yağlıkçılar Çarşısı'nı yağmalayınca esnaf ve halk toplanarak Saray'a yürüdü. Sultanın da harekete geçmesi üzerine, zorbalar durumun aleyhlerine geliştiğini görüp İstanbul'dan kaçtılar. Böylece dört aydır süren zorba tahakkümü sona erdi.

İstanbul zorba tahakkümü altındayken, 1683'teki Viyana Kuşatması'ndan sonra başlayan bozgun devam ediyordu. Avusturyalılar Macaristan'daki, Venedikliler de Mora'daki Osmanlı kalelerini birer birer ele geçiriyorlardı.

II. Süleyman, Macaristan seferi için Edirne'ye hareket ettiğinde, Avusturyalıların Belgrad'ı işgal ettiği haberi geldi; padişah da kışı Edirne'de geçirmeye karar verdi.

Bu arada, Anadolu ve Rumeli eşkıya kaynıyor; Yeğen Osman Paşa başta olmak üzere, devlet bu eşkıyalara karşı da savaşıyordu.

Fazıl Mustafa Paşa devleti nasıl toparladı?

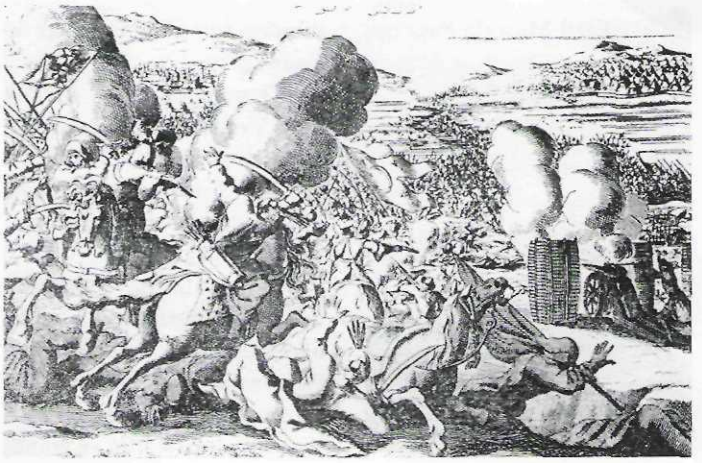
Viyana Bozgunu, Köprülü ailesinin itibarına büyük bir darbe vurmuştu. Ancak II. Süleyman, Avusturya karşısında mağlubiyetlerin artması üzerine, 25 Ekim 1689'da Köprülü Mehmed Paşa'nın küçük oğlu Fazıl Mustafa Paşa'yı sadrazamlığa getirdi.



Yeni sadrazam orduyu yeniden düzenleyerek, görev yapmayan 30 bin yeniçeriyi askerlikten çıkardı. Devletin ve ordunun üst noktalarına güvenilir ve dürüst kişileri getirdi. Bakırköy yakınlarında Baruthâne-i Âmire'yi kurdu. Bütçeyi denkleştirmeye uğraştı. Savaş yüzünden düzenin bozulması ile servet kazananlar idam edilerek, mallarına el konuldu.

İç düzenlemenin ardından Avusturya'ya karşı harekete geçildi. Niş, Semendire ve Belgrad geri alındı. Avusturya'ya yardım eden Sırplar, Katolik baskısı yüzünden, yaptıklarından pişman olmuşlardı. Sadrazam onları cezalandırmadı, bağlılıklarını kazanmak için çaba gösterdi. Belgrad'ın alınmasıyla Tuna savunma hattı yeniden kuruldu.

Sadrazam Fazıl Mustafa Paşa, 1691 baharı geldiğinde, Avusturya üzerine yeni bir sefer düzenlemek için büyük bir ordu topladı. Fazıl Mustafa Paşa, Macaristan seferinde iken padişahın ölmesi durumunda, IV. Mehmed'in veya oğlu Şehzade Mustafa'nın tahta geçirilmesini engellemek için, sultanı da Edirne'ye götürdü.



Sadrazam Fazıl *Mustafa Paşa* [sağ üstte], **1691 Ağustos'unda, Salankamen Savaşı'nda *pusuya* düşürülerek öldürülür** [sağda]. **1697'deki Zenta Muharebesi** [sağ sayfada, altta]. **Fazıl Mustafa Paşa'nın isteği doğrultusunda tahta oturtulan II. Ahmed** [sağ sayfada, ortada].

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Ama uzun ve yorucu yolculuk, hasta padişahın rahatsızlıklarını daha da artırdı. Fazıl Mustafa Paşa, Avusturya seferine çıktıktan dokuz gün sonra da padişah Edirne *Sarayı'nda öldü.* Yerine sadrazamın isteği doğrultusunda, kardeşi II. Ahmed geçirildi.



Sadrazam, Salankamen'de ordusuyla pusuya düştü ve burada, 19 Ağustos 1691'de yapılan muharebede alnından vurularak şehit oldu.

9 Karlofça'ya nasıl gelindi?

Tahta 1691'de çıkan II. Ahmed de, ağabeyi II. Süleyman gibi, dört yıl hükümdarlık yaptı. Her ikisi de hapis hayatı yaşamış, halim selim hükümdarlardı.

O yıllarda da, tam tersine bir durum yaşanıyor; Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya, Venedik, Rusya ve Polonya ile dört cephede savaşıyordu.

IV. Mehmed'in oğlu Şehzade Mustafa son derece hırslıydı. Bir an önce tahta çıkıp, devleti kurtarmak istiyordu. II. Mustafa kendisine Kanunî Sultan Süleyman'ı örnek almıştı. Tahta geçer geçmez sefere çıktı.

Avusturya'ya karşı 1695 ve 1696'da yaptığı ilk iki sefer, başarılı oldu. Ancak üçüncü seferde, 1697'de Zenta Muharebesi'nde Osmanlı ordusu yok edildi. Osmanlı bu mağlubiyet üzerine kaybettiği toprakları geri alma ümidini yitirerek, 1699'da Karlofça Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı.

10 Viyana Bozgunu'nun etkisi ne oldu?

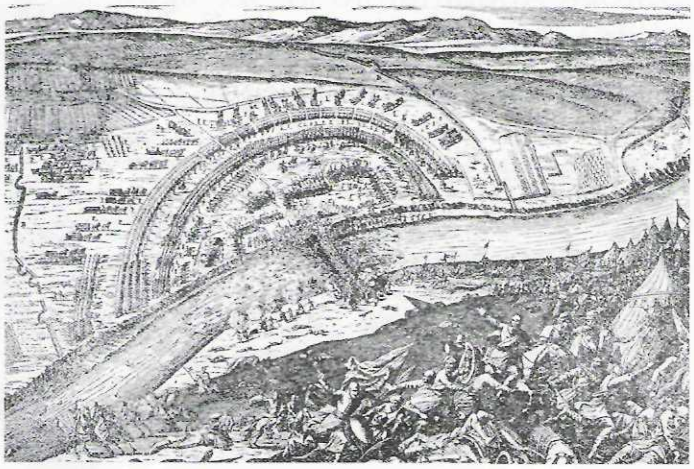
Bozgun ve 16 yıl süren savaş dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nu malî ve idarî açıdan büyük buhranlarla karşı karşıya bıraktı.

İmparatorluk, azalan hazine gelirleriyle harcamalarını karşılayamayınca, ordunun finansmanı için, halktan yeni vergiler toplanmaya başlandı.

Ancak para sıkıntısının bitmemesi üzerine, 'mangır' adı verilen bakır bir para bastırılarak iki akçeye tekabül ettirildi. Fakat bu para piyasada rağbet bulmadı. Mallarını mangır karşılığında satmak istemeyen üretici ve tüccarlar *İstanbul'a mal göndermemeye* başladılar, bu da hayat pahalılığını artırdı.

Savaş yıllarında, idarî düzen de önemli ölçüde aksadı; taht değişiklikleri, verilemeyen maaşların üzerine bir de 'cülûs bahşişi' yükünü ilave etti.

Beylerbeyi ve sancak beylerinin cephelerde bulunması da, idarî bir boşluk doğurmuş; ekonomik güçlüklerinde artmasıyla eşkıyalık faaliyeti yaygınlaşmıştı. ■



BİBLİYOGRAFYA

- Gabor Agoston, "Caroline Finkel'in 'XV ve XVI. Yüzyıllarda Büyük Meydan Muharebelerinde Uygulanan Strateji ve Taktikler' İsimli Tebliğini Müzakeresi", XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler, İstanbul 1997, s. 168-181
- Ömer Faruk Akün, "Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Mîrâhur Sarı Süleyman Ağa Mücâdelesi İle İlgili Bir Konuşma Zabtı", Türkiyat Mecmuası, XIX (İstanbul 1980), s. 7-64
- *Mustafa Cezar* vd., Mufassal Osmanlı Tarihi, III, İstanbul 1959
- İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, IV, İstanbul 1972
- Nicolae Jorga, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, IV, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005
- Stanford J. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, I, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul 1982
- Ahmet Tabakoğlu, Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi, İstanbul 1985
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, III/1-2, Ankara 1988

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

En çok övülen...



1890'lara ait Batı kaynaklı bir illüstrasyonda Avrupa devlet başkanlarının arasında Abdülhamid de yer alıyor. Başkanların bulunduğu otomobilde *'Yaşasın Barış'* flaması da göze çarpıyor [sağda]. Abdülhamid'in tahttan indirildikten sonra yayımlanmış bir kartpostaldaki portresi [sağ altta].

Abdülhamid sadece bizim tarihimizde değil, dünya tarihinde de en çok sözü edilmiş hükümdarlardan biridir. Üstelik Abdülhamid'in özelliğini, sadece yüceltilmesi değil, aynı oranda yerilmesi oluşturur.

ORHAN KOLOĞLU

Yaşadıkları sürece, hükümdarların övülmesi tarihte en çok rastlanan uygulamadır. İktidarda oldukları dönem boyunca açıkça yerileni, eleştirileni pek az olur. *Buna cesaret eden çıkarsa*, sesini zor işittirir. Genelde toplumların tercihi, baştakini yüceltme yönündedir. Herkes, bundan kendine de pay çıkacağını düşünür. Bu alışkanlık Batı dünyasında, özellikle Avrupa'da, 19. Yüzyıl'dan itibaren kaybolmağa, yerini ulusalcı akımlara ya da halkın içinden çıkan kahramanlara bırakmaya başlar. Doğulu ve Müslüman toplumlarda ise, 20. Yüzyıl'da da kendini gösterir.

Osmanlı tarihinde, hakkında en çok övgü yayımlanmış *sultanların* başında, II. Abdülhamid gelir. Bunda, alışkanlığın devam etmesinin ve 36 Osmanlı hükümdarı arasında; Kanunî, IV. Mehmed ve Orhan'dan sonra, en uzun saltanat sürmüş (33 yıl) ki-



http://groups.google.com/group/merakediyorum

ve en çok yerilen hükümdar

şi olmasının rolü bulunduğunu sanmak, eksik bir değerlendirme olur.

Zira Abdülhamid sadece bizim tarihimizde değil, dünya tarihinde de en çok sözü edilmiş hükümdarlardan biridir. Üstelik Abdülhamid'in özelliğini sadece yüceltilmesi değil, aynı oranda yerilmesi oluşturur.

Abdülhamid hakkındaki 'sövgüler' ile 'övgüler' hem kendi toplumunda hem de dış dünyada, öylesine yoğun gündeme getirilmiştir ki; bu alanda Abdülhamid'in bir rakibinin kolay bulunamayacağını söylemek yanlış olmaz!

Özellikle bundan yüz yıl önce, 1905'de, kendisine suikast düzenlenmesi, saltanatının 29. yılında, Abdülhamid'e eleştirilerin doruğa erişmiş olduğunu kanıtlarken; üç yıl sonra, 1908'de tekrar Meşrutiyet ilan edince, şaşırtıcı övgülere lâyık görülmesi, bu eşsizliğinin kanıtıdır.

1909'da da tahttan indirilince, Abdülhamid yine aşağılamalara hedef olur: ancak ölümünden sonra, en çok övülen hükümdarlardan biri de Abdülhamid olmuştur...

Önce eleştirilerden başlayalım. Bu eleştiriler, Avrupalılar kadar, Abdülhamid muhalifi Jön Türkler'den de gelir. Avrupalıların en ısrarlı damgası 'Kızıl Sultan' sözcüklerinde odaklanır.

Bu itham ile, Ermenilere karşı bir kıyım politikası izlediği anlatılmak istenir.

Aslında Ermenilerin ani saldırılarla kanlı olaylar çıkarmak ve cezalandırılınca da, Avrupa kamuoyunu ayaklandırmak taktiğini uyguladıkları bilinir.

Abdülhamit'in saltanatı boyunca verdiği idam kararlarının da son derece az olduğu hatırlanır. Ancak yaşadığı müddetçe, hatta ondan sonra da, bu damga devam etmiştir. Sonraları ise, Ermeni propagandası İttihatçıları hedef aldığı için, Abdülhamid'i bu yönüyle anan olmamıştır.



Batı kaynaklı bir kartpostal: Abdülhamid'i 'seks düşkünü' ilan etmek Avrupa basınının bir tutkusu idi [üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com





"Abdülhamid'in eğlencesi" açıklamasını taşıyan bir Bulgar kartpostalı [üstte]. 1903'te yayımlanmış ve Oreds imzasını taşıyan bir Fransız kartpostalında şu ibare yer alıyor: "Kasaplar için Türk çengeli: Ermenistan'da devamlı kullanılıyor" [sağda].

Bunun yanı sıra, Abdülhamid'e yakıştırılan sıfatlar da pek çoktur: Despot, kindar, hilekâr, cimri, aciz, büyük katil, Makyavel'in yeni izleyicisi, kurtlar ve çakallar arasında bir tilki... Hatta Abdülhamid'e, "Avrupa'nın en önemli yayınlarının sesini altından ağız tıkaçları ile kesen adam" diye bir yakıştırma da vardır.

'Acaba bunu yazan, istediği parayı alamamış mı idi?' sorusu da insanın aklına takılmıyor değil. Ayrıca Abdülhamid hakkında akla hayale gelmeyecek uydurmalara da rastlanır.

Bunlardan biri de, "Ablası Esma Sultan'ın emrinde dansöz olarak çalışan, İslâm'ı kabul etmiş bir kölenin oğlu olduğu" yolundadır. Bu iddiayı ortaya atanlar şunu da eklenmektedirler:

"Gayri meşru bir doğum ürünü olduğu ileri sürülür. Bazılarına göre babası, Abdülmecid sarayının Ermeni bir ayvazı (uşak) ya da aşçısı idi. Sultanın kadın konusundaki liberalliğinden yararlanıp kadınlarından birini tavlamıştı. Kimine göre de, [Abdülhamid] Garabet Balyan'ın oğludur... Abdülmecid'in kendisini aldatan karısını boğdurduğu efsanesi de dolaşıyor. Kendisine annelik yapan Pereste Hanım da sarayın 'Osman' adındaki bir uşağıyla ilişki kurduğu için suçlanmıştır."

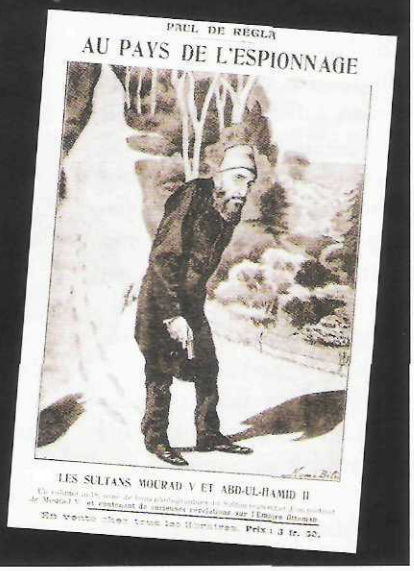
Abdülhamid'e ilişkin bu tür uydurma öykülere, Avrupa basınından pek çok örnek verilebilir...

Avrupa basının da, Abdülhamid'i yeren sayısız karikatüre de rastlanır. Avrupa'da yaşayan Jön Türkler'in de, Abdülhamid'in diktatörlüğünü vurgulamak için, karikatür kullandıkları bilinir...

Övgülere gelince... Osmanlı topraklarında yayımlanan bütün kitap ve gazetelerin Sultan'a övgülerle dolu olması şarttı. Sansürün etkisi karşısında, ayrıca Saray'dan alınacak ödeneği kaybetmemek için, böyle davranmak kaçınılmaz oluyordu.

Ucuz Avrupa romanlarında Abdülhamid

Bir süre İstanbul'da da yaşamış olan Paul de Régla'nın kaleme aldığı 'Casusluk Ülkesinde' adlı kitap, döneminin daha birçok benzerinde rastlandığı gibi, hem Abdülhamid'in saltanat yıllarını hem de *V. Murad'ın öyküsünü* popüler bir dille aktarıyor ve Osmanlı İmparatorluğu hakkında 'ilginç açıklamalar' yapıyordu!



http://groups.google.com/group/merakediyorum

Her yıl bayramlarda ve Sultan'ın tahta çıkış yıldönümlerinde, gazetelerin birinci sayfaları hatta birkaç sayfası, Abdülhamid'e övgü dolu yazı ve şiirleriyle çıkardı.

Yerlilerinin Türkçe bilmediği Trablusgarb vilayetinde yayımlanan resmî gazete bile, Türk memurların şiirleriyle doluydu. 1900 yılında, Sultan'ın tahta çıkışının 25. yıldönümü dolayısıyla, tam bir sayfayı dolduran özel ekten bir örnek aktaralım.

'Vilayet Ticaret Mahkemesi Reisi Mesud Efendi' imzalı bir şiirin mısraları şöyledir: "Şairane safha-i âfâkı tezyin eyleriz / Gamı halkı vasfı hakan ile şirin eyleriz / Amme-i Osmaniyanla bâ kemal iftihar / Her sene bugünde hep icrayı ayin eyleriz / Şükrü mümkün vasfı mahsur olsa nezdi akılda / Günde bin Şehnameyi imlâ ve tedvin eyleriz."

Meclisi Mebusan'ın kapatılması, Midhat Paşa'nın sürülmesi ve 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'ndeki yenilgiden sonra, Abdülhamid'in, politikalarını savunması için, Ahmed Midhat'a yazdırttığı 'Üssü İnkılâb' kitabında, Sultan'ın özgürlükçü davranışlarına bol övgü vardır.

Zamanla, 'hürriyetçilik' yakıştırmasının kalktığı; bunun yerini, 'dinin koruyucusu' sıfatının ön plana çıkarıldığı dikkatlerden kaçmaz:

1895'te yine Ahmed Midhat'ın Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika ettiği sonra da, kitap halinde bastırdığı "Amerika'da Neşr-i İslâm Teşebbüsü" isimli çalışmada; çağdaşlaşma yolunda (sahib-i asr olmada) önemli adımlar atılması gibi, Hıristiyan misyonerlerin çabalarına rağmen, İslâm'ın dünyada büyük ölçüde yayılmasının da, padişahın gayretleri sayesinde gerçekleştiği ileri sürülmektedir.

Daha sonraları 1901 yılında da, Sabah gazetesinde, Abdülhamid'i bütün Osmanlı sultanlarından üstün sayan anlatımlara rastlanır.

Bir başka ilginç nokta da, gazetelerde devlet icraatı ya da kimi kişisel olaylar aktarı-



Fransız dergisi Le Pilori'den

Fertom imzasıyla 1897'de Fransız dergisi Le Pilori'de yayımlanan bu karikatürde, Girit olayları sırasında Osmanlı'ya karşı olumlu bir politika takınan Fransız Dışişleri Bakanı Hanotaux'nun ağzından, kılıcından kan damlayan Abdülhamid'e şöyle deniyor: "Aaa, Türk siz misiniz? Aynen devam edin!"



Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yıldönümü anısına basılmış Fransızca ve Türkçe bir övgü kartpostalı [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Karikatürlerdeki Abdülhamid



Orhan Koloğlu'nun Bileşim Yayınları arasında kısa bir süre önce çıkan 'Türkiye Karikatür Tarihi' kitabının *[altta]* 'Mizah Yasaklı Yıllarda: 1878-1908' adlı bölümü, ilginç Abdülhamid karikatürleri içeriyor. Biz de bu karikatürlerden ikisini okurlarımızla paylaşmak istedik.



Bunlardan birinde, kendisi de bir tiyatrosever olan Abdülhamid'in "Yıldız Sahne-i Umumiyesi'nde gösterdiği maharet" çizilmiştir. Avrupa'da yayımlanan ve bir Jön Türk'ün kaleminden çıkma bu karikatürde Abdülhamid kellelerle oynayan bir jonglör kılığındadır *[sağ altta]*.

Prag kentinde, Humoristické Listy dergisinde 1896'da yayımlanmış bir Çek karikatüründe ise, İngiliz Başbakanı Gladstone'un Abdülhamid'i adeta falakaya yatırarak yönettiği anlatılır *[en altta]*.



lırken, haberlere, Sultan'a uzun saygı cümleleriyle başlanıyor olmasıdır.

Örneğin Tercüman-ı Hakikat gazetesi 1900'de Foto Abdullah hakkında bir haber yayımlarken, söze şöyle girer:

"Cenabı âferininde-i kâinat halife-i İslâmiyan padişahı bahrü berri cihan ve şehinşahı merahim unvan, veliyül nimet âlem efendimiz hazretlerini dünya durdukça erike-i pirayı şan ve şevket buyursun, amin. Arzuyu vicdanlarıyla müşerref bil-İslâm olan ser fotoğrafi hazreti Hilafetpenahi Abdullah Şükrü Efendi..."

Bayramda askere yemek verileceği haberini duyururken de yine 1900 tarihli Sabah gazetesi söze şöyle girer:

"Velinimet biminnetimiz, velinimet akdesimiz hazretlerinin canibi eşref hazreti padişahilerinden asakiri şahaneleri haklarında daima ibzal buyurulagelmekte olan iltifatı seniyei canib padişahileri asarı mübeccelesinden olmak üzere iydi said adha da bilcümle alay ve taburlara kurbanlar itasıyla kavurmalı pilav ve tatlı tabağı hususuna iradei seniye-i canibi hilafetpenahi şeref müteallik buyurulduğuna dair..."

Bu örnekleri çoğaltmak mümkün: Tercüman-ı Hakikat'in, Kâğıthane'de su arandığı konusundaki 29 Nisan 1900 tarihli haberinde ya da yine aynı gazetenin Rodos adasına bir cami yapılacağına ilişkin 6 Kasım 1886 tarihli haberinde veya Sabah gazetesinin Şirketi Hayriye'nin yeni vapur tarifesini yayımladığı 20 Nisan 1900 tarihli nüshasında, hep aynı övgüler giriz-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

gâhı vardır.

14 Nisan 1900 tarihli Tercüman-ı Hakikat'te yayımlanan Ali Rıza Paşa'nın ölüm ilanında bile, öncelikle Sultan'a saygının belirtildiği dikkatlerden kaçmaz...

Avrupa basınının ön yargılı yayınlarına karşı da, Abdülhamid, para karşılığı övgü yazıları yazdırma yoluyla bir çözüme başvuracaktır... Bizzat kapağında Sultan'ın resim ya da fotoğrafının yer aldığı yayınlar vardır.

Ayrıca Abdülhamid'in tahta çıkış yıldönümlerinde, kimi Batı kentlerinde gösteriler düzenlettirilmesi de söz konusudur. Bunların en ilginçlerinden biri, Sultan'ın tahta çıkışının 25. yıldönümü nedeniyle Paris'te gerçekleştirilen programdır.

Le Figaro gazetesi 1 Eylül 1900 tarihli nüshasında, Paris'te gerçekleştirilen bu tür bir gösterinin programını ayrıntılarıyla bildirir:

Petit Théatre'da; semah, kılıç oyunu, Arnavut dansı, Suriyeli sanatçıların Lübnan dansı, Mısırlı sanatçıların Arap dansı, Sırp darbukacıları, Seylanlı dansözler, Hintli sihirbazlar, Napolili şarkıcılar, Hindiçini tiyatrosu, İspanyol dansı, Japon dansı...

Nouveau Théatre'da ise, hoparlörlü telefon ve Dussaud'nun enskriptör telefonu ile Pathé ses kayıt cihazının gösterimi yapılacak; İspanyol dansözler, Napolili şarkıcılar, Hintli sihirbazlar sahnede arz-ı endam edeceklerdir.

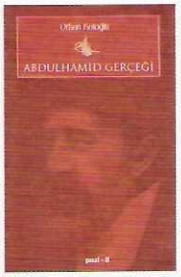
Ayrıca yine Paris'te, ışıklandırılmış bir tekne üzerinde Seine Nehri kıyısında bir müzik ziyafeti verilir. Necip Paşa'nın 'Hamidiye Marşı' ile başlayan program, Fransızların Marseillaise Marşı ve sonra da, Wagner, Bizet gibi ünlü bestecilerin yapıtlarıyla devam eder...

Figaro gazetesi, "Gece son derece tatlı bir toplantıya tanık oldu, bütün davetliler kendilerini Boğaziçi sahillerine ermiş sandılar" diye yazarak programı över. Havaî fişek gösterileri de programı taçlandırır...

Abdülhamid'e yöneltilen övgülerin de yergilerin de ortak noktası 'abartı' faktörüdür. Asıl sorun, Abdülhamid'in şahsında değil, devletin çöküş döneminde olmasındadır.

Bir yandan Osmanlı topraklarını bir an önce paylaşmak isteyenler, diğer yandan 'devrimci' çözümleri o dönemin toplumunda hemen uygulanabilir sananlar, eleştirilerinde ve hatta aşağılamalarında hudut tanımamışlardır. ■


Le Petit Journal
SUPPLEMENT ILLUSTRE
ABDUL-HAMID KHAN
Souverain de l'Empire ottoman



Daha fazlası

Orhan Koloğlu'nun 'Abdülhamid Gerçeği' adlı kitabının genişletilmiş 4. baskısı (Pozitif Yayınları), konuya ilişkin önemli ayrıntılar içeriyor.

Fransa'nın popüler gazetelerinden 'Le Petit Journal'in 21 Şubat 1897 tarihli resimli ilavesinin tüm birinci sayfasını Abdülhamid'in renkli fotoğrafı kaplıyordu [sol üstte].



Abdülhamid'in tahta çıkışının 27. yıldönümünde, 1903'te Terakki dergisinin kapağında, tuğralı ve bayraklı bir düzenleme içinde "Padişahım çok yaşa" adlı bir başlık yer alıyordu *[sağda]*. Fransızca l'Orient gazetesi de, 31 Ağustos 1891 tarihinde, Sultan'ın tahta çıkışı nedeniyle özel bir ek yayımlamıştı *[en sağda]*.


Supplément de l'Orient
Le Règne
de S. M. I. le Sultan
Abd-ul-Hamid-Khan II.
1876-1891.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Kırım Savaşı'nın ünlü kalyonu

Mahmudiye'nin kanlı gözyaşları

Tıpkı Yavuz zırhlısı için anlatıldığı gibi, Kırım Savaşı'nın ünlü kalyonu Mahmudiye için de, bu muhteşem savaş gemisinin farklı dönemlerine ilişkin değişik efsaneler dillendirilir.

ESER TUTEL

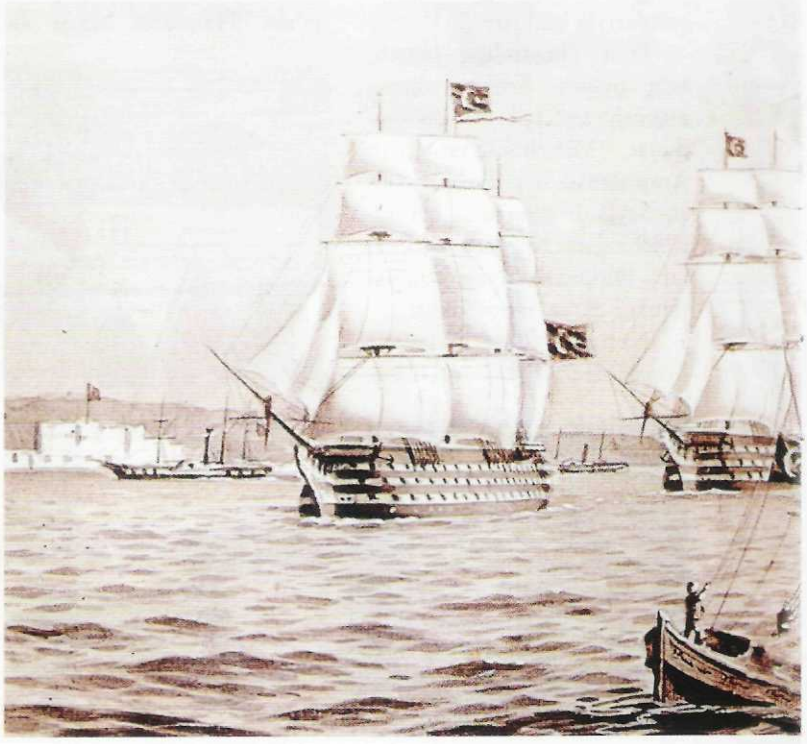
Gazilik, yalnız olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen kahramanlara değil, savaşta kahramanlık göstermiş gemilere de nasip olur. Denizcilik tarihimizde 'gazilik' ile anılan gemilerimiz vardır. Kurtuluş Savaşı yıllarında boyundan büyük işler başaran 'Alemdar' kurtarma römorkörümüz bunlar arasında, ilk akla gelenlerden birisidir.

Bir başka 'gazi' gemimiz daha vardır ki, bu da 'Mahmudiye' kalyonudur. Ne yazık ki, günümüzde, meraklısının dışında, ne Mahmudiye'nin adını duymuş olan kalmıştır, ne de tarihe geçen başarılarını bilen...

Mahmudiye, kalyon büyüklüğünde bir savaş gemisiydi. Döneminin bütün gemileri gibi o da ahşaptı. Yalnız bizde değil, bütün dünyada, o güne kadar inşa edilmiş en büyük ahşap geminin bu Mahmudiye kalyonu olduğu söylenir...

Eski denizciler, söz dönüp





Deniz Müzesi'nde yer alan suluboya bir tabloda Mahmudiye kalyonu [sağda]. Bahriye ressamı Hüsnü Tengüz'ün albümünden bir çizimde, 1831'de Osmanlı donanmasının İstanbul'a dönüşü [en sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

dolaşıp Mahmudiye'ye gelince, onun büyüklüğünü vurgulamak amacıyla, vaktiyle iki kardeşin bu gemide askerlik yaptıklarını, ama birbirleriyle ancak beş yıl sonra karşılaştıklarını anlatırlardı!.. Tıpkı, benzer rivayetin, 'Yavuz' zırhlısı ve de Selimiye Kışlası için de söylendiği gibi...

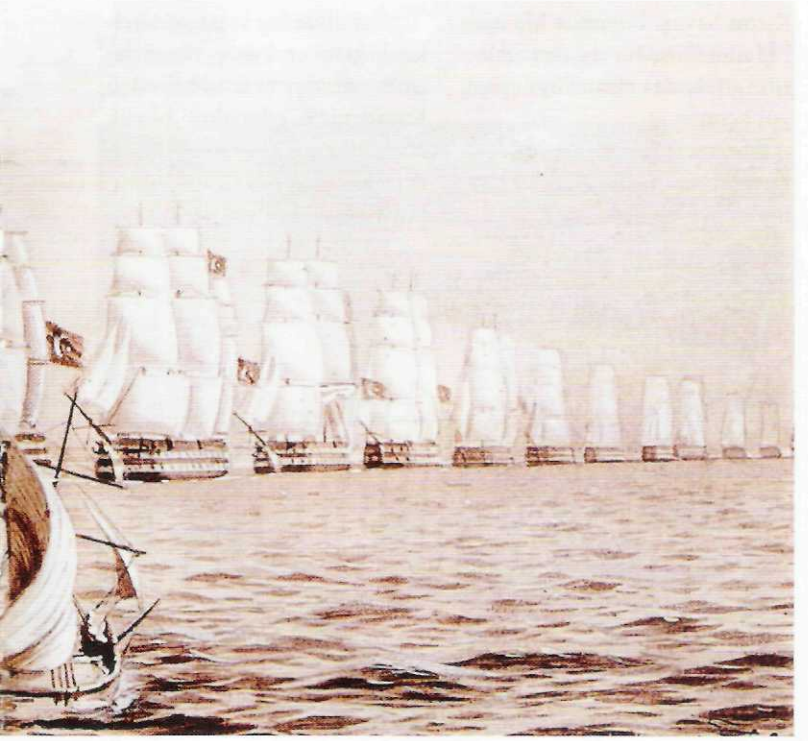
KİŞİLİK KAZANAN GEMİLER

İster büyük olsun, ister küçük, ister savaş gemisi olsun, ister ticaret gemisi, hepsi ayrı birer kişilik sahibidir. Kiminin 'denizci' olduğuna inanılır, kiminin 'dalgalardan korktuğu' rivayeti yayılır... Aralarında, 'tez canlı' olduğuna inanılanları da vardır, 'ağır kanlı' olduğu sanılanlar da...

Kiminin adı 'uğurlu' sayılır, kiminin adı ise, 'uğursuz'... Tıpkı biz insanlar gibi, hepsinin bir ismi vardır, yoksa da bir numarası...



Bu, binlerce tonluk dev gemiler için de böyledir; küçük, gezinti tekneleri için de... İşte Türk insanının, 59 yıl Osmanlı'nın donanma gemileri arasında hizmet etmiş olan muhteşem 'Mahmudiye' savaş gemisine yakıştırdığı paye, 'gazilik' olmuştur...



II. MAHMUD DÖNEMİ

Mahmudiye, Haliç'te, Taşkızak Tersanesi'nde inşa edilerek 1829 yılında törenle denize indirilmişti. Dönem, Sultan II. Mahmud dönemiydi. Böylesine büyük bir savaş gemisine ad olarak onu inşa ettiren padişahın adından başka ne verilebilirdi ki!



Mahmudiye kalyonunun Deniz Müzesi'ndeki maketi [üstte] ve Mahmudiye'nin yine Deniz Müzesi'nde yer alan isim levhası [altta].

Teknesi ahşap olup yaklaşık 2 bin 500 tonluktu; 62 metre boyundaydı. Genişliği 17 metre, ambar yüksekliği 8,5 metre, çektiği su da 7 metre kadardı. Gemi inşa mühendisi Mehmed Efendi ile, mimar Mehmed Kalfa'nın eseriydi. Mürettebatı da bin 280 denizciden oluşmaktaydı.

O güne kadar Haliç'te inşa edilip denize indirilen tüm gemilerden daha azametliydi

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



II. Mahmud: Tanzimat'a giden yolda bir yenilikçi

'Yenilikçi' padişah III. Ahmed'in torunu olan II. Mahmud, saltanatı döneminde (1808-1839), Osmanlı devletinin genel yapısı içinde 'Batılılaşma' çığırını açmış, devlet kurumlarından giyim kuşama kadar, birçok alanda köklü dönüşümler yapmaya çalışmıştır... Sultan II. Mahmud'u temsil eden iki ayrı tablo, giyim kuşam alanındaki köklü değişimi, bizzat padişahın farklı görüntüleriyle gözler önüne serer: Bu tablolardan birinde *[solda]* II. Mahmud, atının üstünde, 'klasik' dönem padişah giysileri ve kavuğu ile görüntülenmiştir. İkinci tabloda ise *[sağda]*, padişahı bir koltukta oturur ve sağ eliyle 'ileriyi' gösterirken izleriz. Bu son tabloda, II. Mahmud'un başında, dönemin yeniliği 'fes' vardır. Padişahın sırtında da 'Avrupaî' bir üniforma ve pelerin görürüz. II. Mahmud'un yaşadığı dönemde yapılan bu tablonun geri planında, payitaht İstanbul yer alır.

Mahmudiye! 128 topu vardı ki, bu toplarının sağladığı vurucu güç ile, Osmanlı donanmasının en güçlü gemilerinden biri olduğu muhakkaktı.

Mahmudiye'nin başta gelen özelliği, 'üç ambarlı' olmasıydı. Yani su üstünde, üst üste üç güvertesi vardı...

SİVASTOPOL'DA HİÇ İSABET ALMADI

Kırım Savaşı sırasında (1853-56) Karadeniz'e çıkarak Sivastopol Kalesi'ni bombardıman etmesi, Mahmudiye'ye dünyaca büyük şan ve şeref sağlamıştı. Bu savaşta Osmanlı'nın müttefikleri olan İngiltere ve Fransa'nın savaş gemilerinin büyük ya da küçük isabetler alarak hasar görmelerine karşılık Mahmudiye, Kırım Savaşı boyunca hiç isabet almamış, bu da denizcilerin gözünde efsaneleşmesine yol açmıştı...

Gemiciler, çok sevdikleri bu geminin 'tılsımlı' olduğuna inanmaya başlamışlardı artık: "Mahmudiye, daha savaşın başladığı gün Haliç'te yerinde duramadı, zincirlerini kırarak hemen Karadeniz'e çıktı, doğru Sivastopol'un yolunu tuttu..." diye anlatıyorlardı.

Bu kadarla kalsa, yine iyi!.. Ya geminin kendiliğinden sağa, sola dönmesi?.. "Bombardıman sırasında gemi önce bir yanına dönerek o yandaki toplarının atış yapmasını sağlıyor, sonra kendiliğinden öte yanına dönüyordu..." diye aktarılıyordu 'Mahmudiye Efsanesi'.

SÜRAT GEMİSİNİN MARİFETİ

Geminin önce bir yana, sonra öte yana dönerek atış yaptığı doğru olmasına doğruydu da; gemiyi bir o yana, bir öte yana döndüren aslında 'Sürat' adlı ilk buhar makineli gemimizin marifetiydi...

28 Mayıs 1828 günü İngiltere'den getirtilen 'Swift' adlı bu ilk buharlı gemimiz, bizzat II. Mahmud'un emriyle uzun yıllar yelkenli gemilerin Boğaz'dan yukarı doğru çekilmesi işinde kullanılmıştı.

Özellikle kış aylarında yelkenli gemiler kuzey rüzgârlarının sertleşmesi yüzünden Karadeniz'e çıkmakta büyük zorluklarla karşılaşırlardı. Ancak lodos havalarda İstanbul Boğazı'dan yukarı çıkma-



Mahmudiye kalyonundan bugün geriye kalan tek özgün 'parça', geminin Deniz Müzesi'nde muhafaza edilen 'silahlık' bölümüdür [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Bahriye ressamı Hüsnü Tengüz'ün albümünden: Sivastopol bombardımanı sırasında Mahmudiye kalyonu ve onun manevra kabiliyetini artıran Sürat gemisi [solda]. Resmin üst köşesinde ise, Mahmudiye'nin süvarisi Ateş Mehmed Paşa'nın portresi yer alıyor.

yı başarabilirlerdi.

İşte 'Sürat' adlı bu makineli küçük gemi geldikten sonra, Karadeniz'e çıkış nispeten kolaylaştı...

Yıllar sonra, Abdülmecid'in saltanatı döneminde, Kırım Savaşı patlak verince Sürat'e iki top yerleştirildi ve savaştaki yerini almak üzere, donanma ile birlikte Kırım açıklarına gönderildi.

Nitekim, Sıvastopol'un ağır toplarla dövülmesi söz konusu olunca, Mahmudiye gibi ağır ve hayli büyük bir kalyonun iskele ya da sancak tarafına döndürülmesinde, Sürat'in büyük yararı görüldü.

Gemiciler arasında Mahmudiye ile ilgili olarak anlatılan bir başka rivayet de, geminin her Kurban Bayramı'nda baş tarafından kanlar akmasıydı!..

Teknoloji ilerliyor, yalnız dünyada değil, bizde de ahşap ve de yelkenli gemiler gide

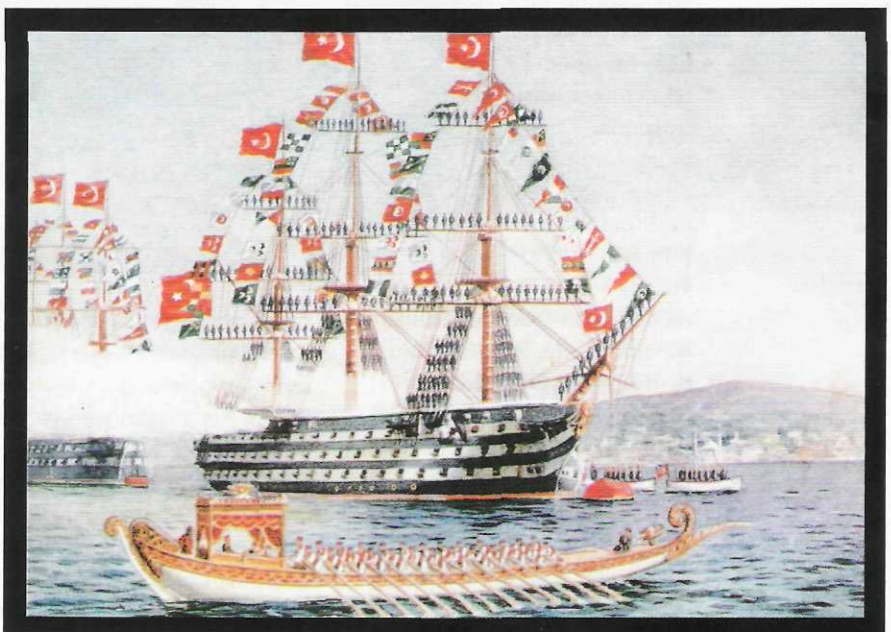
ken donanımlarına eskisi kadar gereksinim duymuyorlardı.

Bir aralar Mahmudiye'ye kazan yerleştirmek, buhar makinesi koymak ve uskur takarak onu daha güçlü hale getirmek istendiyse de, bu proje, bir takım teknik zorluklar nedeniyle gerçekleştirilemedi...

Yıllar geçiyor, bu görkemli tekne giderek yaşlanıyordu. Her geçen yıl daha büyük bakımlar gerektiriyor, geminin tersanede geçirdiği süre her seferinde biraz daha uzuyordu.

Kaptanıderyalık yetkilileri, sonunda Mahmudiye'yi hizmetten almak kararını verdiler. 1875'te gemiyi Haliç'e çektiler, bir kenara bağlayarak 12 yıl boyunca da kışla olarak kullandılar.

Daha sonra da, 1888'de 'Kırım Savaşı Gazisi' bu görkemli gemi, çaresiz hurdaya ayrıldı: 59 yıllık koca Mah-



Tablolardaki Mahmudiye

Bahriye ressamı Hüsnü Tengüz'ün (1876-1950) İstanbul'daki Deniz Müzesi'nde yer alan suluboya tablosunda, Sultan Abdülmecid'in

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

mudiye'nin sonu, her gemi gibi, sökülmek oldu.

Onun sökülmesini bir türlü içlerine sindiremeyen denizciler, bu sefer de geminin her tahtasından kanlı gözyaşları döküldüğüne kendilerini inandırdılar.

Mahmudiye'den günümüze pek bir şey kalmadı. Asker ressamlarımızdan Hüsnü Tengüz'ün sonradan yaptığı, İstanbul Deniz Müzesi'nde sergilenen birkaç yağlıboya tablosu ile, bir de aslan figürleriyle süslü tüfekliği var, hepsi o kadar...

İstanbul Deniz Müzesi'nin giriş holünde ziyaretçileri Mahmudiye'nin büyük bir modeli karşılıyor. Tamı tamına 1 / 33 oranındaki, aslına sadık olarak yapılmış bu model, teknenin inşası sırasında, Tersane-i Âmire'nin modelhanesinde özel olarak yapılmış... 1999 yılında uzman modelcilerin restore ettikleri bu model bile, daha ilk bakışta insana şunu dedirtiyor: 'Başka hangi devletin donanmasında böyle bir gemi varmış?..'



II. Mahmud döneminin ünlü kalyonu Mahmudiye, padişah Abdülmecid [sağda] döneminde de, Kırım Savaşı'nda büyük yararlılıklar göstermişti.

Sivastopol Kuşatması



30 Kasım 1853 günü Osmanlı'ya karşı savaşan Rus filosunun Sinop'u basıp buradaki Türk donanmasını yakması, Kırım Savaşı'nın seyrini tetikler: Moskova'nın Akdeniz'de boy gösterme planları, İngiltere ve Fransa kamuoylarını harekete geçirir. 12 Mart 1854'te İngiltere ve Fransa, Osmanlı devletinin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını garanti eden bir antlaşma yapar ve bu antlaşmanın gereği olarak savaşa katılırlar. Ruslar, Silistre'yi savunan yetenekli komutan Ömer Paşa'yı geçemeyince, savaş Tuna kıyısında kalır... Müttefikler de, Kırım'a çıkarak savaşı Rus topraklarına taşıyamaya karar verirler... Savunma tesisleri denize yönelmiş olan Sivastopol Kalesi'nin karadan hızla alınabileceği düşünülür. İngiliz ve Fransız askerleri, kışa kadar savaşı bitireceklerini umarak, 14 Eylül 1854 günü Sivastopol yakınlarında, kaleye dokuz günlük yürüyüş mesafesinde karaya çıkarlar. Kaleye ulaşıncaya kadar üç nehri aşmaları ve birçok muharebe vermeleri gerekecektir. Müttefik yığınağını engellemek için Ruslar, Alma Nehri kıyısında savaşır ama kaybederler. İngilizler de, birkaç gün sonra Balaklava limanını ele geçirerek ikmal olanaklarını artırırlar. 25 Ekim'de Hafif Süvari Tugayı'nın ünlü hücumu gerçekleşir *[en üstte]*. Son büyük muharebe, 5 Kasım'da İnkerman tepelerinde yapılır ve Ruslar yine yenilerek geri çekilirler. Ama Müttefikler bunu takiben, Sivastopol önlerine geldikleri zaman, karada büyük tahkimat yapılmış olduğunu gördüler: Rus istihkamcısı Todleben gece gündüz çalışarak ciddi savunma mevzileri hazırlamıştı... Bundan sonra Müttefiklerin yapacakları tek iş, kenti kuşatmaya almak ve kışı geçirmek üzere yerleşmekti. Çatışmalar bir yıpratma savaşına dönüştü... Çıkarmadan bir yıl sonra, Müttefik ordusu Sivastopol'u aldı; ama Rus ordusunun körfezin kuzeyindeki tahkimli mevzilere çekilmesini önleyemedi. Bundan sonra ne Çar, Müttefikleri denize dökebilecek ne de Müttefikler, Rusları kovalayabilecekti: Ama zafer zaferdi; Sivastopol düşmüştü ve Müttefikler barış masasına galip olarak oturdular.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

popüler
tarih
www.populertarih.com.tr Şubat 2006 Sayı 66 5,00 YTL



Pearl Harbor'un rövanşı: Midway

Görkemli çeşmeler kenti: Sagalassos

Beydağları'nda arkeoloji: Trebenna

'On Soruda' Viyana Bozgunu yılları

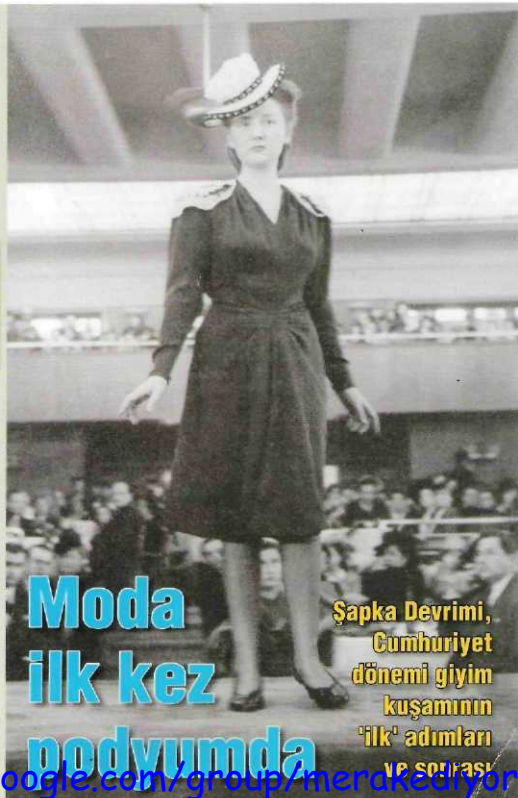
TAKVİMDE NE NEDİR? [2]
Türklerin kullandığı takvimler ve tarih çevirme usulü

Gündemden inmeyen padişah: II. Abdülhamid

Beşiktaş'ın 'ilk 11'i nasıl yok oldu?

Tarihçi başbakan Şemsettin Günaltay

Efsane bilgisayar ENIAC 60 yaşında



Moda ilk kez podyumda

Şapka Devrimi, Cumhuriyet dönemi giyim kuşamının 'ilk' adımları ve sonrası

212328 06/02
ISSN 1302-6879

http://groups.google.com/group/merakediyor

merakediyorum@googlegroups.com



Geçmişten günümüze

Türklerin takvimleri

Dizimizin birinci bölümünde, geçmişten günümüze, insanoğlunun zamanı nasıl hesapladığını anlatmış; takvim çeşitleri hakkında genel bilgiler vermiştik. Bu ikinci ve son bölümde de, Türklerin tarih boyunca kullanmış oldukları takvimleri ele alıp inceleyeceğiz.

FAHAMEDDİN BAŞAR

Türkler Müslüman olmadan önce, 'Ay-Güneş Takvimleri' sınıfına giren 'Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'ni kullanıyorlardı. Bu takvimde yıllar, *sayı ile değil, hayvan isimleriyle* tespit edilmişti. Türklerin millî takvimi olarak kabul edilen bu takvimi Orta Asya'da yaşayan Moğollar, Hintliler ve Çinliler de kullanmışlardır.

İslâmiyet'in kabulünden sonra da yer yer birçok Türk topluluğu ve devleti tarafından kullanıldığı bilinen bu takvim, 12 yıllık bir süreden meydana gelir.

Her yıl, bir hayvan adı ile isimlendirilir. Bu süreye 'küçük devre' denilir. 'Büyük devre' ise, bunun 5 katı olan 60 yıllık devredir. Zaman, bu takvimde, bu şekilde dönüşüm içindedir.

Büyük Türk bilgini Kaşgarlı Mahmud'un 1072-1074 yılları arasında kaleme almış olduğu 'Dîvânü Lugâti't-Türk' adlı eserinde belirtildiğine göre, 'Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'ndeki 12 yılın adı şöyledir: Sıçan (Sıçgan) yılı, Öküz (Ud) yılı, Pars yılı, Tavşan (Tavışgan) yılı, Timsah (Nek) yılı, Yılan yılı, At (Yund) yılı, Koyun (Koy) yılı, Maymun (Biçin) yılı, Tavuk (Takagu) yılı, Köpek (İt) yılı ve Domuz (Tonguz) yılı.



Osman Turan'ın, 'Oniki Hayvanlı Türk Takvimi' adlı kitabının kapağı [sağda].

Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'nde bir gün, 12 eşit bölüme ayrılmıştır. Bunların her birine 'çağ' adı verilir. Çağ, iki saatlik bir zamana karşılıktır. Bir çağ, sekiz 'geh'e ayrılır.

Başlangıçta Ay yılı takvim sistemine dayanan bu Türk takviminin Göktürkler döneminden itibaren Güneş yılına çevrildiği sanılmaktadır. Buna

http://groups.google.com/group/merakediyorum



göre, bir yıl 365 gün 5 saat olarak hesaplanmıştır.

Bu takvimde yılbaşının hangi gün olduğu kesin olarak belirtilmemesine rağmen, Ocak ya da Şubat ayı içinde olduğu sanılmaktadır. Yine bu takvime göre, yıl 12 bölüme ayrılır. Bunların her birine 'ay' denilir.

Göktürk, Uygur, Moğol ve biraz farklı da olsa Tuna Bulgarlarına ait belgelerde kullanılan aylar, birden başlayarak sayılara göre şöyle sıralanmıştır: Aram ay, İkindi (İkinci) ay, Üçünç ay, Törtünç ay, Beşinç ay, Altınç ay, Yedinç ay, Sekizinç ay, Dokuzunç ay, Onunç ay, Bir Yiğirminç ay, Çaksaput ay.

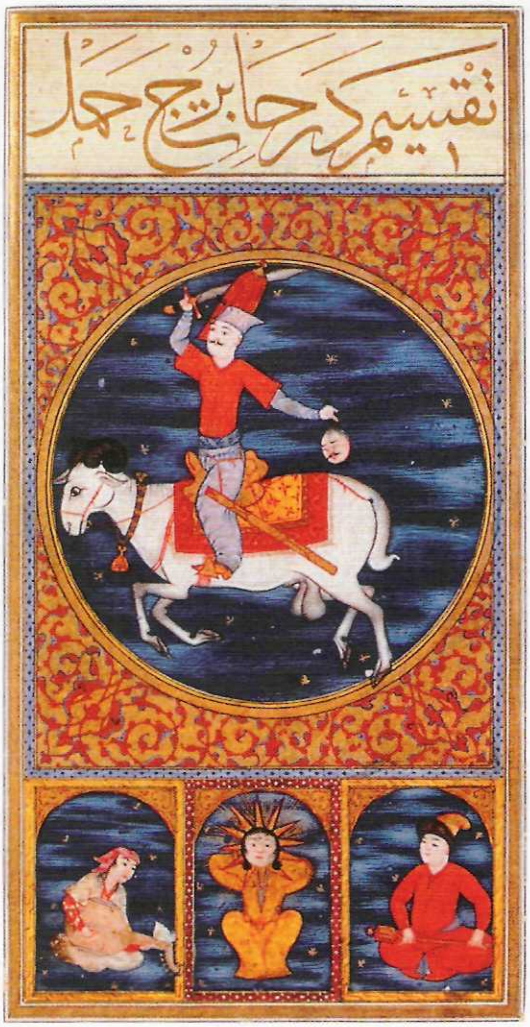
Türk Takvimi'nde haftanın günlerinin ise adı yoktur. Bunlar sayı ile adlandırılır. Meselâ, herhangi bir olayın tarihi; Timsah Yılı'nın 5. ayının 14. günü gibi sayılarla ifade ediliyordu.

Oniki Hayvanlı Türk Takvimi, başta Hunlar olmak üzere; Göktürkler, Uygurlar, Batı Türkleri ve diğer Türk kavimlerinde uzun yıllar kullanılmıştır. Türkler Müslümanlığı kabul ettikten sonra, Hicrî Takvim'i kullanmaya

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde kullanılmış Türkçe, Rumca ve Fransızca farklı takvimlerden farklı günlerin yaprakları [üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com







Nevruz'un başlangıcı, güneşin Hamel (Koç) burcuna girdiği zamandır. Metâliü'l Saâde'den bir sayfada Koç burcu [üstte]. Cumhuriyet'in ilk yıllarında eski harflerle yayımlanmış bir 'T.C. Ay Gün Bilgisi' ve 1954 tarihli 'Ziyad Ebuzziya Takvimi' [sağ üstte]. Ömer Hayyam [sağda, ortada]. 1930'un bir takvim yaprağında, farklı takvim hesapları [sağda].

başladılar. Buna rağmen, Oniki Hayvanlı Türk Takvimi son zamanlara kadar Orta Asya'da kullanılmaya devam etmiş, özellikle Kırgızlar tarafından kullanılmıştır.

Türkler İslâm dinini kabul ettikten sonra, kendi kültürlerini korumakla birlikte, Arap harfleriyle, o dönemin kültür müesseselerini benimsemişlerdir. Selçuklular ve Osmanlılar zamanında, Türkler de Müslümanların kullandıkları Hicrî Takvim'i kullanmışlardır.

Ancak 'Celâlî' lakabı ile tanınan Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah (1072-1092) zamanında, Nişabur'da kurulmuş olan rasathanede çalışan Ömer Hayyam ve arkadaşları hükümdarın da isteği ile burada yaptıkları çalışmalar sonunda yeni bir takvim meydana getirmişlerdir.

Sultan Melikşah'ın lâkabı Celâleddin'den dolayı 'Celâlî Takvimi' adını alan bu takvim, dünyanın güneş etrafında dönmesine göre düzenlenmiştir. 15 Mart 1079 tarihi ile başlayan bu takvime göre, bir yıl 365 1/4 gün ve 12 ay olarak kabul edilmiştir.



Dolayısıyla, bir yılın 365 gün 6 saat olduğunun Gregoryen Takvim ile ortaya konulduğu kabul edilse de, aslında bu yıllar önce Türk astronomlar tarafından tespit edilmiştir.

Ancak bu takvim Hicret ile başlamadığı için, Müslüman olan diğer devletlerle olan münasebetlerde aksaklığa sebep olduğu için, Melikşah döneminden sonra kullanılmamış, tekrar Hicrî Takvim'e dönülmüştür.

Bununla birlikte, Hindistan'da kurulmuş olan Türk devletleri ile İlhanlı hükümdarı Gazan Han zamanında Celâlî Takvimi üzerinde bazı değişiklikler yapılarak yeni bir takvim daha meydana getirilmiştir.

Adına 'İlhanlı Takvimi' denilen bu takvimde yılbaşı 'Nevruz' idi ve bu takvim Afganistan'da da kullanılıyordu. Daha sonra yeniden düzenlenen bu takvim, 1925 yılından itibaren İran'da millî takvim olarak kabul edildi...

Osmanlılar resmî olarak Ay yılına dayanan Hicrî Takvim'i kullanıyorlardı. Ancak, Hicrî yılın Milâdî yıldan 11 gün kısa olması dolayısıyla hicrî aylar her sene aynı mevsime rast gelmiyordu. Aylar ancak 33 yılda bir



http://groups.google.com/group/merakediyorum





karşılaşabiliyordu.

Bu takvimin kullanılması dolayısıyla, zamanla devletin gelir ve giderleri arasında farklılık doğmuştu. Çünkü öşür denilen zirâî gelir vergisi, Güneş Takvimi'ne göre mevsimden mevsime alınıyordu. Devletin maaş, ücret ve daha başka masraflardan oluşan giderleri ise, Ay Takvimi'ne yani Hicrî-Kamerî aylara göre ödeniyordu.

Bu ise, devletin gelir-gider dengesi arasında bozulmaya sebep olduğu gibi, devletin sürekli gereğinden fazla ödeme yapmasına yol açıyordu. Ayrıca bu durum, çalışanların haklarının da kaybolması sonucunu da doğuruyordu.

Bütçedeki bu açığı kapatmak ve mâlî dengeyi sağlamak düşüncesiyle, resmî işlerde Hicrî Takvim yerine, güneş esasına dayanan, fakat yıl rakamı hicrî olan bir takvime gerek duyuldu.

Bu durumu önlemek için, 1579'dan itibaren mâlî kayıtlarda özel bir Güneş takvimi kullanılmaya başlanmıştı. Fakat bu da tam çözüm getirmediğinden Başdefterdar Hasan Paşa'nın önerisiyle, 1677 yılında 'Rûmî Takvim' adı verilen yeni bir sistem geliştirildi.

Esas aldığı kavramlar hem Hicret'e, hem de güneşe dayandığı için, Hicrî-Şemsî veya Şemsî-Kamerî Takvim de denilen bu takvimde, ay ve günler Jülyen Takvimi'nden gelmeydi. Bu sebeple bu takvime 'Rûmî Takvim' denildiği gibi, ekonomik işlerin yürütülmesinde kullanıldığından 'Mâlî Takvim' adı da verilmişti.

Mâlî Takvim'in Jülyen Takvimi'nden farkı, yılın Muharrem yerine Mart ayı ile başlaması ve takvimin başlangıcı olarak Hicret esas alındığı için, yıl rakamının değişik olmasıdır.

Bu takvimde kullanılan aylar sırasıyla Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Teşrinievvel, Teşrinisânî, Kânunuevvel, Kânunusânî ve Şubat adlarını taşıyordu. Ancak bir süre sonra vazgeçilen bu takvime daha sonra yeniden başlandı.

Osmanlı Mâlî (Rûmî) Takvimi, resmî olarak 1 Mart 1256 tarihi ile başlamaktadır. Bu tarih Hicrî Takvim'de 9 Muharrem 1256, Milâdî Takvim'de ise 13 Mart 1840 tarihine karşılık gelmektedir.

MİLÂDÎ TAKVİMİN KABULÜ

Rûmî Takvim'de de ayların toplamı 365 gün olduğundan zamanla bu takvimle Hicrî Takvim arasında 11 günlük fark ortaya çıkmıştır. Başlangıçtan itibaren Osmanlı Mâlî Takvimi'nde, Hicrî yıl ile Jülyen yılı arasındaki 11 günlük farkın giderilmesi için her 33 yılda bir, bir hicret yılı Rûmî Takvim'den düşülüyordu.





Metâliü'l Saâde'de, Yengeç burcunu tasvir eden sayfa [üstte]. 1862 yılından bu yana sürdürülen bir gelenek: Saatli Maarif Takvimi'nin iki farklı 'takvim altı' kartonu örneği [sol üstte]. 1937'nin Bayer Sağlık Takvimi'nin kartonu [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



1950'lerin gazete çizerlerinden Nezih'in bir illüstrasyonunda leyleklerin gelişi [sağda]: Halk takvimlerinde baharın gelişi de, 6 Mayıs'a rastlar. Bu tarih, hep ateşler yakılıp kutlanan 'Hıdrellez' günüdür [sağ altta]. 50'li yılların ünlü Takvim-i Ragıp'larında tarih çevirme metotlarının pratik açıklamaları da yer alır [sağ altta].

Buna "atlanan yıl" veya "sıvış senesi" deniliyordu. Ancak her 33 yılda bir yapılan bu işlem 1871 yılından sonra yapılmamaya başlamış ve o tarihten sonra Rûmî yıllarla Hicrî yıllar arasında giderek artan farklar meydana gelmiştir.

Ayrıca Tanzimat'tan sonra yurttaşa nüfus cüzdanı verilmeye başlanmış ve cüzdanlara *kimi nüfus memurları* Hicrî yılı, kimileri de Rûmî yılı yazarak bu işte karışıklığın sürmesine sebep olmuşlardı...

Nihayet, 1332 Mâlî yılı Şubatının sekizinci günü (8 Şubat 1916) yapılan bir değişiklik ile Mâlî Takvim'de "Takvim-i Garbî" adı altında Gregoryen Takvim sistemi kısmen kabul edilerek, yılbaşı Mart ayından 1 Kânunusânî'ye *yani 1 Ocak tarihine* alınmıştı.

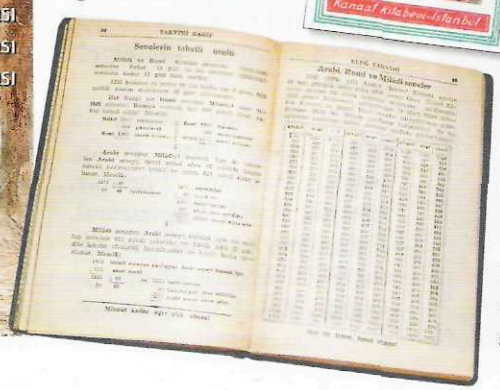
Bu sırada 1332 yılı Şubatının 16. günü 1333 yılı Martının birinci günü sayılarak Jülyen takvimine göre yürüyen *Mâlî (Rûmî) yıl ile Gregoryen* takvimine göre yürüyen Milâdî yıl arasındaki gün farkı giderilmişti.

Cumhuriyet'ten sonra ise, her alanda yapılan reformlarla birlikte takvimde de dünya ile aynı takvimin kullanılması için değişik yapıldı. Zira kullanılan takvim Gregoryen Takvimi'ni kullanan başka milletlerle aynı olmadığı gibi, Hicrî Takvim ile Rûmî Takvim arasında da 3 yıl kadar bir fark meydana gelmişti.

İşte bu farklılığı gidermek için 26 Aralık 1341 (1925) tarihinde kabul edilen 698 sayılı "Takvimde Tarih Mebdeinin Tebdili Hakkında Kanun" ile 1926 yılından itibaren Hicrî Takvim'le birlikte bütçe dışında kalan bütün resmi işlemlerden Mâlî Takvim de kaldırılmış ve 1 Ocak 1926 tarihinde Gregoryen Takvim de denilen Milâdî Takvim kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Mâlî yılbaşı yine 1 Mart olarak kalmıştı. Bu durum 1982 yılına kadar devam etmiş ve nihayet 1 Ocak 1983 tarihinde bu uygulamaya da son verilerek mâlî yılbaşı da Ocak ayına alınmıştır...







Belli başlı fırtınalar

23 Mart	Koz Kavuran Fırtınası
25 Mart	Çaylak Fırtınası
7 Nisan	Kırlangıç Fırtınası
16 Mayıs	Filiz Koparan Fırtınası
21 Mayıs	Ülker Fırtınası
3 Haziran	Filizkıran Fırtınası
21 Haziran	Gün Dönümü Fırtınası
8 Temmuz	Çardak Dönümü Fırtınası
25 Temmuz	Kara Erik Fırtınası
28 Ağustos	Mihrican Fırtınası
31 Ağustos	Mercan Fırtınası
30 Eylül	Turna Geçimi Fırtınası
2 Ekim	Kuş Geçimi Fırtınası
5 Ekim	Koç Katımı Fırtınası
11 Ekim	Yaprak Dökümü Fırtınası
14 Ekim	Meryem Ana Fırtınası
19 Ekim	Bağ Bozumu Fırtınası
27 Ekim	Balık Fırtınası

Sami Yetik'in 'Sokak' adlı yağlıboya tablosu; Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Resmî takvimler dışında, Anadolu insanının birtakım tabiat olayları ve çeşitli gözlemlere dayanarak ortaya koymuş olduğu takvimler de vardı. Bu halk takvimlerine göre, yıl, 'Kasım günleri' ve 'Hızır günleri' olmak üzere ikiye bölünmüştür.

Kasım günleri 8 Kasım'da başlayıp 5 Mayıs'ta sona erer ve 179 gün sürer. Halkın Hıdrellez dediği 'Hızır İlyas' günleri (Hızır ile İlyas'ın buluştukları gün) 6 Mayıs ile 7 Kasım arasındaki 186 gündür.

Halk takviminde, bugün takvimlerimizde de yazılı olduğu gibi, 21 Mart - 21 Haziran arasındaki dönem bahar, 21 Haziran - 22 Eylül arası yaz, 22 Eylül - 22 Aralık arası güz ve 22 Aralık - 21 Mart tarihleri arası ise kıştır. Bilindiği gibi bu tarihler gün dönümlerini, yani günlerin ve gecelerin uzama ve kısalma zamanlarını göstermektedir.

Halk takviminde asıl kış 90 gündür. Bu 90 günün 21 Aralık - 31 Ocak tarihleri arasındaki 40 günlük dönemine 'zemheri' ya da 'erbain' denilir. 1 Şubat ile 21 Mart arasındaki 50 günlük dönem ise 'hamsin'dir.

Ayrıca 'cemre' denilen, sıcak havaların müjdecisi sayılan bir ölçü daha vardır. Sözlük anlamı 'ateş koru' demek olan cemrenin birincisi 20 Şubat'ta havaya, ikincisi 27 Şubat'ta suya, üçüncüsü 6 Mart'ta toprağa düşer ve hava, su ve karaların ısınmaya başladığına işaret eder.

Halk takviminde bunların dışında, bir de önemli soğukların ve fırtınaların belirlendiği günler vardır. ■

Tarihlerin birbirine çevrilmesi

Hicrî ve Rûmî yılları Milâdî yıllara çevirmek için birtakım formüller kullanılmıştır. Meselâ Hicrî bir yılı Milâdî yıla çevirmek için, Hicrî yılı 32 ile çarpıp 33'e böldükten sonra çıkan sayıya Hicret yılı olan 622 sayısı eklenerek; herhangi bir Rûmî yıla ise, 584 sayısı ilâve edilerek Milâdî seneye ulaşılır. Ancak bu çevirme işlemleri tam sağlıklı olmadığı gibi, günü gününe yapılacak çeviriler için ise, imkânsızdır.



Hicrî ve Rûmî yılları Milâdî yıla tam olarak çevirmek için bu konuda hazırlanmış olan rehber kitaplara ihtiyaç vardır. Hicrî ve Rûmî günlerin Milâdî karşılıklarının tespiti hakkında daha Osmanlılar zamanında çalışmalar yapılmış ve bu konuda Gazi Ahmet Muhtar Paşa *[üstte]*, 1915 yılında 'Takvimü's-Sinîn' adlı bir eser yayımlamıştır *[solda]*. Bu kitap 1840-1934 tarihleri arasındaki Hicrî-Rûmî-Milâdî günlerin karşılıklarını göstermektedir.



1926 yılında Hicrî ve Rûmî takvim terk edilerek Milâdî Takvim kullanılmaya başlanınca, eski tarihlerin yeni tarihleri çevrilmesi ihtiyacı daha da artmış ve bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Şüphesiz bu çalışmaların en önemlisi Faik Reşit Unat'ın hazırlayıp 1940 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmış olan 'Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu'dur *[sağda]*. Daha sonra defalarca basılan bu eser uzun yıllar bu ihtiyacı karşılamıştır. Ancak Unat'ın bu eseri de tarih çevirme konusunda yeterli olmamıştır. Çünkü burada verilen Milâdî tarihler her Hicrî ayın ilk gününü göstermekte ve çevrilmek istenilen tarih ona göre hesaplanmaktadır. Son yıllarda, Yücel Dağlı ile Cumhure Üçer tarafından hazırlanarak 5 cilt halinde Türk Tarih Kurumu'nca neşredilen Tarih Çevirme Kılavuzu (Ankara 1997) ise, 1 Muharrem 001 ile başlayıp 29 Zilhicce 1500 yılına kadar gelen tarihlerin Milâdî karşılıklarını gün gün vermektedir *[solda]*.





Bilgisayar teknolojisinin sunmuş olduğu kolaylık yardımıyla hazırlanmış olan bu eserde, 16 Temmuz 622 Cuma gününden 16 Kasım 2077 Salı gününe kadar olan bütün günlerin Hicrî ve Milâdî karşılıkları bir arada verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Takvimü's-Sinîn, İstanbul 1915
- Rıza Nur, "Türk Takvimi", Türk Yurdu, Numara 19 (Temmuz 1926), s. 2-17
- Faik Reşit Unat, Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu, Ankara 1940.
- Osman Turan, Oniki Hayvanlı Türk Takvimi, İstanbul 1941
- Faruk Sümer, "Tarihte Kullanılmış Başlıca Takvimler", Resimli Tarih Mecmuası, Sayı 60 (Aralık 1954), s. 3541-3542, 3551
- Neşet Çağatay, "Eski Çağlardan Bu Yana Zaman Ölçümü ve Takvim", Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, XXII (Ankara 1978), s. 105-138
- Orhan Seyfi Yücetürk, "Tarihte Takvimler ve Yılbaşılar", Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl 10 (İstanbul 1981), s. 37-58
- Yücel Dağlı - Cumhure Üçer, Tarih Çevirme Kılavuzu, I-V, Ankara 1997
- A. Necati Akgür, "Gerçek Hicri Takvim", Toplumsal Tarih, Sayı 43 (Temmuz 1997), s. 55-60
- A. Necati Akgür, "Takvimler", Cogito, Sayı 22 (Bahar 2000), s. 95-100
- Çiğdem Dürüşken, "Roma'da Takvim", Cogito, Sayı 22 (Bahar 2000), s. 101-111

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Cumhuriyet dönemi tarihçileri / 2

Ord. Prof. Şemsettin Günaltay

Tarihçi başbakan

Osmanlı'nın son döneminde yetişen Şemsettin Günaltay, hem Cumhuriyet devrinin önemli bir tarihçisi hem de, çok partili sisteme geçilirken, İsmet İnönü'nün başbakanı idi.

FAHAMEDDİN BAŞAR

Bugünkü adı Kemaliye olan Eğin'de 1883 yılında doğan Mehmed Şemsettin'in babası, müderris İbrahim Edhem Efendi; annesi ise, Sâliha Hanım idi.

Küçük yaşta İstanbul'a gelerek önce Üsküdar'da Ravzai Terakki Mektebi'nde, sonra Vefa İdâdîsi'nde okuyan Şemsettin, Cumhuriyet devrinde adı 'Yüksek Öğretmen Okulu' olarak değiştirilecek Dârülmuallimîn-i Âliye'ye devam ederek, 1905'te bu okulun Fen Şubesi'nden birincilikle mezun oldu.

Bu arada, özel olarak Arapça ve Farsça derslerine devam ederek dinî ilimlerde kendisini yetiştirdi. Ayrıca Fransızca öğrendi.

Meslek hayatına İstanbul Dârüşşafaka'da 'Hendese Muallimliği' (geometri öğretmenliği) ile başlayan Mehmet Şemsettin, daha sonra Kıbrıs İdâdîsi'nde müdür muavinliği ve müdürlük yaptı.

Başarılı bir öğretmen ve iyi bir idareci olan Şemsettin, tabii ilimler okumak üzere Maarif Nezâreti tarafından 1909'da İsviçre'nin Lozan Üniversitesi'ne gönderildi.

Bir yıl sonra yurda döndükten sonra, bu defa Midilli İdâdîsi'nde ve İstanbul Gelenbevi İdâdîsi'nde müdürlük yaptı. İstanbul Dârülfünunu'nda yapılan 1915 reformu sırasında Edebiyat Fakültesi'nde Türk Tarihi ve Medeniyet Tarihi müderrisi olan Mehmet Şemsettin aynı zamanda dönemin en yüksek medresesi sayılan Süleymaniye Medresesi'nde de Dinler Tarihi müderrisi idi.

1919'da ise Edebiyat Fakültesi İslâm Kavimleri Tarihi ve Süleymaniye Medresesi İslâm Felsefesi müderrisliklerine tayin olundu...

Mehmet Şemsettin 1924'te

Üniversiteden siyasete geçiş

Günaltay'ın Cumhuriyet dönemi siyasî hayatının ikinci devresi, 1923'te Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Sivas Milletvekili olarak Meclis'e girmesiyle başlar. Bundan sonra arka arkaya yedi dönem Sivas ve bir dönem Erzincan Milletvekili seçilen Günaltay, İkinci Hasan Saka Hükümeti'nin 14 Ocak 1949'da istifa etmesi üzerine, 15 Ocak 1949 ile 22 Mayıs 1950 tarihleri arasında başbakanlık yapar *[altta; 1949'da makamında]*. Böylece tarihçi Günaltay, Türkiye Cumhuriyeti'nin 14. ve Türkiye'de tek parti döneminin son başbakanı olur. Liberal eğilimleriyle tanınmış bir siyaset adamı olarak, Şemsettin Günaltay'ın 16 ay kadar süren başbakanlığı döneminde yapılan işlerin en önemlisi, yeni bir seçim kanununun hazırlanmış olmasıdır. Onun başbakanlığı döneminde seçim mevzuatı değiştirilerek tek parti



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Dârülfünun İlahiyat Fakültesi'nde İslâm Tarihi ve Fıkıh Tarihi müderrisi ve aynı zamanda 'Fakülte Sekreteri' olmuştu. Ertesi yıl bu fakültede Dekanlık görevine getirildi...

Tarih Müderrisi Mehmet Şemsettin, meslek hayatına başlar başlamaz, siyasetle de ilgilenir. Daha 1915'te İttihat ve Terakki Fırkası'ndan Ertuğrul (Bilecik) mebusu seçilerek Meclis'e girer. Bu görevi Meclis-i Mebusan'ın kapatıldığı 1920'ye kadar sürer.

Bu sırada Dârülfünun'un ıslahat çalışmalarında da görev alan Mehmet Şemsettin, Mütareke günlerinde, İstanbul Darülfünunu'nda millî davayı kuvvetle savunan ve gençlere yol gösteren başlıca hocalardan biridir. 1918'de Meclis-i Mebusan'da idare memuru olur.





27 Mayıs 1960 İhtilâli'nden sonra, Millî Birlik Komitesi ile beraber Kurucu Meclis'i meydana getiren Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilir. Şemsettin Günaltay, 1961'de Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul Senatörü olarak yeniden Meclis'e girer.

sisteminin kapanmasını sağlayan gizli oy - açık tasnife dayalı tek dereceli seçim sistemine geçilir. Günaltay'ın başbakanlığı döneminde yaptığı önemli işlerden birisi de, din, din eğitimi ve laiklik politikalarında gerçekleştirilen değişikliktir *[sağda; 1948'de]*. İktidarın Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye geçmesinden sonra da Erzincan Milletvekili olarak 1954'e kadar Meclis'teki görevini sürdüren Günaltay, 1954 seçimleri sonucunda seçilemez ve milletvekilliğinden ayrılarak İstanbul'a yerleşir. 1958 ile 59 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul İl Başkanlığı görevini yürüten Günaltay,

1920'de Teceddüd Fırkası'nın kurucuları arasında bulunan Mehmet Şemsettin, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul teşkilâtında da görevlidir. Bu sırada Mustafa Kemal'in emriyle İstanbul'da Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtını kurmaya memur edilir. Daha sonra Kuvâyı Milliye içinde bulunan ve İstanbul Belediye Meclis Üyeliği ve Reis Vekilliği'ne seçilen Günaltay'ın siyasî hayatının ikinci devresi ise, 1923'te Cumhuriyet Halk Fırkası Sivas Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki görevi ile başlar...

Şemsettin Günaltay, siyasî hayatının yanı sıra, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli bir ilim adamı idi. Siyaset ile ilim adamlığını beraber yürüten Günaltay, Mustafa Kemal'in isteği ile, 1931'de 'Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti' adıyla kurulup 1933'te 'Türk Tarih Kurumu' adını alan kurumun kuruluşundan itibaren kurucu üyesi olmuş ve 1941'de bu kuru-

Darülfünun kapanıyor, üniversite açılıyor: Mustafa Kemal 1933 Üniversite reformu sırasında, 2 Temmuz 1933'te öğrencilerle birlikte [üstte]. Aynı yıl, daha önce 1931'de kurulan 'Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti' de 'Türk Tarih Kurumu' adını alacak ve Şemsettin Günaltay da, kurumun kurucu üyesi olacaktır [solda, en üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Birinci Türk Tarih Kongresi

Atatürk, 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında yapılan I. Türk Tarih Kongresi'ne katılan delegeler ve tarih öğretmenleriyle birlikte, 9 Temmuz'da objektiflere poz veriyor: Gazi'nin sağında, dönemin Millî Eğitim Bakanı ve Kongre'nin başkanı Esat Sagay yer alıyor. Şemsettin Günaltay da objektife ilk sırada poz verenler arasında [sağda].

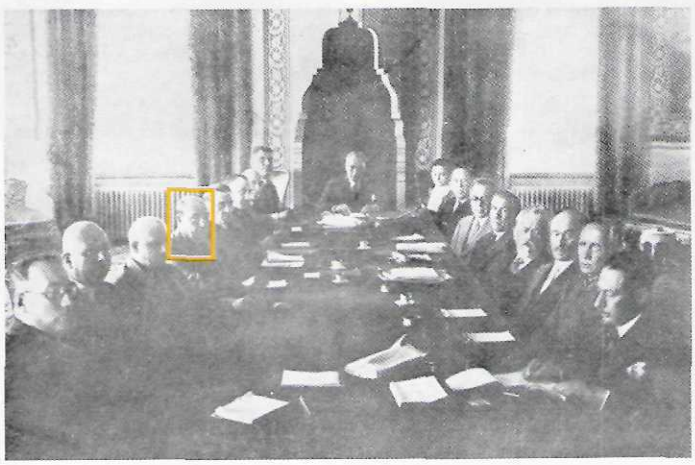
mun başkanlığına seçilerek bu görevini vefat etmiş olduğu 1961'e kadar, 20 yıl sürdürmüştür.

Şemsettin Günaltay, fen ve tabii ilimler öğrenimi gördüğü halde, tarihçi olmayı tercih etmiş ve çalışmalarını bu alana yöneltmişti. Daha ilk görev yıllarında iken İslâm düşüncesi ve tarihi üzerine yazılar yazmaya başlayan Günaltay, bu yöndeki makalelerini 1909 yılından itibaren 'Sırât-ı Müstakîm' ve daha sonra 'Sebilürreşad' adlı haftalık dergilerde yayımlamış ve böylece dönemin modern İslâmcıları arasında yer almıştı.

Ancak o, Batı kültürü ile temasından kazanmış olduğu tenkit ruhu ile hareket ederek 'Modernist İslâmcı' sıfatı ile, aşırı İslâmcılardan ayrılmıştı. Nitekim, yazılarında İslâmiyet'in ilerlemeye engel olmadığı gerçeğini ısrarla dile getiriyordu ve "eğer Türkler İslâm camiasına girmemiş olsalardı, İslâm medeniyeti vücut bulmaz, o derece inkişaf etmez, o derece geniş iklimlere dağılmazdı" diyordu.

Önceleri daha çok felsefe ağırlıklı yazılar yazan Günaltay bir süre sonra sosyal konulara yönelmiş ve 1911'de kurulan Türk Ocağı'nda tarih dersleri ve konferanslar vermeye başlamıştır.

Onun tarihçi olması ve İslâmcı görüşte yer almasında Ziya Gökalp'in de etkisi vardı. Nitekim Günaltay'ın, 1914 yılında 'İslâm Mecmuası'nın çıkması ile İslâmcı-Türkçü akımına da katıldığını görüyoruz. Günaltay, bu yöndeki görüşlerini 'Zulmetten Nura' (İstanbul 1331 / 1915, 2. basım 1915, 3. basım 1925) ve 'Hurâfattan Hakîkata' (İstanbul 1332 / 1916) adlı ilk kitaplarında dile getirmiştir. Günaltay'ın 'Sebilürreşad'da yayımlanan yazılarının bir kısmını ihtiva eden 'Hurâfattan Hakî-



Türk Tarih Kurumu'nun 19 Temmuz 1931'de, Mustafa Kemal başkanlığında, Ankara Halkevi'nde (bugünkü Resim ve Heykel Müzesi) yaptığı toplantıda, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ile Samih Rifat arasında, Şemsettin Günaltay da yer alıyodu [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

kata' adlı kitabında İslâmiyet'in ilerlemeye engel olmadığı, ancak sonradan karıştırılan hurafelerden arındırılması gerektiği görüşü; 'Zulmetten Nura' adlı ilk eserinde ise İslâm dünyasının fikrî çöküşünün sebepleri ve kurtuluş yolları üzerinde durulmuştur.

Günaltay, yanlış inançlar ve gerici fikirlerle bunalmış olan İslâm âlemini uyandırmak gayesi ile yazmış olduğu bu eserinde Türk milletinin fikrî çöküşüne Cinci Hoca, Seyit Mustafa gibi dar görüşlü ve fanatik kimselerin sebep olduğunu belirtmiş; buna karşı yalnız ilimle ve çağdaş düşünce ile donanmış olan bir İslâmlığın kurtarıcı olabileceğini ileri sürmüştür.

Günaltay'ın 'Hurâfattan Hakikata' adlı eseri de Ahmet Gökbel tarafından 'Hurâfeler ve İslâm Gerçeği' (İstanbul 1997) adıyla sadeleştirilerek okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Şemsettin Günaltay'ın Türk tarihi hakkındaki ilk çalışması ise 'Mâzîden Âtiye' (İstanbul 1339 / 1920 - 1921) adını taşıyan eseridir. Günaltay bu eserinde Türkler'in İslâm'dan önceki tarihlerini ele almış ve Ziya Gökalp'in de etkisiyle Türk milletinin kurtuluşunun İslâmlaşmak, Muasırlaşmak (çağdaş olmak) ve Türkleşmek ile mümkün olacağını açıklamıştır.

Böylece Günaltay, Ziya Gökalp üçlüsünü kabul etmekle birlikte, temelde İslâmlaşmayı, sonra çağdaşlaşmayı ve Türkleşmeyi görerek Gökalp'ten bu üçlüyü sıralama yönü ile ayrılmıştır.

Ancak Günaltay'ın Cumhuriyet'in ilânından sonra bu fikirlerinden ayrıldığı görülmektedir. Günaltay, Türk tarihi hakkındaki çalışmalarının ilk ürünü olan bu eserinde, Anadolu zaferi ile doğan güneşin Türk tarihinde yeni bir devir açtığını ve tarihin millet olarak tanıdığı en eski kavimlerden birisinin Türkler olduğunu belirtmiştir.

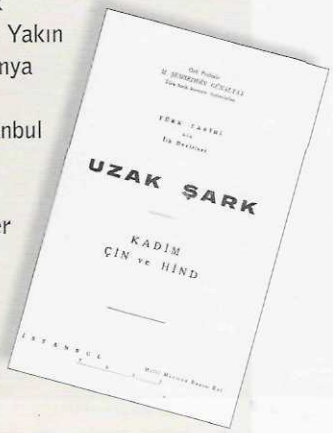
Eserde Türkler'in İslâm dinini kabul ettikten sonra, o sı-

Günaltay'ın eserleri

Şemsettin Günaltay'ın yeni harflerle basılmış olan eserleri şöyle sıralanır: Müslümanlığın Çıktığı ve Yayıldığı Zamanlarda Orta Asya'nın Umumi Vaziyeti (Ankara 1933), Mezopotamya-Sümerler, Akatlar, Gutiler, Amûrüler, Kassitler, Asurlular, Mitanniler, İkinci Babil İmparatorluğu (İstanbul 1934), Suriye ve Palestin (İstanbul 1934), Türk Tarihinin Ana Hatları Müsveddeleri (İstanbul 1934), İbraniler (İstanbul 1936), Türk Tarihinin İlk Devirleri. Uzak Şark. Kadim Çin ve Hind (İstanbul 1937), Türk Tarihinin İlk Devirlerinden Yakın Şark: Elâm ve Mezopotamya (TTK Yayınları, Ankara 1937), Tarih Lise I (İstanbul 1939), Yakın Şark II. Anadolu: En Eski Çağlardan Ahameniş'ler İstilâsına Kadar (TTK Yayınları, Ankara 1946), İran Tarihi: En Eski Çağlardan İskender'in Asya Seferine Kadar (Ankara 1948), Yakın Şark III: Suriye ve Filistin (TTK Yayınları, Ankara 1947), Yakın Şark IV: I. Bölüm: Perslerden Romalılara Kadar (TTK Yayınları, Ankara 1951), Yakın Şark IV; II. Bölüm: Romalılar Zamanında Kapadokya, Pont ve Artaksiad Krallıkları (TTK Yayınları, Ankara 1951).









İstanbul Dârülfünunu'nun kız ve erkek öğrencileri Beyazıt'ta bir geçit töreninde [solda]: Şemsettin Günaltay, 1933 Üniversite Reformu'ndan önce, Dârülfünun'da Türk Tarihi, İslâm Tarihi ve Medeniyet Tarihi dersleri vermekteydi.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Başbakan Şemsettin Günaltay makam otomobilinden inerken ve Meclis kürsüsünde [üstte ve sağ üstte].

rada hem siyasî ve hem de mezhebî parçalanma halinde olan İslâm dünyasını birleştirmeye çalıştıkları gibi Haçlı seferlerine karşı da İslâm dünyasını yalnızca Türkler'in koruduğu ifade edilmiştir.

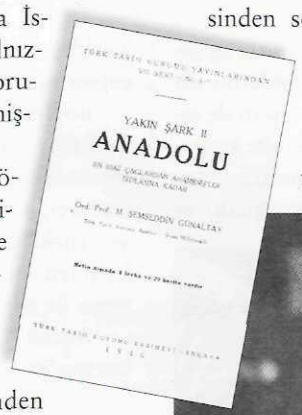
Yine bu dönemde dinler tarihi, İslâm tarihi ve Türk tarihi hakkında da eserler yazan Şemsettin Günaltay'ın Harf Devrimi'nden önce kaleme almış olduğu asıl önemli çalışması "İslâm'da Tarih ve Müverrihler" (İstanbul 1339-1342 / 1920 - 1923) adlı kitabıdır. Eser İslâm tarihçiliğinin konu alındığı giriş ile başlamakta ve sonra yaklaşık 100 kadar İslâm tarihçisi ile eserleri hakkında bilgi verilmektedir.

Tarih araştırıcılarının her zaman müracaat ettikleri bu kitap, kısa bir süre önce Yüksel Kanar tarafından sadeleştirilerek 'İslâm Tarihinin Kaynakları / Tarih ve Müverrihler' adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1991).

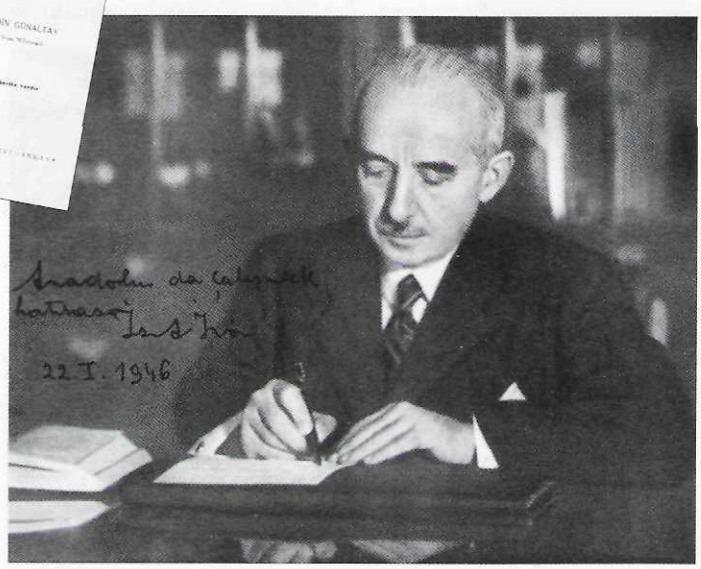
Günaltay'ın Harf Devrimi'nden önce yazmış olduğu diğer eserler ise; Fennin En Son Keşfiyatından (İstanbul 1912), Tarih-i Edyân (İstanbul 1922), Mufassal Türk Tarihi (5 cilt, İstanbul 1922), Felsefe-i Ûla İsbât-ı Vacib ve Ruh Nazariyeleri (İstanbul 1923), Muntehab-ı Kıraat (İstanbul 1923), İslâm Dini Tarihi (İstanbul 1924) ve İslâm Tarihi (İstanbul 1925) adlarını taşımaktadır.

Şemsettin Günaltay, 1933 Üniversite Reformu'ndan önce İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi ile İlâhiyat Fakültesi'nde Türk Tarihi, İslâm Tarihi ve Medeniyet Tarihi derslerini vermekteydi.

Dârülfünun'un İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmesinden sonra da Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Ortaçağ Tarihi derslerini vermek üzere 'Ordinaryüs



Şemsettin Günaltay'ın "Yakın Şark II / Anadolu" adlı kitabı Türk Tarih Kurumu tarafından 1946'da basılırken, eserde dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 22 Ocak 1946'da imzaladığı ve "Anadolu'da çalışmak hatırası" ibaresini taşıyan bir fotoğrafda yer alır [sağda].





Profesör' olarak görevlendirildi ve milletvekilliği ile bu görevini birlikte sürdürdü.

Bu sırada Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuş ve Günaltay hoca orada da dersler veriyordu. Ancak Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra, Hasan Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde (1938-1941) Günaltay'ın ya milletvekiliğini ya da hocalığı tercih etmesi istenmiş; bunun üzerine Ord. Prof. Günaltay, Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü (1890-1966) ve Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977) ile birlikte hocalıktan ayrılmış ve yalnız siyasetle meşgul olmuştur.

Bununla birlikte tarihî konulardaki araştırmalarına ara-

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Şemsettin Günaltay'ın Harf Devrimi'nden önce kaleme almış olduğu iki önemli çalışması: "İslâm'da Tarih ve Müverrihler" (İstanbul, 1920-1923) adlı kitabıyla *[solda]* yine 1920'de yayımlanan "Mufassal Türk Tarihi" kitabının *[sağda]* kapakları.

lıksız devam eden Günaltay, Türk Tarih Kurumu'nun Ankara'da düzenlemiş olduğu Birinci Türk Tarih Kongresi'nde 'İslâm Medeniyetinde Türklerin Mevkii' adlı bir tebliğ vererek burada Türk zekâ ve irfanının İslâm medeniyetinde ne kadar etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Şemsettin Günaltay'ın, 1937'de Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan ve milletlerarası bir özellik taşıyan İkinci Türk Tarih Kongresi'nde sunmuş olduğu tebliğ ise, Türk tarihinin önemli bir problemi olan "İslâm Dünyasının İnhitatı Sebebi Selçuk İstilâsı mıdır?" başlığını taşıyordu.

Günaltay bu tebliğinde, "9 ve 10. Yüzyıllarda İslâm dünyasına en parlak devrini yaşattıran ilim hareketinin Selçuk Türklerinin Ön-Asya'yı istilâ etmeleri neticesinde durmuş ve bu hal İslâm dünyasının gerilemesine sebep olmuştur" şeklinde ileri sürülen yanlış görüşü tenkit ederek, tarihî gerçeklerin bunun tam aksini ispat ettiğini anlatmıştır.

Ord. Prof. M. Şemsettin Günaltay Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce yazmış olduğu ilk eserlerinden başka, Cumhuriyetin ilânından sonra Türk siyasî hayatında önemli roller üstlendiği dönemde de Türk tarihi hakkındaki çalışmalarını sürdürmüş ve pek çok dergide makaleler yayımlamış, birçoğu Türk Tarih Kurumu yayını olmak üzere önemli eserler neşretmiştir.

O, daha çok Yakın Doğu tarihi ile ilgilenmiş ve Anadolu, Suriye, Filistin, İran ve diğer Ortadoğu ülkelerinin tarihi hakkında pek çok araştırma yapmıştır.

Ord. Prof. Şemsettin Günaltay yoğun siyasî faaliyetine rağmen hayatı boyunca ilimden ve ilim çevresinden bir an bile olsun ayrılmamış, ilmî çalışma ve neşriyatını devam ettirmiştir.



Yaklaşık otuz kadar olan basılmış eserlerinin yanı sıra Türk Ansiklopedisi'nde müşavir ve yazar olarak çalışmış, Sırât-ı Müstakîm ve Sebilürreşâd'dan başka Dârülfünun İlâhiyat Fakültesi Mecmuası, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Türk Tarih Kurumu Belleten, Düşünce ve İslâm dergilerinde de pek çok makale yazmıştır.

Günaltay, Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyeleri arasında yer almış ve 20 yıl kadar bu kurumun başkanlığını yapmış, bu kurumun düzenlemiş olduğu Tarih Kongrelerine tebliğler ile katılmış, Atatürk'ün arzu ettiği Millî Tarih Tezi'nin savunucusu olmuş ve resmî tarih kitaplarının yazılmasına da öncülük etmiştir. ■



Günaltayın cenazesi eski Bü yük Millet Meclisi önünde

Günaltay törenle defnedildi

Ankara'daki törende İnönü hazır bulundu

İNÖNÜ CENAZE TÖRENİNDE

Vatan gazetesinin 22 Ekim 1961 tarihli nüshasında, Günaltay'ın cenaze töreni haberi: 19 Ekim 1961'de İstanbul'da vefat eden Şemsettin Günaltay'ın naşı, 20 Ekim Cumartesi günü, İstanbul Üniversitesi'nde yapılan törenden sonra, vasiyeti gereği, Ankara'ya götürülerek Cebeci Asrî Mezarlığı'nda toprağa verilir.

BİBLİYOGRAFYA

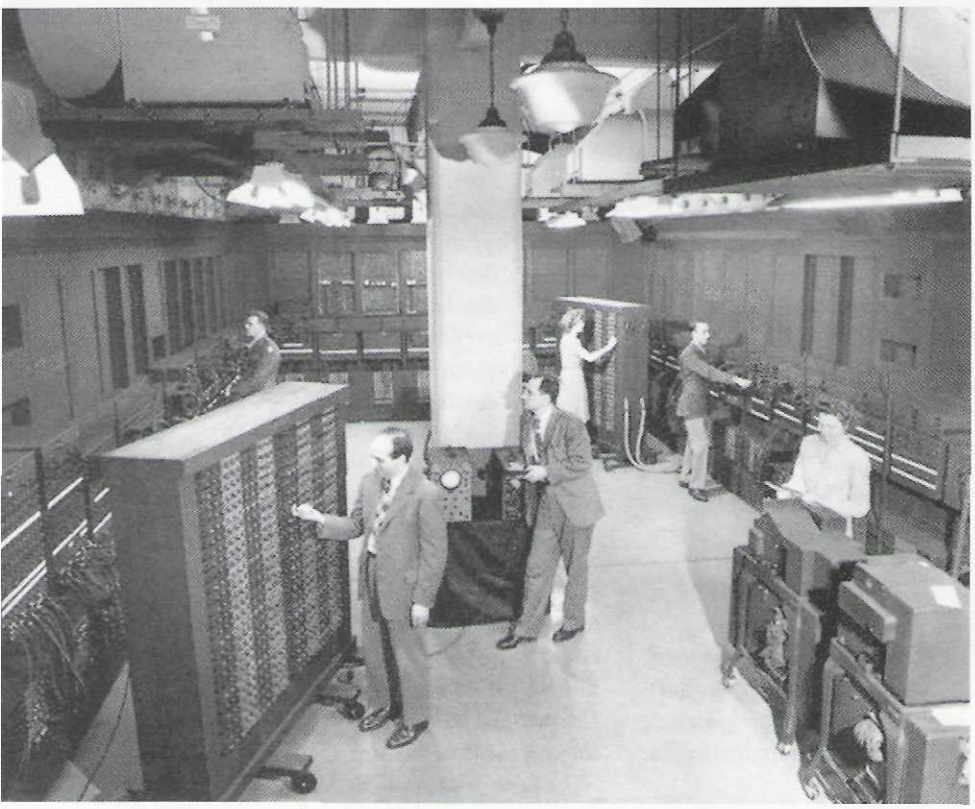
- Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, İstanbul 1979, s. 389-391
- İsmail Kara, Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi, İstanbul 1987, II, 403-405
- Süleyman Sayar, "M. Şemsettin Günaltay ve İslâm'da Tarih ve Müverrihler'e Dair", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 4 (1992), s. 375-382
- Hamit Er, İstanbul Darülfünûnu İlâhiyat Fakültesi Mecmuası Hoca ve Yazarları, İstanbul 1993
- Kâmil Şahin, "Günaltay, Mehmet Şemsettin", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt 14 (İstanbul 1996), s. 286-288
- Necmi Uyanık, "Modernist-İslâmcı Bir Aydın Olarak M. Şemsettin (Günaltay) ve Eğitim Kurumlarına Bakışı (1883-1961)", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 4 (Konya 1998), s. 213-235
- İbrahim Ethem Aydın, "Şemsettin Günaltay'ın Hayatı, Eserleri ve Dini Islah Düşüncesi", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 5 (İstanbul 2002), s. 143-167
- Bayram Ali Çetinkaya, Türkiye'nin Modernleşmesi Sürecinde Şemsettin Günaltay, Ankara 2003

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

İlk genel amaçlı elektronik bilgisayar

ENIAC 60 yaşında



ENIAC ve mucitleri: J. Presper Eckert ve J.W. Mauchly, 1 Ocak 1946'da, Pennsylvania'da ENIAC'ın başında [üstte].

Bundan 60 yıl önce tamamlanan ve ilk işlevsel bilgisayar olarak anılan ENIAC, kapladığı 167 metrekare alanı ve 30 ton ağırlığıyla, ceplere sığmanın çok uzağındaydı.

FATİH TOPTAN

Bugünün süper bilgisayarları saniyede trilyonlarca işlem yapabiliyor, gramlarla ifade edilen ağırlıklarıyla cebe sığabiliyor. Belki de asıl şaşırtıcı olan, bilgisayarların bu aşamayı bu kadar kısa sürede geçebilmiş olması.

Bunun daha iyi anlaşılması için, ENIAC'a bakmamız yeterli. Bundan 60 yıl önce tamamlanan ve ilk işlevsel bilgisayar olarak gösterilen ENIAC (Electronic Numeric Integrator and Computer / Elektronik Sayısal Bütünleştirici ve Hesaplayıcı) saniyede 5 bin işlem gerçekleştirebiliyordu; kapladığı 167 metrekare alan ve 30 ton ağırlığıyla, ceplere sığmanın çok uzağındaydı.

"Her gün kullanılan karmaşık hesaplamaların geldiği noktada, hız öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki, bugün satılan hiçbir makine, modern hesaplama yöntemlerinin tüm taleplerine tatmin edici çözümler verme yeteneğine sahip değildir."

"Çoğu gelişmiş makine, problemlerin çözümü için gereken eski yöntemlerle aylar ya da günlerle ifade edilebilecek zamanı büyük ölçüde azaltmaktadır. Ancak bu avantaj, modern bilimsel çalışmalarda karşılaşılan problemleri çözme konusunda yeterli değildir ve bu buluş bu denli büyük hesaplamaların çözüm sürelerini saniyelere indirmeyi önermektedir."

Yukarıdaki satırlar, 26 Haziran 1947'de alınan ENIAC'ın patentinden. Bu patentte, ENIAC'ın ne getirdiği kısaca belirtilir; ancak ENIAC'ın önemi, sadece bu süreleri kısaltmakla kalmaz, bunun ötesine geçer. ENIAC'ın önemine gelmeden önce, patentteki cümlelerde de vurgulanan 'önceki cihazlara' kısaca bir bakalım...

Hesaplama işinde, çakıl taşlarından sonra insana yardımcı olan ilk alet abaküse, 17. Yüzyıl'a kadar ciddi bir

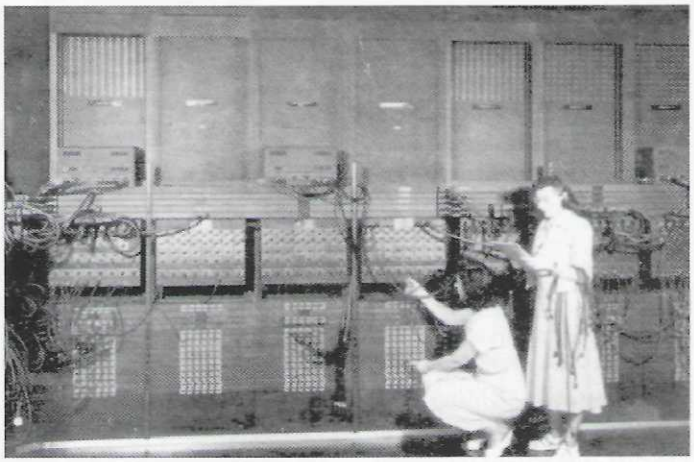
http://groups.google.com/group/merakediyorum

rakip çıkmaz. 17. Yüzyıl'ın başlarında İskoç matematikçi John Napier, hesaplama işlemlerinde büyük kolaylık sağlayan logaritma yöntemini ve bu yönteme dayanan, kemikten yapıldığı için 'Napier Kemikleri' olarak adlandırılan hesaplama aracını geliştirir.

Daha sonra, bu mantıktan hareketle geliştirilen sürgülü hesap cetvelleri, taşınabilir hesap makineleri gelişinceye değin, uzun yıllar boyunca kullanımını sürdürür. 1624'te, Almanya'daki Tübingen Üniversitesi'nden Alman astronom, matematikçi, mekaniker ve kutsal kitap dilleri öğretmeni Wilhelm Schickard, 'hesap saati' olarak anılan dünyanın ilk mekanik hesap makinesini geliştirerek mekanik hesap devrini açar.

Bu devir uzunca bir süre devam eder. 19. Yüzyıl'ın ortalarında, sayıların girilmesine olanak veren klavyelerin kullanılmaya başlanmasıyla, mekanik hesap makineleri, bugünkülere görünüm olarak biraz daha yaklaşır.

'Hesap yapan makineler' bu seyirde ilerlerken, 1801'de Fransız tekstilci Joseph Marie Jacquard, delgi kartlarına girilmiş desenleri ören bir dokuma tezgahı icat eder.



Yıl 1946: Bilgisayar teknisyenleri ENIAC'ın başında [solda]. ENIAC'ın mucitlerinden bilgisayar mühendisi J. Presper Eckert [solda, ortada].

Bu makinede, tezgahta, delgi kartlarına girilmiş olan program, belli bir deseni basmak için değişik iplikleri doğru sırada indirip kaldıran çubukları kontrol etmektedir.



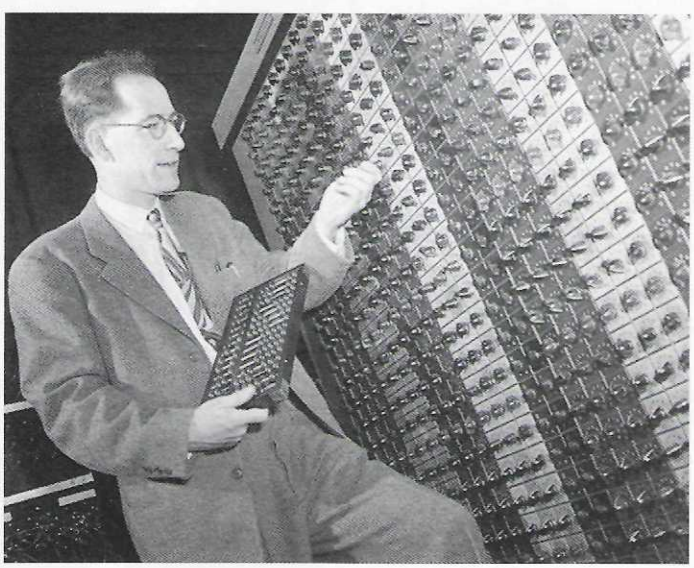
Bu işleviyle makine, ilk özel amaçlı programlanabilir mekanik bilgisayar gösterilir. Genel amaçlı, programlanabilir bilgisayarların tarihinde ise, en başta Babbage ismi görülür.

İngiliz Matematikçi Charles Babbage bir kumanda sistemiyle, bir dizi işlemi hiçbir insan müdahalesi olmadan gerçekleştirebilmeyi düşündüğü ve 'Fark Makinesi' adını verdiği bir cihaz tasarlar.

Daha önce, 1876'da Alman askerî mühendisi H. Müller tarafından da ortaya atılan bu tasarımı, 1822'de İngiliz hükümetinden destek de sağlasa, teknik imkânsızlıklar sebebiyle gerçekleştirememeyen Babbage, 1830'da, çağdaş bilgisayarların öncüsü olarak gösterilen ve 'analitik makine' olarak adlandırılan cihazın tasarımını geliştirir.

Fark Makinesi'nin daha gelişmiş bir versiyonu olarak nitelendirilebilecek bu makine de ne yazık ki hayata geçirilemez; ancak 1853'te George Scheutz ve oğlu Edvard Scheutz, Fark Makinesi'ni yapmayı başarırlar.

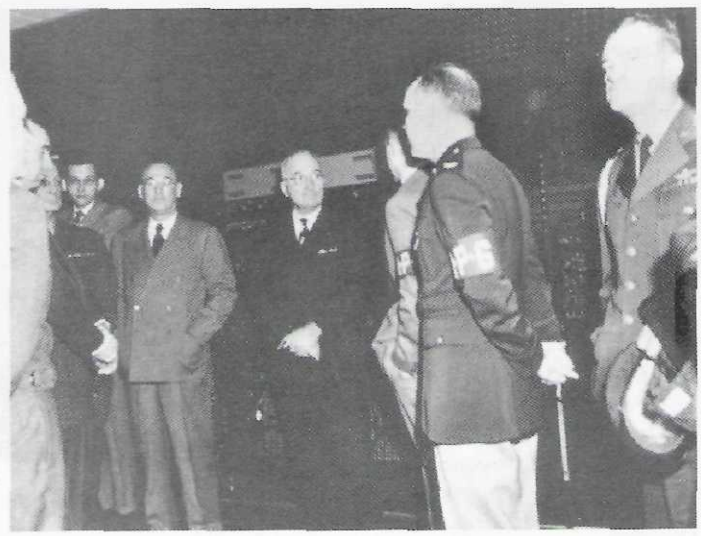
Amerikalı istatistikçi Herman Hollerith'in geliştirdiği Mark-I ismindeki makine, ABD'de 1890 yılı nüfus sayımında kullanılır. Mark-I, Jaquard'ın kart sistemini kullanmaktadır. Mark-I, tam otomatik çalışan bir makine değildir; ancak bir önceki nüfus sayımında 7 yılda yapılan işin 2,5 yıla düşürülmesini



2 Şubat 1946: ENIAC'ın başmühendisi J.W. Mauchly, ENIAC'ın demostrasyonunu yapıyor [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



ABD Başkanı Truman, ENIAC'ın önünde [sağda]. ENIAC'ı oluşturan bölümlerden biri [sağda, ortada].

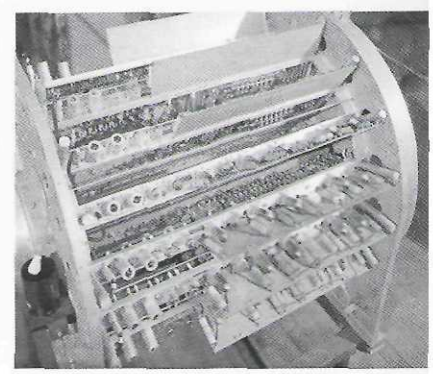
sağlar.

Hollerith'in bu başarı üzerine kurduğu şirket ileride başka şirketlerle birleşecek ve daha sonra da, bugün de bilgisayar dünyasının en büyük firmalarından biri olan International Business Machine (IBM) adını alacaktır. Şimdi ENIAC'ın öyküsüne kaldığımız yerden devam edelim...

ENIAC'ın yaratıcılarından John Mauchly, 1925'te Johns Hopkins Üniversitesi'nde burslu olarak mühendislik eğitimine başlar. Ancak kısa zamanda ilgisi temel bilimlere kayar. Fizik dalından mezun olur ve aynı daldan doktora derecesini 1932'de alır.

Bir süre Washington'daki Carnegie Institution'da hava durumu analizleri üzerine çalışır. Hava tahmini yapabilmek için, çok sayıda verinin kısa sürede tanzim edilmesine ihtiyaç olduğunu görür ve bunun için bir mekanik yardım alabilme üzerine çalışmaya başlar.

1940'ta Philadelphia Ursinus College'da ders vermeye başlayan Mauchly, bir yandan da elektronik bilgisayarların gelişmesiyle ilgilenmektedir. Kısa bir süre sonra II. Dünya Savaşı patlak verir. Yaşamı bütünüyle etkileyen savaş, bilimsel çalışmaların hedeflerini de ciddi bir biçimde yönlendirir.



Bu ortamda Mauchly, Pennsylvania Üniversitesi, Moore School of Electrical Engineering'te savunma uygulamaları için elektronik kursu alır. Kurstan sonra Mauchly'ye bu kursta eğitmenlik önerilir.

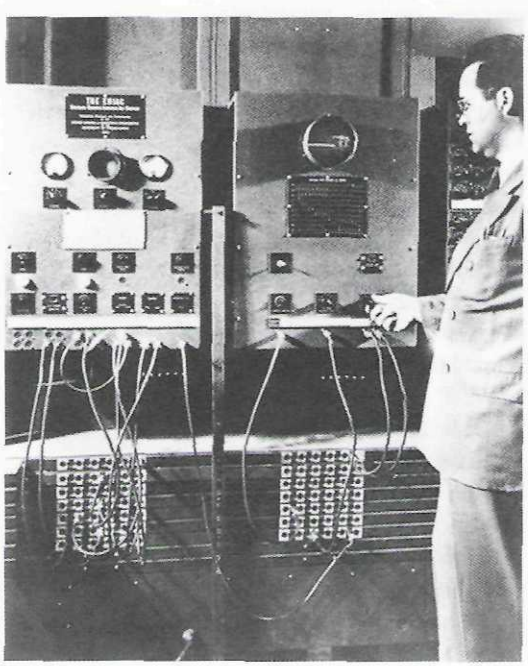
O dönem Moore School of Electrical Engineering'te araştırmalar ilk dönem bilgisayarlarıyla yürütülmektedir. Özellikle, Vannevar Bush'un geliştirdiği 'Bush Analizörü' bazı diferansiyel denklerin hesaplanmasında kullanılıyordu.

Bu makine, değiştirilebilir miller, dişliler, tekerler, tutucular ve elektrik motorundan oluşuyordu ve ayarlamak için çok sayıda işlemin elle yapılması gerekiyordu.

Mauchly, karmaşık problemlerin çözümünde bu makinenin kullanıldığını; ancak küçük problemlerin, makineyi günlerce ayarlayarak çözülmesindense, makineyi kullanmadan çözülmesinin tercih edildiğini görür.

Mauchly, daha iyi bilgisayarlar üretilebilmesi konusu üzerinde daha önce de düşünmektedir. Kendisinden 12 yaş daha genç olmasına rağmen Moore College'da gittiği kurstaki eğitmenlerden biri olan John Eckert, Mauchly'nin fikirleriyle ilgilenir. Mauchly ve Eckert yakın arkadaş olurlar ve elektronik bilgisayarlar

Ağustos 1946: ENIAC programlanıyor [altta].





http://groups.google.com/group/merakediyorum

üzerine fikir geliştirmeye başlarlar.

Mauchly, Bush Analizörü'nden daha hızlı ve daha kolay işlem yapabilecek bir elektronik bilgisayarla ilgili düşüncelerini belirttiği bir rapor hazırlar.

ABD ordusuna bağlı olan ve 1917'de I. Dünya Savaşı sırasında kurulan Balistik Araştırma Laboratuvarı'nın yeni direktörü, Mauchly'nin raporunu, yazımının üzerinden tam 18 ay sonra, Mart 1943'te okur ve çok etkilenir, bu projeye kaynak arayışlarına başlanır.

Mauchly ve Eckert, ENIAC'ın imali için çalışmaya başlarlar. Bu sırada Eckert, master derecesi için yürüttüğü çalışmayı henüz tamamlamış ve elektronik devreler üzerine bir projeye şef mühendis olarak atanmıştır.

İkili, geliştirecekleri makinenin genel amaçlı olmasını planlamaktadır fakat bununla birlikte makine, belirli bir görev için, top ve mermilerin bilgilerinin toplanması için tasarlanır.

Şubat 1946'da tamamlanan ENIAC, ilk genel amaçlı elektronik dijital bilgisayardır. Yaklaşık 18 bin vakum tüpü bulunan ENIAC, 167 metre kare alan kaplamaktadır ve tam 30 ton ağırlığındadır. ENIAC, elektronik öncellerinden bin kez daha hızlıdır.



Ticarî amaçlı ilk bilgisayar



Ticarî amaçlı ilk bilgisayar UNIVAC (Universal Automatic Computer / Evrensel Otomatik Bilgisayar), ENIAC'ı üreten ekipten Dr. Presper Eckert ve Dr. John Mauchly tarafından 1951'de üretilir. İki yıl sonra ise, bilgisayarların ticarileşmesinde önemli bir adım daha atılır *[üstte]*. International Business Machines yani IBM şirketi, ilk başarılı genel amaçlı ticarî bilgisayar olan 701 modelini üretir. Ancak, fiyat olarak bilgisayarlar hâlâ istenilen boyutlara ulaşamamıştır. Buna bağlı olarak, IBM 701'den sadece 19 adet üretilir. 1948'de transistörün bulunması, bilgisayarların gelişimi de önemli bir şekilde etkiler. Vakum lambalarının yerini transistörler alır. Zamanla, transistörlerin boyutları, binlercesi bir yonganın üzerine sığacak kadar küçülür. Donanımdaki bu gelişmelere, yazılım alanındaki gelişmeler de eşlik eder. Böylece bilgisayarların boyutları giderek küçülür; hızları artar, fiyatları ucuzlar ve programlanabilmeleri kolaylaşır.

Saniyede 5 bin toplama, 357 çarpma ve 38 bölme işlemi yapabilmektedir. Bir programca kontrol edilen ENIAC, kablolar ve elektrik tevzi tabloları ile harici olarak programlanır. ENIAC zamanının en karmaşık ve en güçlü elektronik bilgisayarı olur.

1946'da II. Dünya Savaşı bittikten sonra ENIAC, nükleer silah araştırmalarında kullanılır. Mauchly ve Eckert 1946'da üniversiteden ayrılarak kendi firmalarını kurarlar. Burada, ABD'nin ilk ticarî bilgisayarı olan UNIVAC'ı üretirler...

ENIAC, dönemin hesap yapan diğer makinelerinden bin kat daha hızlıydı. Ne var ki, makinenin yeniden programlanması hiç de hızlı değildi. Programlamada yapılan değişiklikler haftalar alabiliyordu. Ayrıca makinenin bakımı da saatler sürüyordu.

ENIAC, kuşkusuz kendinden önce gelen cihazlardan çok daha üstündü; ancak bu denli büyük ve karmaşık olması, çok elektrik tüketmesi ve programlanmasındaki zorluklar, ENIAC'ın ticarileşmesinin önündeki en büyük engellerdi. ■

ENIAC'ın uzmanlara tanıtımı toplantısından bir görüntü [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Beşiktaş'ın ilk on birinden sekizi şehitti...

Bir futbol takımı nasıl yok oldu?

Beşiktaş'ın ilk on biri, üç futbolcusunu Çanakkale siperlerinde bıraktıktan sonra, Kafkas Cephesi'nde de şehitler verecekti... Sonuçta, Beşiktaş Kulübü yalnızca futbol şubesinde, ilk on birinden sekizini kaybedecekti...

VÂLÂ SOMALI



Beşiktaş'ın ilk on biri: Üst sıra, soldan sağa doğru; Rıdvan, Dr. Resul Behzat. Orta sıra; Dr. Sabri, Şair Kâzım, Muallim Sadi. Oturanlar; Dr. Mehmet, Asım, Şeref Bey (genel kaptan), Dr. Ali ve Fahri.

Bir 'jimnastik kulübü' olarak İstanbul'da 1903'te kurulan ve adı, 'Osmanlı Beşiktaş Jimnastik Kulübü' diye onaylanan kulübünün futbol alanındaki çalışmaları, 1910'lu yıllarda görülür.

Beşiktaş semtinde daha önceleri kurulmuş olan 'Valide Çeşmesi' ve 'Basiret' adlı takımların 'Osmanlı Beşiktaş Jimnastik Kulübü' bünyesine katılmalarıyla da Beşiktaş'ın ilk futbol takımı ortaya çıkmış olur...

'Valide Çeşme'nin genel kaptanlığını yapan, takımı yöneten, Şeref Bey idi. Daha sonraları

http://groups.google.com/group/merakediyorum

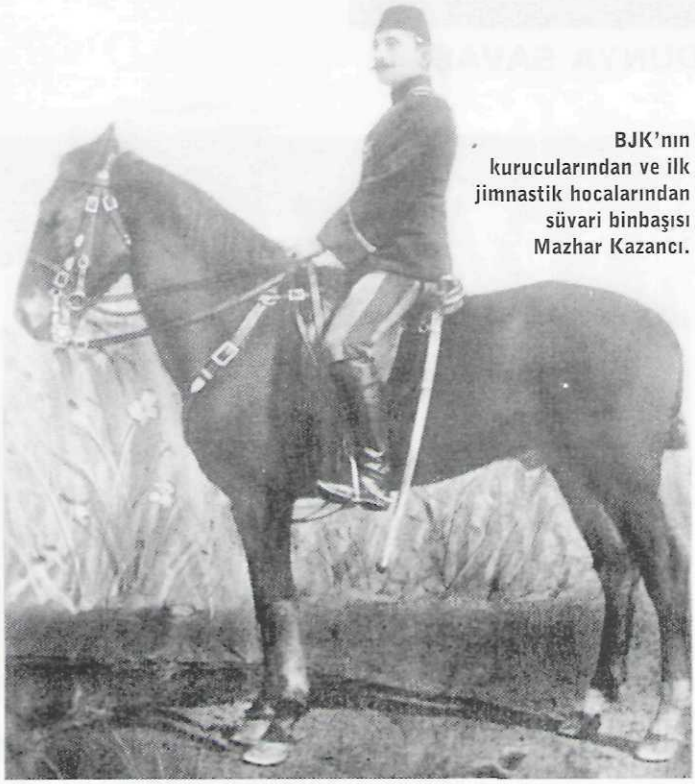
Beşiktaş'ın da ilk on birinde yer alacak olan Şair Kâzım, Asım ve Dr. Mehmet Bey gibi oyuncular, Şeref Bey ile birlikte, 'Valide Çeşme' takımında yer alıyorlardı.

Basiret'in kadrosunda ise, daha sonraları yani ancak 1919'da ve 1920'li yıllarda Beşiktaş Futbol Takımı'nda top koşturacak olan Refik Osman (Top), Nuri ve Rüştü (Erkuş) kardeşler, 'Küçük Hakkı' ile 'Büyük Hakkı' ve 'Arap Nuri' isimli gençler yer alıyorlardı.



O zamanki adıyla 'Osmanlı Beşiktaş Jimnastik Kulübü', en az 10-12 branşta faaliyet göstermesine rağmen, spor yaşamlarını sadece birer futbol takımı ile sürdüren Galatasaray, Fenerbahçe ve Altonordu kulüpleri daha fazla ilgi görüyorlardı. Bu durumu fark eden Şeref Bey, 'Artık tam zamanıdır' diyerek, Valide Çeşme ile Basiret oyuncularını toplar ve hepsinin onayını alarak Beşiktaş'a katılımı gerçekleştirir.





BJK'nın kurucularından ve ilk jimnastik hocalarından süvari binbaşısı Mazhar Kazancı.

Şeref Bey, Beşiktaş Kulübü'nün Ahmet Fetgeri Aşeni, Mehmet Şamil Osman, Fuat Balkan ve Mazhar Kazancı gibi kurmayları karşısında, şu sözleri sarf eder:

"Futbolcu arkadaşlarımın her biri, bu ilçenin delikanlıları ve tümü çok yetenekli sporcular. Beşiktaş camiasına resmen katılıp, 'Futbol Şubesi'ni hayata geçirmek en büyük hayalleri... Bu isteğimizi geri çevirmeyin..."

Bu talep, tereddütsüz kabul görür: Yıl 1911'dir. Beşiktaş'ın bu ilk futbol takımı, şu isimlerden meydana gelmektedir: Kaleci: Dr. Resul; bekler: Rıdvan, Behzat; haflar: Dr. Sabri, Şair Kâzım, Baltalimanlı Muallim Sadi; forvetler: Dr. Mehmet, Asım, Şerafettin (Şeref Bey), Dr. Ali ve Fahri...

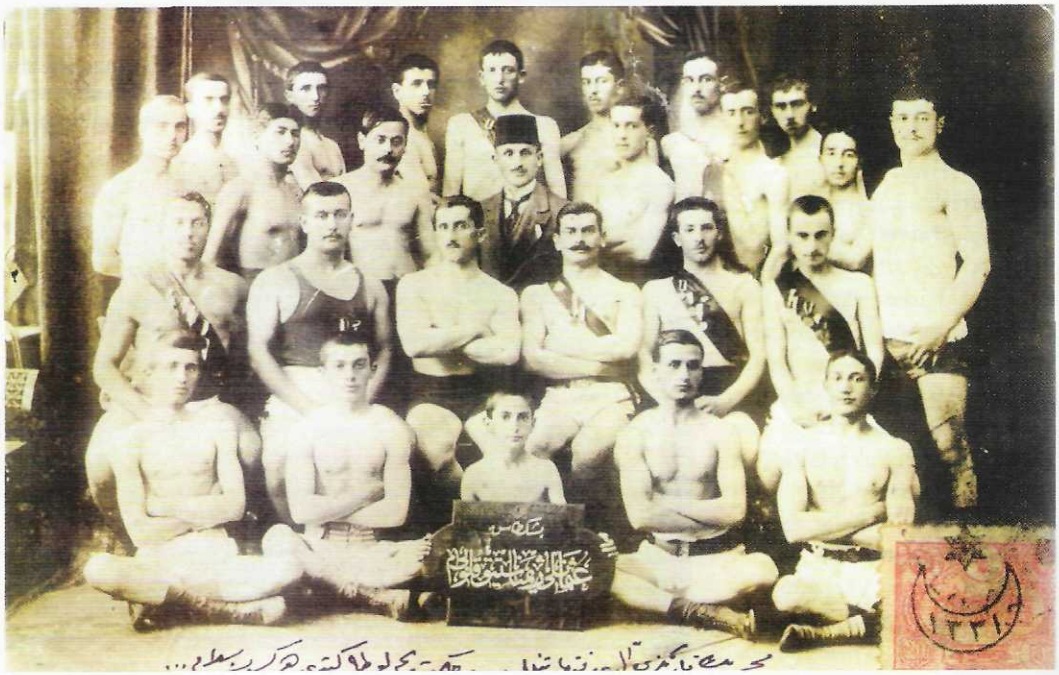
Futbolları kadar,



BJK'nın yöneticilerinden deniz binbaşısı Ahmet Fetgeri [sol üstte]. 1920'li yıllarda Beşiktaş Futbol Takımı'nda top koşturan 'Arap Nuri' aynı zamanda iyi bir atlet ve biniciydi [solda]. Millî Mücadele döneminde, Trakya'da oluşturduğu milis taburlarıyla ün salan BJK kurucularından Fuat Balkan ve kardeşi Hikmet Balkan [en solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Yıl 1911: Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün sporcu ve yöneticileri bir arada [sağda].

eğitimleri ve aydın kişilikleriyle, Beşiktaş'ın tarihindeki bu ilk on bir, o zamanki kırmızı-beyaz renkli formalarıyla rakiplerinin karşısına çıktıkları günlerde, spor kamuoyu bu takımın bir süre sonra, neredeyse tümüyle yok olacağını, asla düşünemezdi...

Oysa 'kaptan' Şair Kâzım, Çanakkale Savaşları sırasında, cephedeki bir mevzide şehit düşmeden önce yazdığı 'Beşiktaş' şiirinde şu dizeye yer verecekti: "Biz on bir arkadaşız, lakin arkamızda daha var"...

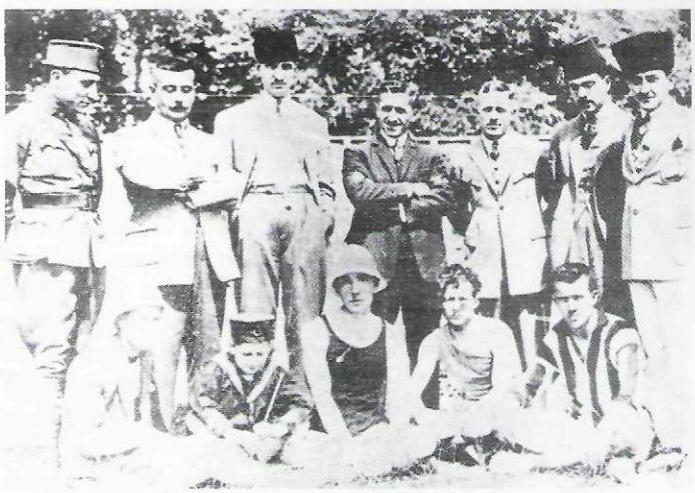
Gerçekten de Beşiktaş'ın ilk on birinden sadece 3 futbolcu sağ dönebilmişti 'harp felaketleri'nin ardından...

O yıllar zaten Beşiktaş'ın kırmızı-beyaz renklerini siyah-beyaza dönüştürmeye karar verdiği yıllardı: 8 Ekim 1912'de ilk 'Balkan Harbi' patlak vermiş, 10 Temmuz 1913'te de, 'İkinci Balkan Harbi' yaşanmış; büyük kayıplar verilmişti. Beşiktaş Kulübü de bu savaş felaketlerinden etkilenmiş; Müessisler (kurucular) Heyeti'nin önerisiyle, bir olağanüstü kongre yapılarak, kırmızı-beyaz forma renkleri, siyah-beyaza dönüştürülmüştü...

'Balkan Faciası'nın ardından, Osmanlı İmparatorluğu, 1 Kasım 1914'te de I. Dünya Savaşı'na girer. Dönemin deyişiyle, 'Harb-i Umumî' farklı cephelerde tüm şiddetiyle sürerken, Beşiktaş Kulübü'nün 1911 yılında kurulan ilk futbol takımının 8 oyuncusu da, art arda şehit olacaktır: 'Kaptan' Şair Kâzım ile Asım'ın ve Rıdvan'ın parçalanmış bedenleri, Çanakkale mevzilerinde bulunur...

'Çanakkale Harbi' kapıya dayandığı an, ayağından ızgaralı ayakkabıları çıkarıp postalları giyenler arasında yer alan Beşiktaş'ın ilk futbol takımının sağiçi Asım, eğitim görmüş İstanbul kökenli bir aydın kişidir; yedek subay olarak gider cepheye.

Asım'ın nasıl öldüğünü de biliyoruz: Bulunduğu mevziin iki-üç metre ilerisinde, yarım dakika evvel yaralanmış bir



Yıl 1923, Cumhuriyet'in ilk günleri: Beşiktaş'ın yönetici ve sporcuları Kadıköy İttihat Spor sahasında [sağda]. Ayaktakiler; soldan sağa, Daniş Karabelen, Şampiyon Kemâl, ilk başkan Mehmet Şamil Osman, Ahmet Fetgeri, Abdülkadir ve Hakkı Bey. Oturanlar; Cemil Uzunoğlu, Sermet Fetgeri, Bahattin Arslan, Ali Rıza Sözeralp ve Sırıkçı İzzet Bey.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

askeri daha emin bir yere çekmek için yerinden fırlamıştı Beşiktaşlı Asım.

İşte o anda, yanı başında bir top mermisi patladı ve Asım'ın başı, gövdesinden koptu.

Sporcu kimliğinin yanı sıra, bir 'İstanbul Efendisi' olarak da çok sevilen Asım'ın şehit düştüğü haberi İstanbul'a, Beşiktaş'a ulaştığı zaman, bütün semt gerçek bir yasa bürünmüştü.

Cumhuriyet sonrası, Beşiktaş Belediye Meclisi kararıyla ilçenin en seçkin sokaklarından birine 'Şehit Asım Sokağı' adının verilmesi, bu sevginin tezahürü idi.

Asım'ın takım arkadaşlarından ve takımın da kaptanı olan Şair Kâzım ile Rıdvan da Çanakkale'dedirler; ama ayrı ayrı mevzilerde çarpıştıkları için, bir araya gelmeleri pek mümkün olmaz.

Ancak İngiliz zırhlılarının top atışları altında, çok seyrek de olsa, buluşup hasret giderirler; futbol peşindeki günlerini anarlar...

Futbola olduğu kadar, edebiyata ve özellikle de şiire düşkünlüğü ile tanınan 'Şair' Kâzım da Çanakkale siperlerinde şehit olacaktır: Yanı başına düşen bir güllenin sır-



Beşiktaş'ın 1920'lerdeki kadrosu

İlk on birinin sekiz futbolcusunu, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale ve Kafkas cephelerinde yitiren Beşiktaş kulübünün 1920'li yılların hemen başındaki kadrosu *[üstte]*. 1922-23 sezonunda ise, Beşiktaş'ın kadroları İstanbul Ligi şampiyonluğunda, kendisi hiç gol yemeden rakiplerine 58 gol atacaktı.

tında açtığı ölümcül darbeyle anında gözlerini kapar Kâzım...

Birliğindeki yakın silah arkadaşları, yerde cansız yatan cesedinden fırladığı anlaşılan bir kağıt parçasını, hatıra olarak saklamışlardı: Bu kağıtta, Şair Kâzım'ın 'Beşiktaş Şiiri'nin dizeleri yer alıyordu. Sonraları uzun yıllar ağızlardan düşmeyecek olan bu şiirin satırları şöyle idi:

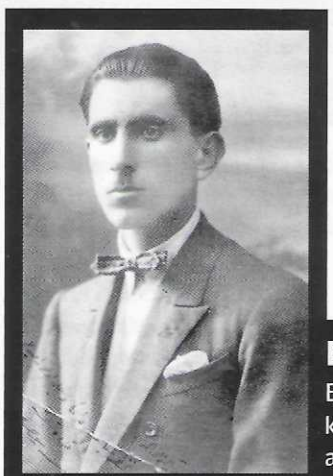


"Hayatı süsledik izharı ittihatla bugün, / Yolunda gençliğin ulvi değil miydi birleşmek? / Sebatı bayrağımız yaptık, i'tilamız için / Neticesiz ve boş olmaz sebatla hiçbir emek. / Dakikalar bize bir nağbe nişad olsun / Kulübümüzde müceddet nücumu meve vursun / Bu kainat bize hep gıpta ediyor isar, / Biz on bir arkadaşız, lakin arkamız daha var. / Bu zevk alemi dar zannedip de aldanalım, / Vekar hak gibi sakin, nezih ve saf olalım. / Fakat bu hal ile kuvvet gibi cesur olalım."

Beşiktaş'ın ilk on biri, üç futbolcusunu Çanakkale siperlerinde bıraktıktan sonra, Kafkas Cephesi'nde de şehitler verecekti: Dr. Ali, Dr. Mehmet ve Dr. Sabri, Kafkas Cephesi'nde 'tifüs felaketi' ile telef olanlar arasındadır.

Kısa bir süre sonra, 'Baltalimanlı' Muallim Sadi ile Behzat da şehit düşerler.

Söz konusu kadronun santrforu, şube kaptanı ve 'her şeyi' olan Şeref Bey de 'yedek subay' olarak katılmıştır orduya. I. Dünya Savaşı'nın cephelerde şiddetini artırdığı günlerde, Şeref Bey de Galiçya Cephesi'ne gönderilir. Takımın diğer futbolcularından Dr. Sabri, Fahri ve kaleci Dr. Resul ise, gönüllü olarak Anadolu topraklarını savunacak birliklere katılırlar... ■



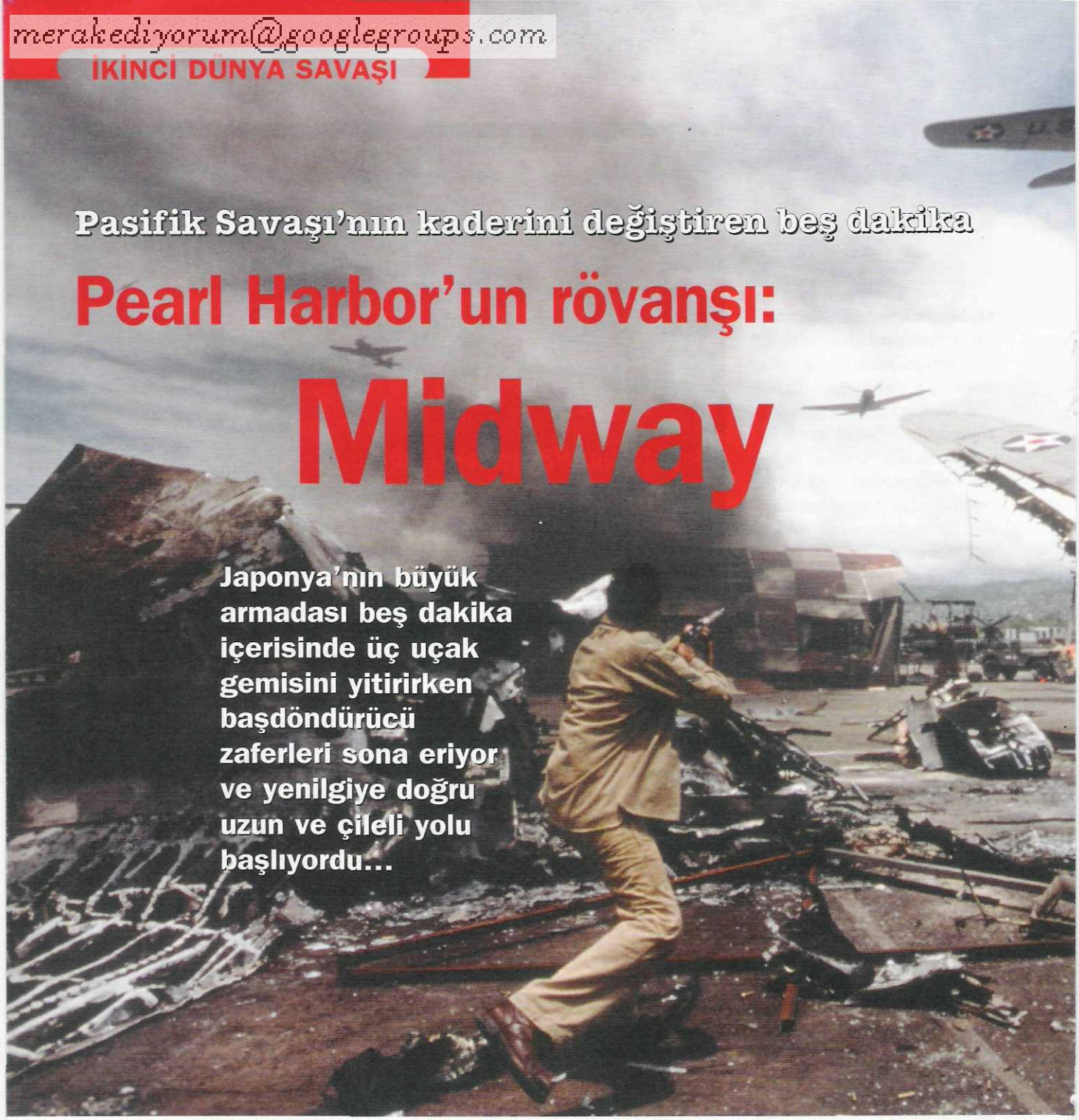
Beşiktaş'ın ilk kalecisi

Beşiktaş'ın ilk on birinde yer alan kaleci Doktor Resul de, gönüllü askerler arasında yer alır.

BJK'nın kurucularından Hüseyin Bereket [sol üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Pasifik Savaşı'nın kaderini değiştiren beş dakika

Pearl Harbor'un rövanşı: Midway

Japonya'nın büyük armadası beş dakika içerisinde üç uçak gemisini yitirirken başdöndürücü zaferleri sona eriyor ve yenilgiye doğru uzun ve çileli yolu başlıyordu...

M. Tanju Akad

7 Aralık 1941 sabahı Pearl Harbor'a baskın yapan Japon filosu bunu izleyen aylarda Batı Pasifik ve Hint Okyanusu'nda büyük harekât serbestisi kazanmıştı. Japon kara orduları Filipinler'den Malezya'ya kadar, tüm Güneydoğu Asya'yı işgal ederken, onlar da denizlere hâkim oldular.

Prince of Wales ve Rapulse'ın batırılması ve Singapur'un işgaliyle İngilizler sahneden çekilince, Amerikalılar yalnız kalmışlar; Guam ve Wake adalarındaki üsler de Japonların eline geçmişti.

Japonlar bir yandan Burma üzerinden Hindistan'a ilerlerken diğer yandan da Endonezya'yı işgale başlamışlar ve Müttefiklerin toparlayabildikleri son filodaki İngiliz, Avustralya, Amerikan ve Hollanda kruvazörleri de Java Denizi muharebesinde dibi boylamıştı. Hiçbir güç Japonları yavaşlatamıyordu.

Sürekli ricat halindeki

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Japonlar Pearl Harbor baskınında 'Zero' uçaklarını kullanmışlardı [soldaki büyük fotoğrafta 'Pearl Harbor' filminden bir sahnede]; Amerikalılar Midway Savaşı'nda Japonlardan Pearl Harbor'un intikamını B-17 bombardıman uçaklarıyla [üstte] aldılar.

Amerikalılar, prestij için, 18 Nisan 1942 günü Hornet uçak gemisinden havalanarak Tokyo'ya bir akın yaptılar.

Beş yüz kadar Japon avcı uçağının anavatana çekilmesinin dışında, bu akın bir sonuç getirmedi; Tokyoluların çoğu bombaları duymadılar bile. Ne var ki, bu gösteriş harekâtı Japon savaş planlamasının dengelerini bozarak çok daha büyük bir etki yarattı; dikkatleri Avustralya'dan Orta Pasifik'teki Amerikan filosuna yöneltti...

1942 Mayıs'ında Japonya'nın önünde iki hedef vardı. Bunlardan birincisi, Avustralya'nın tecridini sağlamak için, Yeni Gine ile Solomon Adaları'nın işgalini tamamlamak; ikincisi ise, Pearl Harbor'da yakalayamadıkları Amerikan uçak gemilerini imha ederek gelecekteki tehditleri bertaraf etmekti.

Amerikan uçak gemilerini tuzağa düşürmenin yolu da, onlar için çok kıymetli olan Midway adasındaki üsse saldırmaktı...

Japonlar bunların her ikisini de yapacak güce sahiplerdi. Ancak Yeni Gine harekâtı sürerken anavatanlarına yeni bir akın olmaması için, Amerikan uçak gemilerinin peşine düşünce güçlerini dağıttılar ve o an için, henüz daha zayıf olan Amerikalılara, güçlerini yoğunlaştırıp büyük bir zafer kazanma fırsatı verdiler.

Bu bakımdan, her iki bölgedeki muharebeler birbirinden uzak dahi olsalar, aynı stratejik olayın iki parçasını teşkil ederler...

Yeni Gine'de Port Moresby'ye yönelen Japon nakliye gemilerine, biri hafif, üç uçak gemisinden oluşan bir Japon filosu refakat ediyordu. Amerikalılar ise, Port Moresby'nin düşmesi halinde, Avustralya'yı takviye etmekte büyük sıkıntı yaşayacakları için, bu gücü engellemeye kararlı olarak iki uçak gemisiyle Mercan Denizi'ne girdiler.

Tarihe Corral Sea (Mercan Denizi) adıyla geçen bu çatışma, iki filonun da birbirlerini hiç görmeden, sadece uçaklarla savaştıkları ilk muharebe olma özelliğini taşıyordu.

7-8 Mayıs tarihlerinde ce-

Pearl Harbor'un imlası

Honolulu'daki bu ünlü limanın öyküsü kadar, imlası da ilginçtir. 'Pearl Harbour' mu yoksa 'Pearl Harbor' mu sorusunun yanıtı şöyle: İngilizcede 'liman' kelimesi 'harbour' olarak yazılıyor. Ancak Amerikan İngilizcesinde 'u' harfi atılıyor ve 'harbor' şeklinde yazılım benimseniyor.

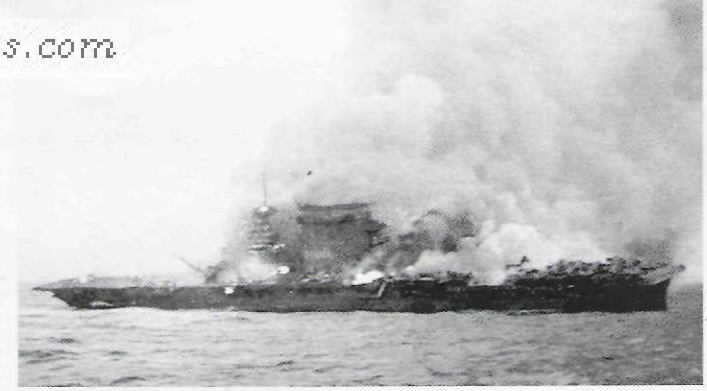
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Amerikalılar Midway'i nasıl öğrendiler?



Japon donanmasının giderek artan gücü karşısında Amerikalılar daha 1920'lerde Japon şifrelerini çözmek için özel bir grup oluşturmuşlardı. Savaş başladığı sırada Japon donanmasının operasyonel şifresi olan JN25 kısmen çözülmüş bulunuyordu. 1942 yılının Mart ayında şifre kırıcılar 'K operasyonu' adı verilen bir planı duymaya başladılar. Mayıs ayında bu yeni şifre de çözülmekteydi ve AF kodlu bir hedeften haberdar olunmuştu. Bunun Midway olup olmadığını kesin olarak anlamak için, Amerikalılar Midway'de su arıtma sisteminin bozulduğu ve acilen su istedikleri yolunda bir telsiz mesajı gönderdiler. Bu mesajı yakalayan Japonlar, kendi şifreleri ile AF'de su sıkıntısı olduğunu karargahlarına bildirince, Amerikalılar emin oldular. İstihbarat avantajını elde etmişlerdi. Bu arada, Mercan Denizi'nden de sanki uçak gemileri oradaymış gibi mesajlar gönderip savaş aldatmacalarına başladılar...



reyan eden bu muharebede Japonların hafif uçak gemisi batırılırken, diğer iki uçak gemisi yaralanarak geri döndü. Amerikalılar ise, Lexington uçak gemisini yitirirken, Yorktown uçak gemisi yaralandı.

Taktik planda Japonlar kazançlı gibi görünüyordu; ama stratejik avantaj Amerikalılarda idi. Çünkü Japonlar Port Moresby harekâtından vazgeçtiler.



Diğer yandan yaralı uçak gemileri Shokaku ve Zuikaku, uzun bir tamire girerken, Yorktown derhal Pearl Harbor'a dönerek 24 saat aralıksız çalışan ekiplerle Midway'e yetiştirildiler. Amerikalılar Japon şifrelerini çözüp yeni hedeflerini kesin olarak belirlemişlerdi.

Mayıs ayının son günlerinde Amerikalılar bir yandan Midway'i takviye ederken, diğer yandan da keşif faaliyetlerini hızlandırdılar. Japonlar, Amerikan güçlerini dağıtmak için sekiz uçak gemilerinin ikisini Aleutian Adaları'na gönderip ikisini de geri kademedeki zırhlılara ve çıkarma filosuna refakat görevine almak suretiyle güçlerini tekrar ve boş yere böldüler.

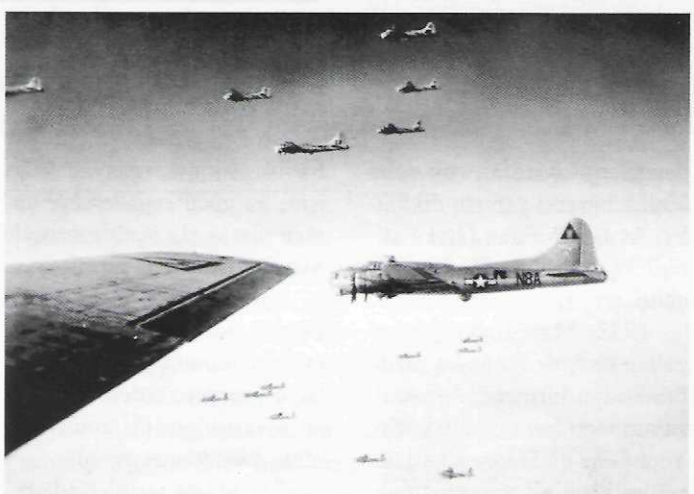
Amerikalılar güçlerini dağıtmayacaklar; Japonlar ise, boşu boşuna uzak sularında dolaşan bu dört uçak gemisinin eksikliğini çok fazlasıyla hissedeceklerdi...

Midway'de Amerikalılar dört Japon uçak gemisine karşı üç uçak gemisi ile muharebe ettiler. Japonlar sekiz veya hiç olmazsa altı gemiyi toplu halde harekâta soksalar, zafere ulaşacakları muhakkak gibiydi.

Bu durum, savaşta istihbarat ve komuta üstünlüğünün güç üstünlüğü kadar önemli olduğunu gösteren sayısız örnekten birisidir.

Mayıs'ın son günlerinde sekiz uçak gemisi ve on bir zırhlı ile birlikte 200 gemilik Japon gücü görev yerlerine yaklaşırken, o günlerde bütün zırhlıları Pearl Harbor'da batmış veya hasar görmüş olan Amerikalılar da üç uçak gemisi etrafında 76 parçalık hafif bir donanma ile Hawaii'den denize açıldılar.

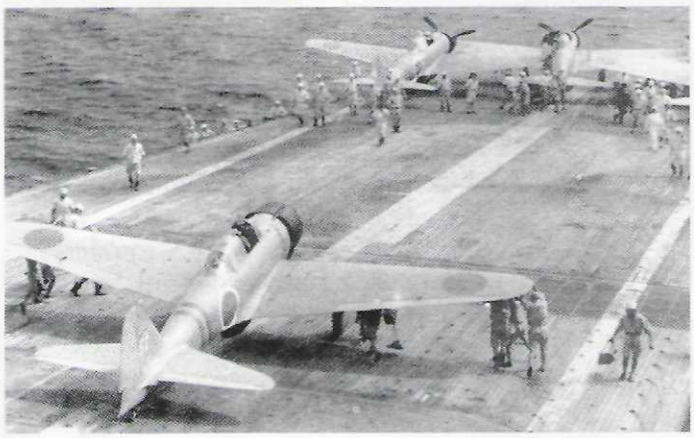
Bu sırada Japon istihbaratı,



Amerikalıların, Lexington uçak gemisi yanıyor [sağda, en üstte]. **Bölgedeki Amerikan güçlerinin komutanı Amiral Nimitz** [sağda, ortada]. **Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait B-17 bombardıman uçakları** [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum





Port Moresby harekâtında yaralanan Japon uçak gemileri Shokaku [sol üstte] ve Zuikaku [sol altta].

telsiz mesaj formlarındaki değişikliklerden, Amerikalıların bir hazırlık içerisinde olduklarını tahmin etmişlerdi; ama belirsizlikler çok büyüktü.

Operasyon bölgesi çok geniş olduğu için, iki taraf da hava keşfi ile hasmını bulmaya çalışıyordu. 3 Haziran 1942 sabahı Midway'den havalanan bir Catalina deniz uçağı ile keşif görevi yapmakta olan Teğmen Jack Reid görev süresini birkaç dakika uzatmaya karar verdi ve birdenbire açılan bulutların arasından, göz alabildiğince uzanan Japon filosunu tespit etti... Muharebe başlamıştı...

Midway muharebelerinde Amerikan güçlerinin komutanı Amiral Nimitz, güç üstünlüğünün karşı tarafta olduğunu bildiği için, uçak gemilerini biraz geride tutup ilk hücumları Midway'dan kalkan uçaklarla yapmaya karar vermişti.

Uçak gemilerini mümkün olduğu kadar uzakta ve gizli tutacaktı. Adaya yığılan her tipten uçağın öncelikli görevi ise, adayı korumak değil, Japon uçak gemilerinin pistlerini vurmak olacaktı...

İlk olarak Ordu Hava Kuvvetleri'ne ait dört motorlu B-17 bombardıman uçakları havalandı. Bunlar çok yüksek irtifadan bombalarını bıraktılar. 'Uçan kaleler' olarak adlandırılan B-17'ler, o dönemde abartılı bir propaganda malzemesi yapılmıştı: Bunlar dört gemiyi vurduklarını iddia ederek geriye döndüler; ama bombalarının hepsi boşa gitmişti.

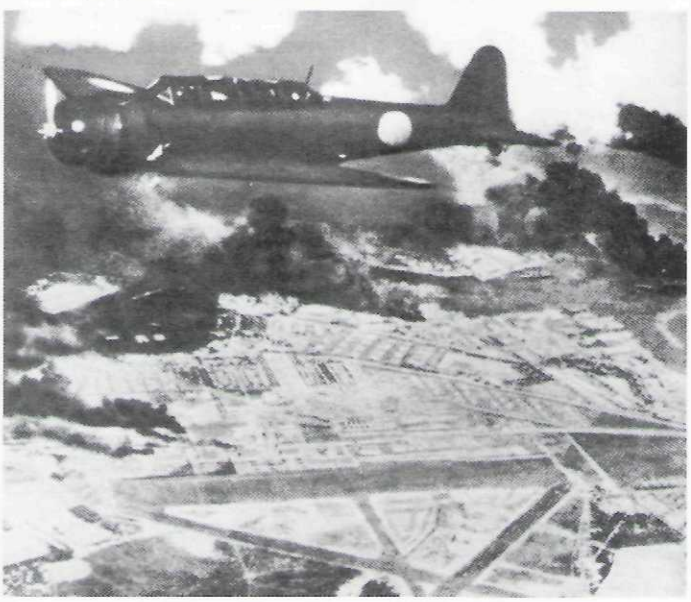
Sonraları, uçan kalelerin bir şehirden küçük hiçbir şeyi vuramadıkları anlaşılacak ve bunlar Alman kentlerini bombalamaya gönderilecekti!..

4 Haziran sabahı, dört Japon uçak gemisi, Midway'i vurmak üzere, otuz altı 'Zero' avcı uçağının refakatinde yetmiş iki 'Val' ve 'Kate' bombardıman uçağını havalandırdı.

Japon filosunun komutanı Amiral Nagumo, hasımlarının aksine, Amerikan uçak gemilerinin yeri hakkında henüz hiçbir fikre sahip değildi. Midway'deki Müttefik karargâhı ise, Japonları vurmak için, elindeki tüm uçakları havalandırdı. Altı Avanger ve on altı Dauntless pike bombardıman uçağı, on beş B-17 ve dört B-20 Marauder orta bombardıman uçağı ile on bir eski Vindicator.

Bu uçakların hiçbirisi Ja-

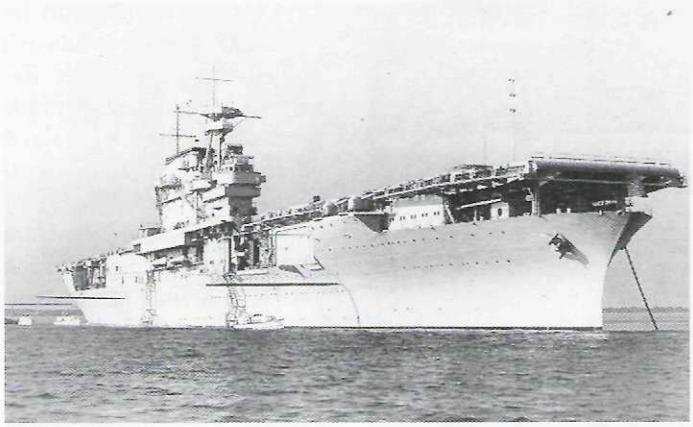




Japon filosunun komutanı Amiral Nagumo [sol üstte]. Japonların Pearl Harbor baskınında kullandıkları 'Zero' uçakları [solda], askerî özellikleri bakımından tüm Müttefik uçaklarından üstündüler.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



7-8 Mayıs tarihlerindeki muharebede yaralanan Yorktown uçak gemisi [sağda]. Müttefiklerin Haziran muharebelerinde, B-17'lerle birlikte kullandıkları Avanger uçaklarından biri [altta].

pon gemilerine ciddî bir hasar veremedi ve hemen hepsi düşürüldü; ama bunlar havada iken adaya gelen ve fazla bir hasar veremeyen Japonlar, Midway'e ikinci bir hücumun gerekli olduğuna karar verdiler.



Nagumo, elindeki uçakların büyük kısmını Amerikan uçak gemilerine karşı elinde tutuyordu. Onun esas amacı, ada değil, Amerikan filosuydu; ancak karşılıklı hücumlara henüz karışmayan Amerikan filosundan hiçbir haberi yoktu.

Bekleyen uçakların torpillerini ve zırh delici bombalarını boşalttıran Nagumo, bu uçaklara adaya atılacak parça tesirli bombalar yüklenmesini emretti.

Sabah 07.28'de ilk dalga uçaklar gemilere dönerken Amerikan gemileriyle ilgili ilk devriye raporu geldi; ama sadece destroyer ve kruvazörler görülmüştü.

Bir an için, hem onlara hem de adaya taarruzu düşündü Nagumo ve henüz değiştirilmemiş olan torpillerin kalmasını istedi.

Saat 08.20'de adadan gelen son Amerikan hücumu Japonlara hiç zarar vermeden biterken, hava devriyesi ilk kez Amerikan uçak gemilerini tespit etti. Nagumo'nun gemileri ilk hücumları atlatırken dağılmış ve henüz tam toparlanamamıştı.

Nagumo her olasılığa karşı, altmış kadar avcı uçağını havalandırarak filosunu korumaya aldı ve diğer uçaklarına da tekrar gemilere karşı mühimmat yüklemeye başladı.

Tam bu sırada Amerikan uçak gemilerinden kalkan torpil uçakları partiler halinde Japon gemilerine hücuma başladılar.

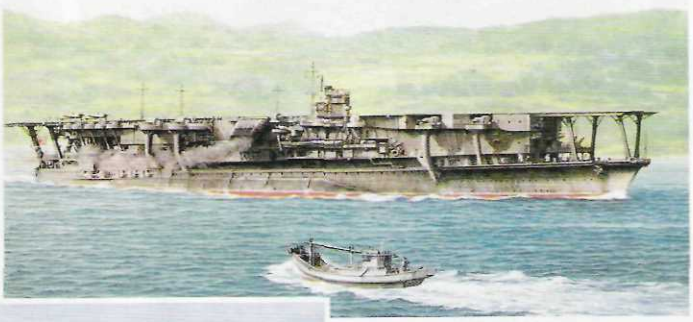
Nagumo'nun kararsızlığı sürerken Enterprise ve Hornet uçak gemilerinin komutanı Spruance, altı hava filosunda altmış yedi Dauntless pike bombardıman, yirmi dokuz Devastator torpil ve yirmi





Amerikalıların Pasifik Donanması'nda yer alan ünlü Enterprise uçak gemisi [sağda]. Japon uçak gemilerine yapılan Amerikan saldırılarında önemli rol oynayan Dauntless pike bombardıman uçakları [sağ üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum





Hellcat avcı uçağını havalandırmıştı.

Yorktown'ın komutanı Fletcher ise, biraz bekledikten sonra, kendi filolarını havaya saldı. Bunların her ne kadar birlikte hücum etmeleri planlanmışsa da, ilk kalkanların sonrakileri bekleyecek benzinleri olmadığı için, parti parti gelmeye başladılar.

Torpil uçakları önce geldi ve yirmi dokuz Devastator'un yirmi beşi, refakatlerindeki avcılarla birlikte düşürüldü. Bunlar da adadan gelenler gibi hiçbir isabet kaydedememişlerdi.

Bu olaylar cereyan ederken, daha sonra havalanmış olan Dauntless pike bombardıman uçakları yollarını kaybetmişler ve geri dönmeye hazırlanırken Amerikan denizaltısı Nautilus'u avlamak için, hız yapan Japon destroyeri Arashi'nin denizde bıraktığı izi takip edip uçak gemilerini bulmuşlardı. Dauntles'ların komutanı McClusky'nin gösterdiği bu inisiyatif her şeyi değiştirecekti.

Yorktown'ın uçakları da aynı dakikalarda hedefi bulup hücuma katıldılar. Japon avcılarının Devastator'ları avlamak için hava şemsiyesini bozdukları anda gelen Dauntless'lar güverteleri yakıt ve bomba alan uçaklarla dolu gemilere pike yaptılar.

Saat 10.25 ile 10.30 arasındaki beş dakikada Akagi, Kaga ve Soryu uçak gemileri yanan birer meşaleye döndüler ve kısa sürede battılar. En kötü anda, uçaklara yakıt ve bomba yüklerken yakalanmışlardı.

Sonraki saatlerde dördüncü uçak gemisi Hiryu'nun uçakları Yorktown'ı ağır yaralayarak karşılık verdiler; ama Enterprise'ın uçakları da, ikinci bir akınla Hiryu'yu batırdılar. Yorktown ise, ertesi gün bir Japon denizatlısı tarafından torpillenerek battı.



Midway, Amerikalılar için büyük bir zaferdi. Japonları ilk kez büyük bir yenilgiye uğratıyorlardı. Bu zaferle, inisiyatifi Japonların elinden alıp çatışmaları kendi istedikleri alanlara taşımaya başladılar.

Eğer...

- Eğer Nagumo kararsızlık göstermeyip harekâtın ortasında uçaklarına mühimmat değiştirmesini emretmeseydi...
- Eğer McClusky son anda sudaki izi görüp gemilerin *peşine düşmeseydi*...
- Eğer Nagumo birliklerini dağıtmayıp sekiz uçak gemisini bir arada tutsaydı...
- Eğer Amerikalılar şifreleri çözüp Japon planlarını öğrenmeselerdi...
- Eğer Nagumo boş yere yakıt tüketip dönen zırhlıları Midway'e sürüp uçaklarını Amerikan gemilerine karşı elinde tutsaydı... 4 Haziran 1942 günü zafer Japonların olabilirdi.



Bu durumda Amerikalılar stratejik ricatlarını sürdüreceklerdi. Japonların çok büyük bir hatası da, telsiz yasağı adına iletişimi feda etmeleri idi. Amiral Yamamoto *[üstte]* birkaç yüz mil geride Nagumo'dan habersiz gezinip dururken Nimitz, Hawaii'deki karargâhında Spruance ve Fletcher ile devamlı irtibat halinde durumu izliyor ve *doğru kararlar verebiliyordu.*

Keza, batan dört uçak gemisi Japonların en tecrübeli hava ekiplerini barındırıyordu. Başka gemiler yapsalar bile, bu mürettebatı tekrar yetiştiremezlerdi...

Midway, aylardır sürekli zafer haberlerine alışmış olan Japon halkından gizlendi. Yaralılar bile, ayrı yerde tutulup uzak görevlere gönderildi. Japon halkı bu felâketi ancak savaştan sonra öğrendi. ■

Japonya'nın büyük armadası beş dakika içerisinde üç uçak gemisini yitirir: Bunlardan biri Kaga [solda en üstte] diğeri Akagi [solda, üstte] ve sonuncusu da Soryu uçak gemileridir. Amerikalaların ünlü pike bombardıman uçakları Dauntles'ların komutanı McClusky [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Belkıs Dilliçil, 1940, Beyoğlu Olgunlaşma



Moda ilk kez podyumda

Şapka Devrimi, Cumhuriyet dönemi giyim kuşamının 'ilk' adımları ve sonrası

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Mustafa Kemal ve genç hanımlar, 1927, İstanbul



Celâl ve Reşide Bayar, 1953, Beyoğlu Olgunlaşma



1960'larda bir Beyoğlu Olgunlaşma defilesi

62 "Bu serpuşun adına 'şapka' denir"

Toplumda, 'şapka giymenin' din değiştirmekle eşdeğer olduğunu düşünenler vardı. Mustafa Kemal, belki de bu yüzden, 27 Ağustos 1925 günü, İnebolu Türk Ocağı'nda, giyim kuşam konusunu bu 'en hassas noktasından' ele aldı.
Ertan Ünal

68 Cumhuriyet yıllarının 'ilk'leri

Mustafa Kemal, 27 Ağustos günü, İnebolu Türk Ocağı'nda ünlü "şapka nutku"nu dillendirirken, yalnızca şapkadan değil, Türk toplumuna uygun düşecek genel bir kıyafet tarzından dem vurur.
Lütfü Tınç

74 Şapkadan geriye ne kaldı?

Hacopulo Pasajı'nda, kadın şapkaları üreten Butik Katia'dayız; Madam Katia sitemkâr konuşuyor: Gelenler arasında, çok az kişinin bu şapkaları satın alıp "kullanma cesareti" gösterebildiğini vurguluyor.
Sebahat Bağbars

77 Bir marka: Beyoğlu Olgunlaşma

Beyoğlu'nun yoğun Batı etkisi altındaki giyim kuşam mağazalarının arasında, 1945 yılında yerini alan Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü, İstanbul'un o güne kadar alışık olduğu moda esintilerinin arasına yeni bir soluk getirir.
Sebahat Bağbars

85 Üç kuşak modacı: Gülin Girişmen

Tasarımcı ve stilist Gülin Girişmen'in anneannesi Rabia Hanım, İstanbul'daki Olgunlaşma'nın ilk öğrencilerinden; onun annesi de, Japonya'da ilk hazır giyim mağazasını açan bir Kazan Türk'ü... Yani Girişmen, anne tarafından, üç kuşaktır meslek zincirlerini sürdürüyor.
Sebahat Bağbars

88 Hazır giyimde bir 'ilk'

1976'da İstanbul'da, o zamanların Spor ve Sergi Sarayı'nda açılan 'Ucuz Giyim Fuarı', büyük alışveriş merkezlerinin henüz Türkiye'ye çok uzak olduğu bir dönemde, ülkemizin hazır giyim firmalarını bir araya getiriyor.
Feza Kürkçüoğlu

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Bu serpuşun adına

Osmanlı toplumuna bir 'yenilik' olarak giren fes yüz yıla yakın bir süre, erkeklerin başında kalmış ve sonunda bir 'dinî simge' haline dönüşmüştü. Toplumda, 'şapka giymenin' din değiştirmekle eşdeğer olduğunu düşünenler vardı. Mustafa Kemal de, belki bu yüzden, 27 Ağustos 1925 günü, İnebolu Türk Ocağı'nda, giyim kuşam konusunu 'en hassas noktasından' fes-şapka çekişmesi noktasından ele almıştı.



30 Ağustos 1925: Gazi, başında Panama şapkası, Kastamonu Kışlası önünde, Fuat Bulca ve Nuri Conker ile birlikte [üstte]. Meclis'te fesin kaldırılmasını ilk kez dile getiren Bursa Milletvekili Operatör Dr. Emin Bey [sağda].

ERTAN ÜNAL

Mustafa Kemal, 1925 yılının Ağustos ayının sonlarına doğru, Kastamonu gezisine çıkarken, yakın dostları dışında hiç kimse, Türk Devrim Tarihi'nin önemli adımlarından birinin Kastamonu'da atılacağını bilmiyordu.

Bu devrim, Osmanlı'nın farklı dönemlerinde de değişimler göstermiş ve farklı toplumsal vurgulamaların simgesi olmuş serpuşlarla ilgiliydi; Anadolu halkının başına geçireceği başlıkta köklü bir değişiklik yapacak olan 'Şapka Devrimi' idi.



Giyim kuşam tarihimizde, farklı vurgulamaların simgesi olmuş birçok serpuştan, başlıktan söz edilir. Bunların belli başlıları; sarık-kavuk, fes, kalpak ve şapkadır.

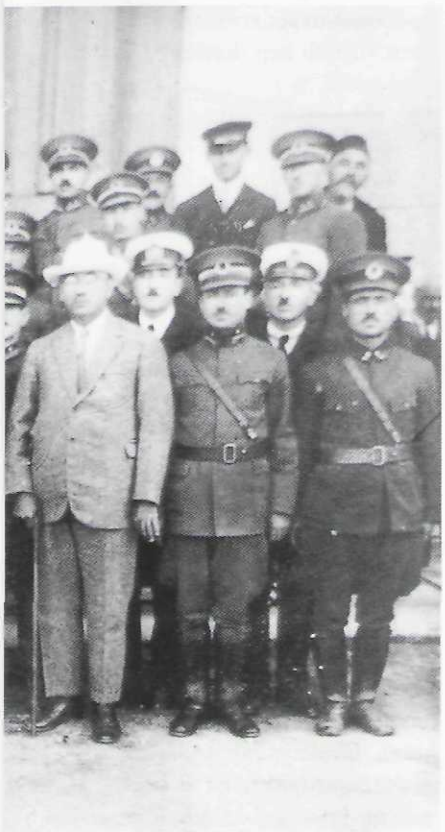
Cumhuriyet'ten 100 yıl önce de, 1820'lerde geleneksel devlet yapısı yenilenirken, sarık ve kavuktan fese geçilmişti. O dönemde, fese geçilmesi de tepki uyandırmış; ama sonra, yaklaşık yüz yıl boyunca fes giymeye alışılmış, üstelik bu başlık, dinsel bir simge gibi görülmeye başlanmıştı...

Şimdi toplum, bu şapkaya geçişi nasıl karşılayacaktı?..

Aslında fes konusu, Kurtuluş Savaşı döneminde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından 6 gün sonra, 29

http://groups.google.com/group/merakediyorum

'şapka' denir



Nisan 1920'de gündeme gelir. 'Hıyanet-i Vataniye' Kanunu görüşülürken söz alan Bursa Milletvekili Dr. Emin Bey, fesin kaldırılmasını, yerine tüm Meclis üyelerinin kalpak giymesinin zorunlu kılınmasını istedi.

MECLİS'TEKİ İLK TARTIŞMA

Emin Bey, fesin nereden geldiğini, kaynağının ne olduğunu anlattıktan sonra, Türklerin asıl serpuşunun kalpak olduğunu savunur.

Emin Bey'e cevap vermek üzere söz alan Siverek Milletvekili Lami Bey ise, kaynağı neresi olursa olsun, fesin ülkede artık iyice yerleştiğini belirtir.

Lami Bey, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna Hersek'i ilhak ettiği 1908 yılında Mebusan Meclisi'ndeki görüşmeler sırasında Avusturya fes fabrikalarına boykot kararı alınırken, halkın başlarının açık kalmaması için, fes imalathanelerinin kurulmasının kararlaştırıldığını, çünkü fesin serpuş-ı millî (millî şapka) sayıldığının karara bağlandığını hatırlatır.

Meclis bu konuda bir karara varamaz; çünkü üyeler ikiye bölünmüş gibidir: Kimileri 'Yaşasın kalpak' diye bağırırken, kimileri de 'Yaşasın fes' demektedir.

Yaklaşık bir yıl sonra, konu yeniden gündeme gelir. Ama bu arada Kurtuluş Savaşı'nda iki önemli adım atılmış; I. ve II. İnönü savaşları kazanılmıştır...

12 Nisan 1921 günü Meclis, fes yerine kalpak giyilmesi için, Bakanlar Kurulu'nun yaptığı teklifi, fes lehine konuşmaları dinlemeden kabul eder. Böylece bir anlamda kalpak, Kurtuluş Savaşı'nın simgesi haline gelir.



Mustafa Kemal ve İsmet paşalar, başlarında, Kurtuluş Savaşı'nın simgesi kalpaklarıyla [üstte].

ÖNCE ORDU UYGULADI

Ancak Kurtuluş Savaşı sonrasında bile, o günkü deyişle 'Reisicumhur Hazretleri'nin ya da halkın arasında dolaşan söyleyişle, 'Gazi Paşa'nın işi, yine de zordu...

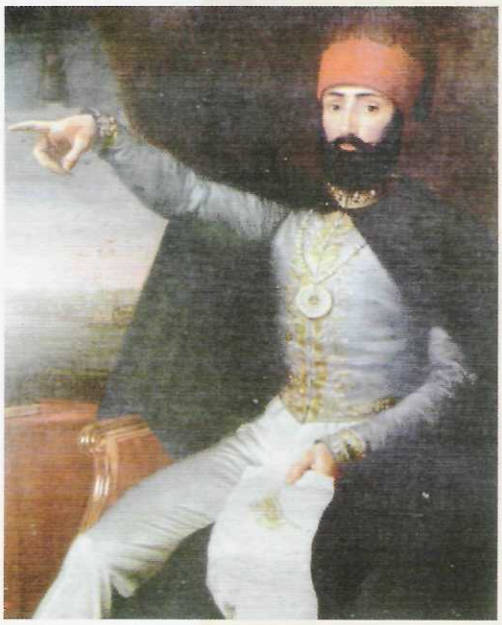


Şapka uygulaması ilk kez, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Birliği'nin ve ardından da, Kara Kuvvetleri subaylarının vizyerli kep giymeleriyle gerçekleşti.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

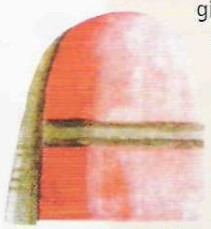
Ulema, fese kızmıştı!



II. Mahmud *[solda]*, bir sorun haline gelen Yeniçeri Ocağı'nı kanlı bir şekilde ortadan kaldırdıktan sonra, köklü bir kılık kıyafet değişimini de zorunlu görmüş, yeni kurduğu 'Asakir-i Mansure-i Muhammediye' adlı orduda askere setre pantolon giydirmiş, ancak serpuş olarak, uygun bir başlık bulamamıştı. Bu yüzden askerler, keçe külah üzerine sarık sarıyorlardı. II. Mahmut bu yeni giyimin başkent İstanbul halkı üzerindeki etkisini ölçmek için, saray görevlilerinden Hüsnü ve Avni beylere bu yeni kıyafeti giydirerek onları çarşıya göndermişti. Bir Ramazan günü, karşılaştıkları bu yeni kıyafetleri yadırgayan halk, üzerlerine saldırmış, Hüsnü ve Avni beyler linçten zor kurtarılmışlardı. Ancak padişah kararında direnmiş ve o günlerde seferden dönen kaptanıderya Hüsrev Paşa'nın kalyoncu askerlerine giydirdiği Tunus feslerini çok beğenmiş, halkın da aynı başlığı kullanması için ferman çıkarmıştı *[sağ üstte; 'Asakir-i Mansure-i Muhammediye' fesi]*. Ulema *[altta; Vanmour çizgileriyle bir ulema figürü]* buna kızmış "şer'an caiz değildir" dedikoduları ise, şeyhülislamı makamından etmişti! Bu arada II. Mahmud, Haliç'teki ünlü Feshane'yi de kurmuştu. Tanzimat döneminde bu alanda bir adım daha atılarak bütün devlet memurlarına ve erkeklere fes giyme zorunluluğu getirildi *[sol üste; sırmalı fes ve sol altta; kalyoncu fesi]*. Sarığı ise yalnız din görevlileri ve tarikat mensupları giyebilecekti. Ancak toplum yüzyıllar boyunca sarık ya da kavuk giymeye alışmış, bunları da dinsel bir simge haline getirmişti. Bu yüzden sarıktan fese geçiş kolay olmadı. Toplumun özellikle tutucu kesimlerinden 'İstemezük' sesleri yükseldi. Kimileri ise, fesin üzerine sarık sararak giymekte inat ettiler. Ama tüm tepkiler sert tedbirlerle bastırıldı ve zamanla, bu kez fes dinsel bir simge oldu.









Çözüme doğru ilk adım, silahlı kuvvetlerde atıldı. Önce donanmada, fes yerine kep giyildi. 1925'in Mayıs ayında yapılan bu değişikliği, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Birliği ve Kara Kuvvetleri mensuplarının vizyerli kep (kasket) giymesi izledi.

Mustafa Kemal ise bu sırada, ilerde kendi adıyla anılacak olan 'Orman Çiftliği'nin kurulması çalışmalarını izliyor, çalışmalara başında kuşağı çıkarılmış beyaz bir Panama şapka ile katılıyordu.

O dönemde Vakit gazetesinin Ankara Temsilcisi olan Naşit Hakkı Uluğ, Gazi'nin şapkayla fotoğrafının çekilmesine izin verdiğini, ancak yayınına, ' Şimdi sırası değil' diyerek müsaade etmediğini belirtir.

Bu arada Mustafa Kemal yakın arkadaşlarına, 'şapka ve kılık kıyafet inkılâbı' hakkındaki düşüncelerini açmış; konu, Çankaya akşamlarının gündemine iyiden iyiye oturmuştu.

Çankaya akşamlarının kimi müdavimleri, açıkça olmasa bile, bu devrimin halkın inançları nedeniyle zor gerçekleşeceğini üstü kapalı olarak dile getiriyor, kimileri de olayın geniş bir zaman dilimine yayılmasını istiyorlardı.

Mustafa Kemal'in kararı ise, bu devrimi çıkacağı yurt gezisinde açıklamaktı; yer olarak da, Kastamonu ya da ilçelerini seçecekti...

NEDEN KASTAMONU?..

Mustafa Kemal, bu seçiminin nedenini daha sonraları kendisine soranlara şu yanıtı vere-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

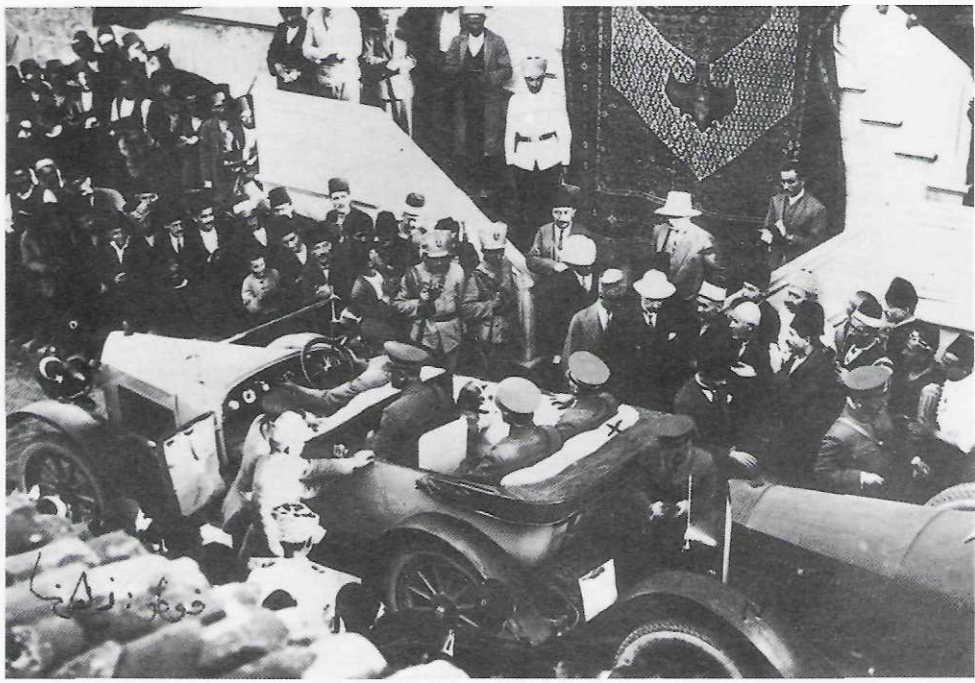
cekti: "İzmir tarafı halkı, beni birçok defa gördü. Eğer orada şapka giysem, bana değil şapkama bakarlardı. Beni ilk defa görenler ise, şapkamı olduğu gibi kabul ettiler."

Bir diğer neden, Mustafa Kemal'in bu devrimi, Anadolu'nun bağrında açıklama isteğiydi. Kastamonu, Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara Hükümeti'ne yardımcı olmuş, hele İnebolu'nun kahraman ve fedakâr evlatları, gönderilen malzemeyi ve Kuvayi Milliye'de çarpışmak için gelenleri Ankara'ya ulaştırarak, büyük bir hizmette bulunmuşlardı.

Mustafa Kemal'in 'Şapka Devrimi' konusunu ele alma zamanı da anlamlıydı: Doğu'da patlak veren Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılmasının hemen ardından harekete geçiyordu Gazi...

Mustafa Kemal, 23 Ağustos 1925 günü otomobille yola çıktı. Yanında Rize Milletvekili Fuat Bulca, Kütahya Milletvekili Nuri Conker, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu, yaver Muzaffer, Muhafız Birliği Komutanı İsmail Hakkı Bey ve özel kalemden Lütfi Bey bulunmaktaydı.





Öğle yemeği Çankırı'da yendikten sonra, akşam saatlerinde Kastamonu'ya ulaşıldı. Mustafa Kemal, 24 Ağustos günü Kastamonu Hükümet Konağı önünde ilk konuşmasını yaptı.

Kıyafet hakkında düşündüklerini, tarihsel bir bakış açısı içinde, bilimsel dayanaklarıyla açıkladı. Sarıktan, cüppenin hangi tarihte, ne maksatla giyildiğinden uzun uzadıya söz etti.

MUSTAFA KEMAL, İNEBOLU TÜRK OCAĞI'NDA

Mustafa Kemal 27 Ağustos 1925 günü de, İnebolu Türk Ocağı binasında yaptığı tarihî konuşmayla, şapka devriminin ilk adımını attı. Kendisini coşkuyla, sevgi gösterileri yaparak izleyen büyük kalabalığa hitaben, irticalen yaptığı konuşmada, önce "Bizim kıyafetimiz millî midir?" diye sordu. Kalabalık hep bir ağızdan, 'Hayır' cevabını verdi.

Daha sonra "Bizim kıyafetimiz beynelmilel ve medenî midir?" sorusunu kalabalık yine hep bir ağızdan, 'Hayır... Hayır' bağırışlarıyla cevaplandırınca, sözlerine şöyle devam etti:

"Arkadaşlar Turan kıyafetini araştırıp ihya eylemeye yer yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet bizim için,

24 Ağustos 1925: Gazi, Şapka Devrimi'ni açıkladığı Kastamonu gezisinde, Belediye önünde, fesli, sarıklı ve kalpaklı bir kalabalığın ortasında, başında Panama şapkasıyla [üstte].

'Püsküllü bela'

İlk kez Fas ve Tunus'ta kullanılan, daha sonra da, bu ülkelerle ticarî ilişkilerde bulunan Ege Denizi'ndeki 'Adalar Halkı' tarafından giyilen fes, çuhadan yapılma püsküllü bir başlıktı *[sağda; kalıbının üstüne oturtulmuş püsküllü bir fes]*. Bu yüzden Cumhuriyet dönemi mizahçıları fese, 'püsküllü bela' adını taktılar.



Mustafa Kemal'in Kastamonu dönüşü, 1 Eylül 1925'te Kalecik'te karşılanışı [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Topkapı Sarayı'ndaki şapkaların sırrı

Falih Rıfkı Atay, 'Çankaya' adlı kitabında, devrimleri anlatırken, bir araştırma sırasında Topkapı Sarayı mahzenlerinde çok sayıda şapka bulunduğundan söz eder: Kimindir bu şapkalar?.. Neden mahzene konmuştur?.. Atay'ın bu soruların yanıtlarını araken şunları yazar: "Kocaeli Milletvekili rahmetli Ali Bey'den işitmiştim. Büyükadalı rahmetli Hakkı Bey'e, Halide Edib Adıvar'ın babası Edip Bey nakletmiş: Topkapı Sarayı mahzenlerinde vesika aradıkları sırada bir yığın şapka bulmuşlar. Sultan Mahmud'un fes yerine şapka giydirmeyi düşündüğü, fakat buna cesaret edemediği manasını çıkarmışlar. Acaba bunlar Sultan Mahmud'un ordu için getirttiği ve müftü itiraz ettiğinden kullanılmayan askeri müzedeki vizyerli miğferler mi, yoksa sivillere mahsus şapkalar mıdır, nasıl öğrenmeli?.." Falih Rıfkı *[üstte; Kurtuluş Savaşı döneminde askerî üniformasıyla]*, konuyu şöyle noktalar: "O zamanlara ait bir vesika okumuştum. III. Sultan Selim'in yakınlarından biri, efendisinin durmadan taassuptan şikayet ettiğini görünce bir gün demiş ki: 'Padişahım şapka giyip, Frenk olduk, deyip sokağa yürümekten gayrı çare yoktur.'..."





FOTOĞRAF: ORHAN DURGUT

çok cevherli milletimiz için lâyık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon; gömlek, kravat, yakalık ceket ve tabiî bunların tamamlayıcısı olmak üzere, başta, güneş siperlikli serpuş. Bunu açıkça söylemek isterim, bu serpuşun adına 'şapka' denir."



Gazi'nin elindeki beyaz, Panama şapkasını göstererek yaptığı bu açıklama yeni bir devrimi müjdeliyordu. Mustafa Kemal, daha sonra Kastamonu'ya gelirken yol boyunca kadınların, yüzlerini ve gözlerini çok sıkı ve itinalı surette kapamış olduklarını gördüğünü belirttiği konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarzın kendileri için mutlaka azap ve ıstıraba mucip olduğunu tahmin ediyorum... Erkek arkadaşlar; bu biraz da bizim ham hodbinliğimizin neticesidir. Fakat muhterem arkadaşlar, kadın arkadaşlarımız da bizim gibi idrakli ve düşünceli insanlardır. Onlara asrın icaplarını telkin etmek, millî ahlakımızı anlatmak ve dimağlarını nur ile nezahat ile teçhiz etmek ibresi üzerinde bulunduktan sonra, fazla hodbinliğe gerek kalmaz. Onlar da yüzlerini cihana göstersinler ve gözleri ile cihanı dikkatle görebilsinler. Bunda korkulacak bir şey yoktur."

"Tekrar ediyorum," diyordu Gazi, "Korkmayınız; bu gidiş zaruridir. Bu zaruret bizi yüksek ve mühim bir neticeye doğru götürüyor. İsterseniz bildireyim ki, bu kadar yüksek ve mühim bir sonuca varmak için lazım gelirse bazı kurbanlar da verelim..."

ŞAPKALI KARŞILAMA

Gazi, 1 Eylül 1925 günü Ankara'ya döndüğünde, karşılayanlardan büyük bölümü şapka giymişti. Bu görüntü Gazi'yi çok sevindirdi. Daha sonra, yurdun çeşitli yörelerinde, 'İstemezük' sesleri yükselmedi değil... 2 Eylül günü de, Mustafa Kemal'in başkanlığında toplanan İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) üç kararname hazırladı. Aynı gün yürürlüğe giren bu kararnamelerde, şunlar öngörülüyordu:

"Bütün tekke ve zaviyelerle türbeler kapatılacaktır."

"Din bilginleri kisvesi sayılan sarık ve cüppeyi Diyanet İşleri Reisi ile müftüler, hatip ve imamlar gibi vazifeli olanlardan başka hiç kimse giye-



Şapka Kanunu ile ilgili yasa teklifini Meclis'e getiren Konya Milletvekili Refik (Koraltan) Bey [sağda]. Bakanlar Kurulu 2 Eylül 1925'te memurların şapka giymelerine dair kararını aldığında ve karar illere tebliğ edildiğinde, Samsun Maliye Memurları da bu emir gereği şapka giyerek 7 Eylül 1925'te bir hatıra fotoğrafı çektirirler [en sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

meyecektir."

"Devlet memurlarının kıyafetleri dünya yüzündeki medeni milletlerin müşterek ve umumî kıyafetlerinin aynı olacaktır."

'Şapka Devrimi' açıklanmış, ancak henüz yasası çıkarılmamıştı. Gazi'ye inananlar fesleri atıp, zorlukla buldukları şapkaları giymeye başladılar. İstanbul'da şapka fiyatlarının alabildiğine yükselmesi üzerine belediye narh koymak zorunda kaldı.



Bu arada, ithalat ihtiyacı karşılayamadığından, İstanbul'un çeşitli yerlerinde şapka üreten atölyeler açıldı. Daha yavaş da olsa, kadınlar arasında da bir değişim başlamıştı. Peçeler, çarşaflar atılıyor, hatta bazı hanımların şapka giydikleri dahi görülüyordu.

DEVRİM KANUNLAŞIRKEN

25 Kasım 1925 günü Konya Milletvekili Refik (Koraltan) Bey ve arkadaşlarının verdiği önergeyle şapka giyimi zorunlu hale getirilirken, halkın çoğu şapkayı giymişti bile.

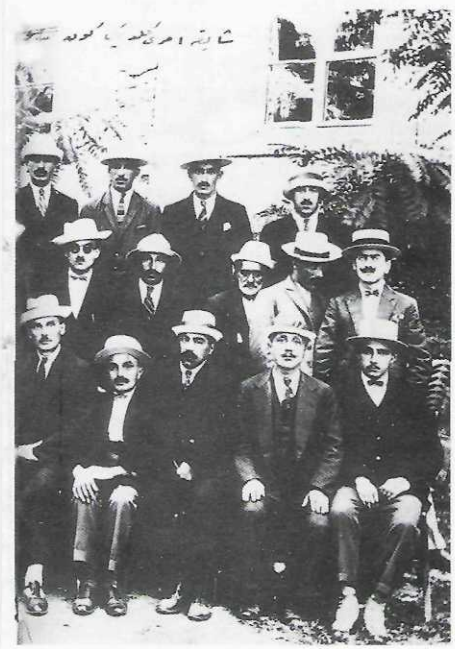
Yasa teklifi Meclis'te görüşülürken, eski Birinci Ordu Komutanı ve Bursa Milletvekili Nurettin Paşa karşı çıkmış; teklifin Anayasa'ya aykırı olduğunu, bu nedenle reddedilmesini isteyen bir önerge vermişti.

Söz alan teklif sahibi Refik Bey, Adliye Vekili Mahmut Esat (Bozkurt) Bey, Şükrü Kaya ve İzmir Milletvekili Necati Bey yaptıkları konuşmalarda, ortaya koydukları örneklerle, Nurettin Paşa'nın iddiasını çürüttüler.

Nurettin Paşa ile Ergani Milletvekili İhsan Bey'in red oyu verdiği yasa, alkışlar arasında kabul edilirken fes tarihe karışıyordu. Şimdi sırada yeni devrimler vardı... ■



Cumhuriyet gazetesi Mustafa Kemal'in Şapka Devrimi'ne ilişkin İnebolu konuşmasını birinci sayfasında manşetten vermişti [üstte]. *Eski Birinci Ordu* Komutanı ve Bursa Milletvekili Nurettin Paşa [sol üstte; Kurtuluş Savaşı dönemindeki üniformasıyla].



Basını zor duruma sokan vekiller



Şapka Kanunu yürürlüğe girdikten sonra çoğu kişiyi bir şapka edinme telaşı almış, ithal şapkalar kapışılırken, milletvekillerinin ihtiyacı da İstanbul'dan sağlanarak Ankara'ya getirtilmişti. Milletvekilleri bu devrimi benimsediklerini göstermek için, hemen şapkaları giymişler, ancak şapkalı birer fotoğraf çektirip gereğinde kullanılmak üzere gazetelere göndermeyi ihmal ettiklerinden, basın güç durumda kalmıştı... Nasıl kalmasınlar ki, tümünün arşivinde milletvekillerinin fesli kalpaklı fotoğrafları bulunuyordu. Bunlardan birinin kullanılması halinde ise, Ankara'dan Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi'nden "Türkiye'de Şapka Kanunu çıkmadı mı?" diye sorulup sorumlusu aranıyordu... Gazeteler milletvekillerinin bu ihmalkâr tutumlarını sürdürmesi üzerine kendilerine göre bir çözüm yolu buldular: Ressamlarla karikatüristler yayınlanması *gereken milletvekili fotoğraflarındaki fesleri* şapka haline getirecekti. Akşam Gazetesi'nde bu görev, ünlü karikatürist Cemal Nadir'e *[üstte]* düşmüştü. Cemal Nadir, 'Nasıl şapka isteniyor, silindir mi olsun, melon mu?' diye sorup görüş aldıktan sonra, birkaç fırça darbesiyle şapkayı konduruyordu *[sağda; Şapka Devrimi öncesi kendi çizgileriyle Cemal Nadir].*

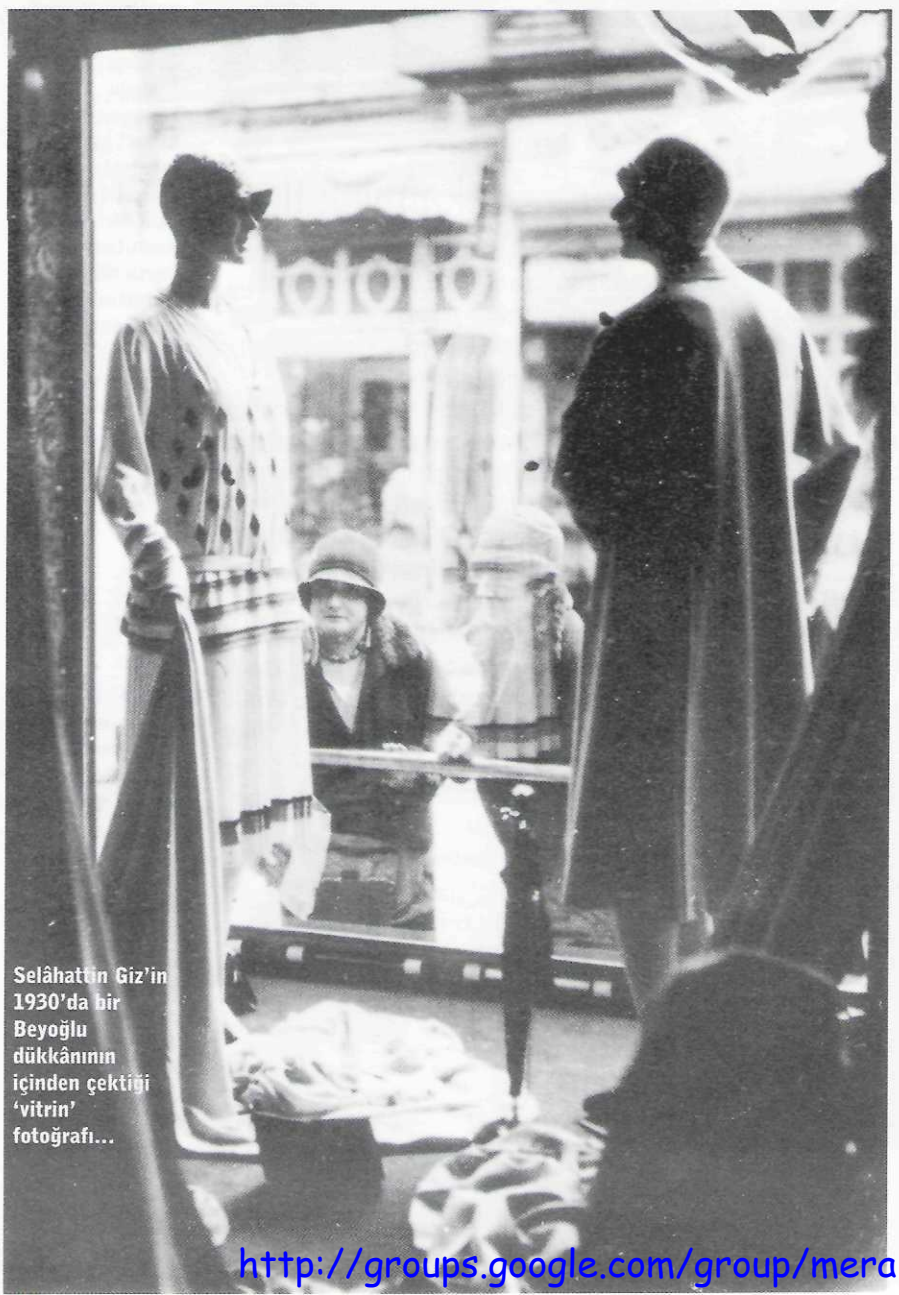


http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Cumhuriyet yıllarının 'ilk'leri

Mustafa Kemal, 27 Ağustos günü, İnebolu Türk Ocağı'nda ünlü "şapka nutku"nu dillendirirken, yalnızca şapkadan değil, Türk toplumuna uygun düşecek genel bir kıyafet tarzından dem vurur.



Selâhattin Giz'in 1930'da bir Beyoğlu dükkânının içinden çektiği 'vitrin' fotoğrafı...

LÜTFÜ TINÇ

Şapka, Türkiye'de kurulan genç Cumhuriyet rejimi için; çağdaşlaşmanın, "medenî ve beynelmilel (uluslararası) kıyafet tarzının" bir simgesidir.

Şapka, Mustafa Kemal'in ilk inkılâpçı atılımlarının topluma benimsetilmesinin, inkılâpların bir 'yaşam tarzı' halinde toplum içinde yayılmaya başlamasının bir simgesidir.

Ancak Gazi, 27 Ağustos günü, sivil elbisesi ve elinde Panama şapkası ile, İnebolu Türk Ocağı'nda ünlü "şapka nutku"nda, yalnızca şapkadan değil, genel bir kıyafet tarzından dem vurur.

Gazi'nin sözünü ettiği iskarpin ya da fotinli; pantolon, yelek, gömlek, kravat ve ceketli kıyafet, zaten imparatorluk döneminde de, belli başlı çevrelerde, yönetim kademelerinde -şapka hariç- uygulanan bir tarzdır.

Ama Gazi'nin muradı, bu tarzı tüm toplum katmanları arasında yaygınlaştırmaktı. Gazi, siyasal ve ekonomik değişimlerin, toplumun daha geniş kesimlerinde bir 'iyileştir-

http://groups.google.com/group/merakediyorum

me' yaratması peşindeydi ve bunun 'biçimsel' adımlarının da önemli olduğunu düşünüyordu.

İşte genç Cumhuriyet Türkiye'si, giyim kuşam cephesinde bu düşüncelerle yola çıktığında, kadın ve erkek giyiminde moda, sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada hızlı bir değişim içindeydi:

Kadınlarda, kısa saçları, kulağı kapayan şapkaları ile 1920'lerin 'çarliston' modası hızla değişiyordu. Aşağıdan belli kısa etekli elbiseleri, 1930'larda yerlerini, daha sıkı belleri yukarıya çıkmaya başlayan elbiselere bıraktılar. Kenarlı şapkalar yayıldı.

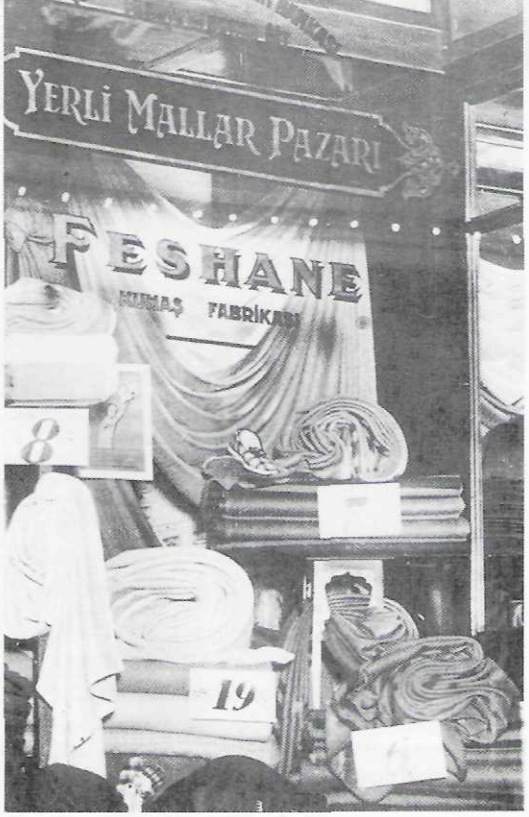
Erkek elbiseleri de 'daha az resmî' olmaya başladı. Kanatlı katı yakalar, manşetler ve getr tarzı, 1930'larda ortadan kalkıyor, geniş yakalı şapkalar moda oluyordu. Erkek giyiminde 'golf pantolon' dönemi de o sıralarda başladı.

Bu modalar Türkiye'de, büyük şehirlerden başlayarak, dalga dalga Anadolu'ya da yayılıyordu. Taşrada, Anadolu kentlerinde, Yılbaşı ve Cumhuriyet baloları ve danslı toplantılar, giyim kuşamdaki değişimi yönlendiren ana damardı.



Büyük kentlerdeki dans yarışmalarını ve dans okullarını da unutmamak gerekir: 1923'ten 1930'ların sonlarına kadar uzanan dönemin Türkiye'deki bir simgesi de dans idi. Çarliston ve rumbanın yanı sıra, ağırbaşlı vals ve tango, kadın-erkek birlikteliğinin en 'moda' simgesiydi.

Bu dönemlerde, 'Yerli Malı Kullanmalı' tarzı kampanyalar aslında yalnızca millî bir ekonomi inşa edilmesi hedefini amaçlamıyor; 1929'da, dünya çapında patlak veren 'Büyük Buhran'ın ekonomik sonuçlarının yani hayat pahalılığının da önünü almayı hedefliyordu.



1929'da 'büyük Buhran' patlak vermişti vermesine; ama 'vitrine bakan kadınlar' Beyoğlu'nda olduğu kadar 'taşra' caddelerinde de eksik değildi. Selâhattin Giz'in 1930'da bir Beyoğlu dükkânının içinden çektiği 'vitrin' fotoğrafında bunun en şık örneğini görmek mümkün.

Yine Selâhattin Giz'in o ölümsüz Beyoğlu fotoğraflarından biri de Türkiye'deki 'moda sektörü' gelişmelerinin bir başka alanına ışık tutar: Çift renk deri topuklu ayakkabıları ve ayağındaki ipek çoraplarıyla bacak bacak üstüne atıp kumaşçı dükkânındaki tezgahın önündeki hasır tabureye hafifçe ilişivermiş 'genç bayan' broşlu şapkası ve lutr kürkü ile yeni şıklıklar peşindedir: Elindeki kumaş halis ipekli olmalıdır. Belki de bu dükkân, 30'lu yılların en popüler kumaş markalarından İpekiş kumaşlarını satan bir mağazadır...

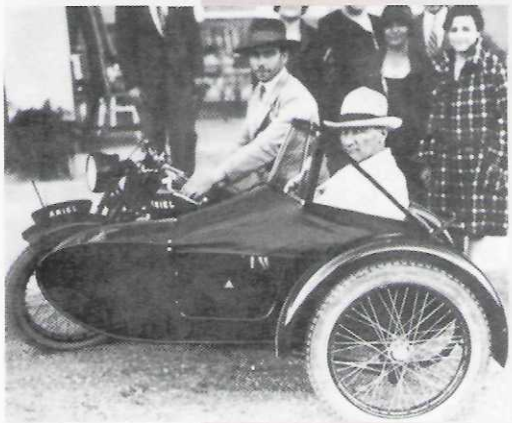
15 Ocak 1918: Yazar Ömer Seyfettin, eşi Câlibe Hanım ve bir yaşına basan kızları Güner: Eşinin ölümünden sonra Câlibe Hanım, İstanbul'un ünlü terzileri arasında yer alacaktır [sol üstte]. 1923-33 arasında, her sektörde olduğu gibi, giyim kuşam alanında da mağazalar 'Yerli Malı' konseptine uygun bir hava içindedirler [üstte].



Selâhattin Giz'in ölümsüz Beyoğlu fotoğraflarından biri: Kumaşçı dükkânında tezgâhtar ve müşteri [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Gazi'nin titizliği
Yıl 1925: Mustafa Kemal, başında Panama şapkası, Mayıs ayında motosiklete binmiş Orman Çiftliği'ne gidiyor: Şapkasından kundurasına, giyim kuşamıyla da topluma örnek.



Taksim Bahçesi'nde dans
Beşiktaş Kulübü tarafından Taksim Bahçesi'nde düzenlenen eğlencede yüksek katılımlı bir dans yarışması yapılıyor.

1920'lerin giysileri
Emprimeler, dilimli kesimler, biyeler, bolerolar ve aplikeler günün modasının ana çizgilerini oluşturuyor.



'Türk Kadınları Biçki Yurdu' öğrencileri Singer dikiş makinelerinin başında [sağ üstte]. Temmuz 1932'de 'Dünya Güzellik Kraliçesi' seçilen Keriman Halis [sağda, ortada]. Atatürk, 1930'lu yılların ikinci yarısında, bir Kız Teknik okulunun dikiş atölyesinde [en sağda].



Pekiyi bu kumaşlar nasıl şık birer elbise haline geliyordu?.. İşte bu noktada da Cumhuriyet rejiminin gündelik yaşama getirdiği yenilikler göze çarpıyordu: Büyük kentlerde olduğu kadar, taşrada da, başta Halkevleri olmak üzere, çeşitli çatılar altında dikiş ve nakış kursları açılıyordu.



1929'da İstanbul'da bir terzilik okulu kurulurken 1931'de de tüm ülkede, ilk 'Akşam Kız Sanat' okulları açılıyordu. Bu okullarda ev kadınlarına yönelik kurslar veriliyordu.

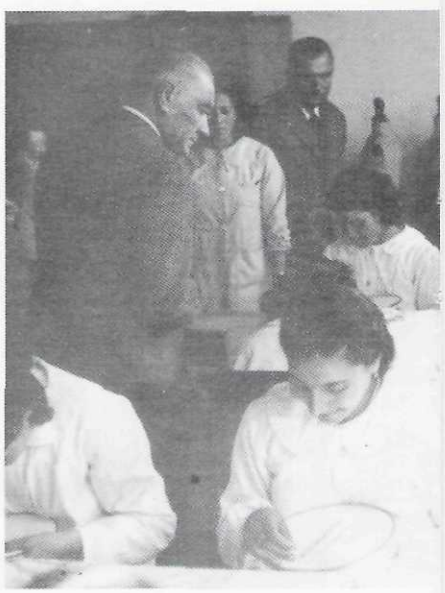
Bu arada, 1931'in 26 Mart'ında Meclis tarafından kabul edilen 'Ölçüler Kanunu' ile, uluslararası sisteme geçilecekti: Okka, dirhem, arşın, endaze ve kulaç gibi ölçüler terk edilerek uluslararası planda geçerli kilo ve metre sistemlerine geçildi.

Ertesi yıl, Türkiye bir başka 'ilk' yaşayacaktı: Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği güzellik yarışmasında birinci olan Keriman Halis, gönderildiği Belçika'da 2 Temmuz 1932'de 'Dünya Güzellik Kraliçesi' seçilecekti.

Keriman Halis, 'Yerli Malı' kampanyaları içinde, 'Türk malı, cihan malı olacak' sloganıyla bir simgeye dönüşecekti. İleride kendisine 'Ece' soyadını verecek olan Mustafa Kemal de, Keriman Halis'i tebrik ederken şunları söyleyecekti:

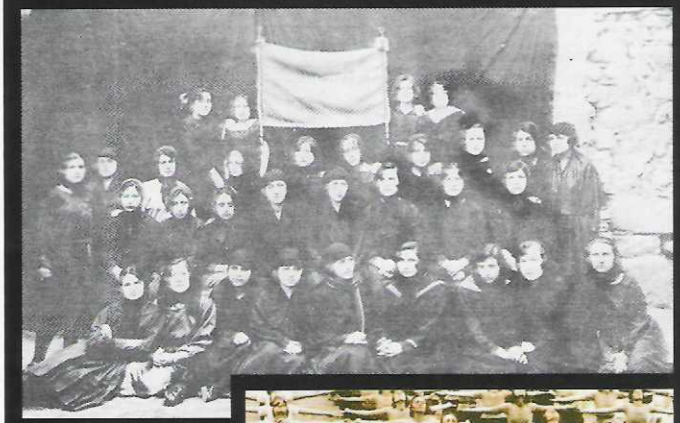
"Övünç duyduğumuz tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmesini biliniz. Bununla beraber, asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey, analarınızın ve atalarınızın olduğu gibi, yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır."

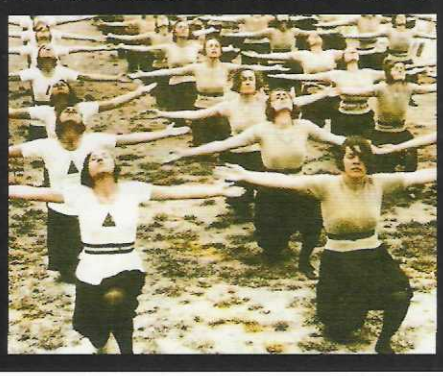
Keriman Halis'in 'Dünya Güzeli' seçildiği 1932 yılında Ankara'da İsmet Paşa Kız



http://groups.google.com/group/merakediyorum

1924-1929: Beş yıl arayla...





1924'te Darülmuallimat'ta çekilmiş üstteki fotoğraftan beş yıl sonra, aynı okulun öğrencileri, bu kez 1929'daki jimnastik şenliklerinde çok farklı bir görünüm sergiliyorlardı.

Enstitüsü açıldı; burada bir moda atölyesi de oluşturuldu. Kız Teknik liselerinden mezun olan genç kızların bir bölümü sınavla girdikleri bu enstitüde öğretmen olarak çalışmaya başladılar.

Bu yıllarda, terzilik de hamleler yaptı ve Türk kadınları arasından ünlü terziler çıkmaya başladı. Aslında tanınmış yazarlardan Ömer Seyfettin'in eşi Câlibe Hanım 1920'de, kocasının ölümünden sonra, Teşvikiye'nin birinci sınıf terzilerinden biri olur ve uzun yıllar bu çevrede, başarısı ile öne çıkar. Beyoğlu'nda ise Azize ve Güzin hanımlar, daha sonraları da Mualla Özbek, Lütfiye Arıbal, Faize ve Sevim ile ve Suat Aysan ve Cemal Bürün bu alanda sivrileceklerdir.



Atatürk'ün hem kendi giyim kuşamında, hem de toplumun bu alandaki davranışlarını takipte gösterdiği titizliği, İsmet İnönü de sürdürecekti. 'Gardrob'a 'gardolap' denildiği 1940'lı yıllarda, ayağında çizmeleri ve kasketiyle at binen ya da atının yanında duran 'Millî Şef' İnönü'nün fotoğrafı, en simgesel görüntü idi...



İhap Hulusi'nin çizgileriyle
Bayer firmasının ürettiği Aspirin'i tanıtan bir 'takvim altı' kartonundaki kadın figürü, giysilerinde 1927'nin hatlarını taşıyor.

Süreyya Opereti esintileri
1928'den itibaren İstanbul'da ve Anadolu kentlerinde sahnelenen operetler de, giyim kuşam konusunda topluma bir bakış açışı getiriyor.



1920'lerin sonlarında
Genç eşiyle birlikte fotoğraf çektiren bir subay hanımı, 1920 başlarındaki Avrupa modasına göre giyinmiş.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



İlk 'yıldız' tipi

Türkiye'de ilk güzellik yarışması 1929'da yapılıyor ve hükümet tarafından da desteklenen bu yarışmanın birincisi, Balıkhane Nâzırı Mehmet Tevfik Bey'in torunu Feriha Tevfik oluyor. Feriha Tevfik sadece bir 'Türkiye güzeli' olarak kalmıyor, sinema çalışmalarının yanısıra Şehir Tiyatrosu kadrosuna da girerek oyunculuğu meslek ediniyor.



Yerli kumaşlar devrede

İstanbul Millî Sanayi Birliği'nin Galatasaray Lisesi'nde düzenlediği yerli malları sergisi, Meclis Başkanı Kâzım Paşa (Özalp) tarafından açılıyor. Sergideki kumaşlar dikkat çekiyor.

Türk hanımları 1940'ların gece kıyafetlerinde de dünya modasını yakından takip ettiler [en sağda].

1938'e kadar 'Başbakan' ve 1938-1950 arası 'Cumhurbaşkanı' eşi olarak toplum önünde 'en önemli kadın' görevini üstlenen Mevhibe İnönü de, zarafeti ve giyim kuşamıyla hep dikkat çeken bir 'Cumhuriyet Hanımefendisi' idi.

Mevhibe İnönü, kendisi de dikiş makinesinin başına oturabilen bir 'first layd' idi; ama meslek okulları ve Olgunlaşma enstitüleri ülkede terzilik mesleğini de geliştirmişti.

1950'lerde moda altın çağını yaşıyordu. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle kapanan modaevleri yeniden açılmış, modada bir daha erişilemeyecek bir şıklık ve zarafet dönemi başlamıştı.

1950'lerin modasına kadınca çizgiler egemendi. Yuvarlak omuzlar, ince bel çizgisi, geniş etekler, ince ve uzun topuklu ayakkabılar 1950'li yıllarda modanın ana hatlarını oluşturuyordu.

Şapka ve eldivenler, yine giysileri tamamlayan vazgeçilmez aksesuarlardı. 1950'lerin başından itibaren, dönemin moda çizgileri, Türk hanımlarının giysilerine yansımakta da gecikmedi.

O yıllarda Türkiye bir 'ilk' daha yaşandı: Eşarp patlaması! Vakko eşarpları, 1950'li yılların bir 'fenomeni' idi. Örneğin 1955'te yeni yıl hediyesi olarak eşarp almak isteyenler için Vakko'nun basında çıkan ilanı şöyleydi: "Ananevî yeni yıl hediyesi Vakko eşarpları... 5 şık hanımdan 4'ünün eşarbı Vakko imzasını taşır."

İşte bu eşarp patlamasının nedenini, bir zamanlar Şen Şapka'yı kurmuş olan Vitali Hakko, şöyle açıklayacaktı: "İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, değil Türkiye'de, dünyanın her yerinde, şapka yok olup gitti. Savaş yılları yaşam tarzını değiştirmişti. Yokluklar taksiyi öldürüp dolmuşu yaratmıştı. Şapkalı şık hanımefendilerle dolmuşlar bir arada olamazdı!.."

Bu durumu değerlendiren Vitali Hakko da, eşarp patlamasını yaratmıştı!



1930'lardan...

Göğsü dantel işlemelerle bezenmiş gece kıyafetleri, 1930'lar Türkiye'sinde çok moda idi. Fotoğrafta, verev kesimli ipek giysisiyle, dönemin modasını yansıtan bir genç hanım.



http://groups.google.com/group/merakediyorum


FOTOĞRAF: ALİ ÖZ

Ama 60'lara yaklaşan Türkiye'de başka gelişmeler de olacaktı: Kasım 1958'de kurulan Ankara Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü, Türkiye'de moda alanının bir 'ilk'ine imza atacak, ilk konfeksiyon atölyesi, Ankara Olgunlaşma'da kurulacaktı.

Beyoğlu Olgunlaşma gibi, Türk kültüründe önemli bir yeri olan Türk el sanatlarını araştıran, geliştiren, özenle koruyarak, çağdaş yorumlarla yeniden üreten Ankara Olgunlaşma Enstitüsü, uzun yıllar Türk modasına öncülük yapan bir okul olacaktı.

Enstitünün ilk müşterileri, dönemin devlet ileri gelenlerinin eşleriydiler: Mevhibe İnönü, Nazmiye Demirel, Emel Korutürk, Firuzende Çağlayangil bunlar arasındaydı...

1950'lerde, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de moda altın çağını yaşamıştı... Bu dönemlerin hemen ardında, terziliğin gelişmesi ve birer modaevi seviyesinde kurumlaşması da, ilk defilelere, mankenlerin ortaya çıkışına yol açacaktı... İlk profesyonel defile 1962'de İstanbul'da, Hilton'da Vakko firması tarafından yapıldı.

Bu dönemin ilk mankenleri, Deniz Adanalı, Tülin Okanarı gibi isimlerdi. Ancak Semra Dağoğlu ve sonraki yılların ünlü kadın yazarı Sevim Burak ve Lale Belkıs da, profesyonelce başlamasalar da, podyumlara ilk çıkanlar arasındaydılar.

Sonra 70'li yıllar başladı ve 'hazır giyim' dönemine girildi. Bu alanda da Türkiye'de birçok ilginç 'ilk'ler yaşandı...





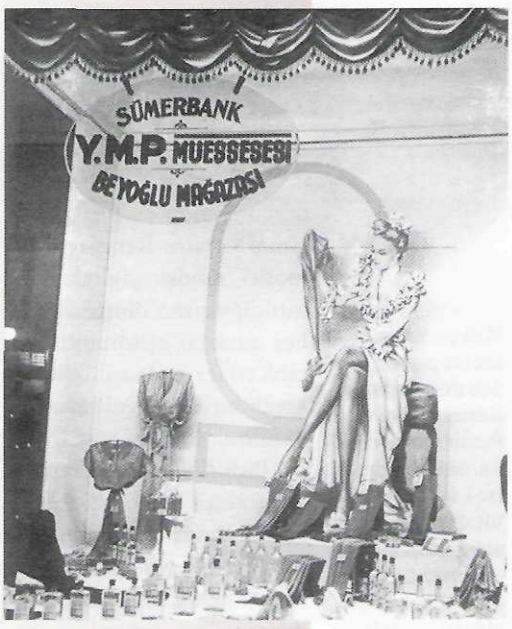
Şapka yerine eşarp

İkinci Dünya Savaşı yıllarında şapkanın yerini, başa türban tarzında bağlanan büyük eşarplar alıyor. 1940'ların Amerika'sında gelişen bu farklı eşarp modası Türkiye'yi de etkiliyor.

İpek çoraptan naylona

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra modanın gündemdeki konularından biri de, ipek çorabın yerini dolduran naylon çoraplar oluyor. Türkiye'ye de 1946'dan itibaren, büyük kentlerdeki mağazaların vitrinlerini artık naylon çoraplar da süslüyor.

Bugün bir müze olan Ankara'daki Pembe Köşk'te bir zamanların 'first lady'si Mevhibe İnönü'nün giysilerinin yer aldığı bölüm [sol üstte]. Yıl 1934: Ankara'daki İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nün moda atölyesinde öğrenciler öğretmenleriyle birlikte [sol altta].



http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Şapkadan geriye ne kaldı?



Hacopulo Pasajı'nda, kadın şapkaları üreten Butik Katia'dayız; Madam Katia sitemkâr konuşuyor: Gelenler arasında, çok az kişinin bu şapkaları satın alıp "kullanma cesareti" gösterebildiğini vurguluyor.

SEBAHAT BAĞBARS

Cumhuriyet rejiminin hemen ilk yıllarında, 25 Kasım 1925'de yasalaşan 'Şapka Devrimi' dönemin moda anlayışını da etkilemişti. Erkeklerde olduğu kadar, kadınlarda da şapka, dönemin vazgeçilmez aksesuarları arasına girdi.

Elbette bu gelişme, ticarî anlamda da bir 'patlama' yarattı: Rengârenk, model model şapkaların satıldığı şirin dükkânlar, her tarafta açıldı pıtrak gibi... Her açılan dükkân kendi büyüsünü yaşadı ve yaşattı...

Birbirinden şık hanımefendiler ve beyefendiler zarafetlerini, el emeği ve göz nuruyla tasarlanmış şapkalarla tamamladılar.

Gün geldi, moda birbirinden farklı akımlara kapıldı ve bir zamanlar şıklığın ve zarafetin adı olan 'şapka' tahtından indirildi.

Geçmişe dönüldüğünde ve şapka, özellikle de 'kadın şapkası' denildiğinde, akla ilk gelen isim, daha doğrusu, herkesin en çok anımsadığı isim, 20'li yaşlarındaki genç ve azimli Vitali Hakko tarafından kurulan 'Şen Şapka'dır.

Aslında Mustafa Kemal'in Ağustos 1927'deki 'şapka nutku'nun hemen ardından, Ankara'da olsun, İstanbul'da ve diğer kentlerde olsun, şapka giyenlerin sayısı hızla artar. Özellikle İstanbul'da, şapka bulunmaz olur. Çünkü o günlere kadar, yalnızca gayrimüslimler şapka giymekte ve Beyoğlu'ndaki kimi mağazalar az sayıda ithal şapka bulundurmaktadır.

Ama 1927'nin sonlarında Beyoğlu'nun kimi büyük mağazalarında, vitrinlerin bir bölümü şapkalara ayrılır.

Beyoğlu Tünel'de, 'Paissis' adlı dükkân, vitrininde bir şapka bölümü açan ilk mağaza olur. Bu bölümün başına da 'güvenilir çırak' Vitali (Hakko) getirilir.

Genç Hakko, kendi şapkacı dükkânını açmaya karar verdiği zaman da, elbette kadın şapkası yapan Madam Christi gi-



Madam Katia ile arkadaşımız Sebahat Bağbars, Hacopulo Pasajı'ndaki Butik Katia'da [sağ üstte]. Vitali Hakko ve annesi Sirkeci Gar'ında [sağda]: Şapkanın revaçta olduğu yıllarda.

http://groups.google.com/group/merakediyorum



FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR



Butik Katia [solda], 1871'de *Rum tüccar* Hacopulo tarafından yaptırılan Galatasaray'daki Hacopulo Pasajı'nda yer alır. Vitali Hakko, 'Hayatım Vakko' adlı kitabı yayımladığı dönemde [sol altta].

bi, o dönemin ünlü modelistleri de vardı piyasada.

Ancak onlar sadece 'sosyete' hanımlarına hizmet veriyorlardı. Oysa orta sınıf kadınlar da şapka giymek istiyorlardı ve işte Mahmutpaşa'da açılan 'Şen Şapka' da bunu yaptı.

Vitali Hakko, 'Hayatım Vakko' isimli kitabında da anlatır bu dönemleri...

'Şen Şapka'nın ve dolayısıyla şapkanın süresini nasıl dolduğunu ise, Vitali Hakko'nun şu cümlelerinden anlıyoruz: "Boncukçuyan adında ithalatçı bir dostum vardı. Nereden ve hangi yolla bulmuş bilmiyorum, sandıklar dolusu eşarp verdi bir gün... 'Siz şapka satıyorsunuz, bu da sizin kaleminizdendir satarsınız' dedi. O da, ben de bir defaya mahsus olmak üzere anlaştık. Doğrusu Boncukçuyan'ın fiyatları oldukça ucuzdu. Gerek mağazamız, gerek bayilerimiz kanalıyla bu eşarpları piyasaya sürdük. Şaşılacak bir şey oldu; bir hafta içinde tüm eşarplar tükendi. (...) Bir haftalık eşarp satışları bize göstermişti ki, şapkanın yerini eşarp alacaktı."



Vitali Hakko'nun, Şen Şapka'yı maziye gömüp onun yerine 'Vakko' markasını oluşturduğu 1960'larda şapkacılığı ısrarla sürdüren dükkânlar yok değildi.

Günümüze gelindiğinde de, birçok kişi tarafından bilinen, Beyoğlu ile özdeşleşmiş ve eski nostaljiyi yaşatan ve hissettiren bir dükkân var.

Galatasaray'da, Hacopulo Pasajı'na girdiğinizde, eğer dikkatli ve meraklı biri değilseniz, birçok farklı rengin bulunduğu, günümüz hayatına uygun eşyaların satıldığı dükkânlara yorgun bedeninizin taşıdığı boş gözlerle bakarak geçersiniz...

Ama geçmişi keşfetmeyi seven biriyseniz, kare taşlarla bezenmiş pasajın köşesinde, yorgun bir nefes alışı, sızlanışı sezmemeniz ve kendinizi Madam Katia'nın dükkânında bulmamanız imkânsız gibidir.

Butik Katia, 55 yıllık bir geçmişe sahip. Önce İstiklâl Caddesi üzerinde, sonra da Hacopulo Pasajı'nda Madam Katia'nın annesinin birbirin-



İstanbul, 1927 sonları: 'Melon'u, 'Fötr'ü ve 'Canotier'si ile kentin erkek nüfusu fesi atıp kafasına bir şapka geçirme peşinde [solda]. Kadınlar da arkadan gelecek!

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com





Madam Eva, 1980'lerin başında kendisiyle bir söyleşide objektiflere böyle poz vermişti [üstte]. Madam Eva'nın kurmuş olduğu Butik Katia'yı bugün de kızı Madam Katia yönetiyor [sağ üstte]. Butik Katia'nın vitrininden şapka manzaraları [sağda].

den güzel tasarımlarıyla hayat bulmuş.

Madam Eva, Parisli bir şapka ustası Madam Fengare'nin yanında çalışmış ve ilk şapka dükkânını, henüz 12 yaşındayken açmış ve ancak 18 yaşına girdiğinde dükkânın işletmesini üzerine alabilmiş...

Madam Katia, annesinin baş köşede asılı portresine bakarak anlatıyor: "Çok ufaktım, kumaşlar, danteller, tüyler yani şapkalar içinde büyüdüm ben. Annem modellerini kendi çizer ve tasarlardı. Yurtdışından kumaşlar ve modeller getirtirdi. Çok sevilirdi."

"Konsolos hanımları özel siparişler verirlerdi. Şapka o dönemin en önemli aksesuarıydı. Eldivenli, şemsiyeli birbirinden şık ve zarif hanımlar gelirdi..."

"Bir sürü de şapkacı dükkânları vardı o zamanlar, kapılarında da görevliler bulunurdu. Kapıları açarlardı ki; şapkalara zarar gelmesin..."

1986'da annesinin vefatıyla işlerin başına geçen Madam Katia, bu mesleği ısrarla sürdürmeye çalışmasını da şöyle açıklıyor: "Annem çok inatçıydı. Şapka modası geçtiği halde dükkânı kapatmaya hiç yanaşmadı. O her zaman şapkanın eski şöhretine kavuşacağına inanırdı."

Madam Katia'nın ses tonundaki umutsuzluk, kendisinin aslında bu düşünceye inanmadığının; ama her şeye rağmen de, mesleğini sürdürmek durumunda olduğunun göstergesiydi...



Madam Katia, şapka dükkânını bugüne ulaştırmayı zorla da olsa başarabilmiş: Eski Türk filmlerinde imrenerek izlediğimiz Türkan Şoray, Filiz Akın, Fatma Girik ve Hülya Koçyiğit gibi unutulmaz sanatçıların giydiği gösterişli şapkaların birçoğu kendisinin ya da annesinin elinden çıkma... Hâlâ televizyon dizileri, filmler ve özel günler için şapka kiralayan butik, Cemil İpekçi gibi ünlü modacılarının siparişlerini de karşılıyor.

Madam Katia bizi uğurlamadan önce, sitemkâr konuşuyor: "Dükkânım ve şapkalarım insanlar tarafından çok ilgi görüyor, buna da çok seviniyorum," diyor; ancak gelenler arasından çok az kişinin bu şapkaları satın alıp "kullanma cesareti" gösterebildiğini vurguluyor.

Cümlesinin bitirdiğinde Madam Katia, Madam Eva oluyor sanki... İsteğini sorduğumuzda, her ikisi birden!.. "İnsanlar şapka giysinler; şapka modası geri dönsün" diyor... Belki taktığım şapkaların, belki de Butik Katia'nın büyülü atmosferinin etkisiyle dışarı garip bir hüzünle çıkıyorum.



FOTOĞRAFLAR: MİRHAN BİLİR

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Cumhuriyet dönemi giyim kuşamında...

Bir marka: Beyoğlu Olgunlaşma





Beyoğlu'nun yoğun Batı etkisi altındaki giyim kuşam mağazalarının arasında, 1945 yılında yerini alan Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü, İstanbul'un o güne kadar alışık olduğu moda esintilerinin arasına yeni bir soluk getirir.

SEBAHAT BAĞBARS

Yıl 1945; Beyoğlu'nda beş katlı taş binanı önünde bir kalabalık. Yüreklerinde ölesiye bir şenlik, heyecan... Ağır demir kapının kilidi döndüğünde, içeri ilk olarak Refia Övüç ve Belkıs Mavisu girer.

Refia Hanım, Mermer merdivenleri ve trabzanları örten örümcek ağlarını görünce, "Ne dersin Belkıs bu bina okul olur mu?"der ve örümcek ağlarını aşarak 14 Ekim 1945'te açılışını ilan edecekleri Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün binasını gezerler...

İsterseniz gelin çok daha gerilere, 1934 yılına gidelim: Beyoğlu Akşam Kız Sanat Okulu'nda ilk kez bir 'el işleri' sergisi açılır. Dünya Kadınlar Kongresi için gerçekleştirilen bu sergiyi, el işleri eğitmeni Ayşe Ege düzenlemiştir.

Ayşe Ege, görev aldığı sürelerde Türk kadınlarını Akşam Kız Sanat Okulu'na çekerek, günün gereklerine uygun ve bilinçli bilgiye sahip ev hanımları yetiştirmeyi başarmış bir eğitmendir.

Refia Övüç, bu sergiden ve Ayşe Ege'nin azminden çok etkilenir ve onun açtığı yolda ilerlemeye karar verir. Refia Övüç'ün, 'Olgunlaşma Enstitüsü'nü kurma isteğini ve mücadelesini ise, 85 yaşındayken, 2 Eylül 1988'de Hürriyet gazetesi için Tülay Bilgi-

İş işleyen Olgunlaşma'lı genç kız [sol üstte]. Refia Övüç, öğretmen ve öğrencileriyle Kraliçe Elizabeth'e gönderilmek üzere hazırlanan sofra takımının çizimlerinin başında [üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü fikri nasıl doğdu?

Refia Övüç ve öğretmen arkadaşları, 1940'lı yıllarda, 'Beyoğlu Olgunlaşma' fikrinin ortaya çıkmasına neden olan Nişantaşı Kız Enstitüsü mezunu genç kızlarla birlikte.



ner'e verdiği röportajdan aktaralım...

"Birçok enstitü kurmuş bir öğretim üyesiyim... 1942'den başlayarak; Nişantaşı Kız Enstitüsü, Beyoğlu Akşam Sanat Okulu ve diğerleri... 'Olgunlaşma' düşüncesi, kafamda, Nişantaşı Kız Enstitüsü'nden mezun olan ama ne yapacaklarını bilemeyen 30 genç kızımızın durumu nedeniyle şekillendi... Ne yapacaktı bu 30 kız! Bir bölümü Ankara'da İsmet Paşa Enstitüsü'nün sınavlarına girecek ve meslek öğretmeni olacaktı... Ama ya diğerleri?.."

"Oysa," diyordu Refia Hanım, "Enstitüyü bitiren öğrencilerin seçecekleri meslek üzerine staj yapmaları gerekiyordu. O yıllarda dikiş, nakış, çiçek gibi işler tamamen yabancıların elindeydi."

Sonra da Güzide ve Câlibe hanımlardan söz ederek, o yıllarda sadece bu iki Türk kadınının atölyelerinin bulunduğunu ve onların da 'ancak birkaç genç kızımıza çalışma imkânı sağlayabildiklerini' anlatıyor; "Kızların istikbali tıkalıydı" diyor...

1945'te 'Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü' adı altında hizmet veren kurum, 1993'te 'Refia Övüç Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü' adını alacaktı... Elbette, Beyoğlu'ndaki bu binaya sahip olmaları ve hayallerini hayata geçirmeleri öyle çok kolay olmamıştı.

Gelin bu öyküyü de, yine Refia Hanım'ın ağzından dinleyelim: "Her atölye nasıl çalışır, müşteri nasıl kabul edilir, sipariş nasıl alınır, model nasıl uygulanır?.. Bunları çocuklara tatbikî olarak öğretmek gerekiyordu."

"Çok üzülüyorduk; onları mezun edip, ortada bırakmayı kendimize yediremiyorduk. Bunun üzerine, Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü'ne bu konuları anlatan bir rapor sunduk. Bir atölye kurulması gereğinden bahsettik..."

"Tesadüf, tam o sıralarda Varlık Vergisi'nden dolayı, Beyoğlu'nda bir bina satışa çıkarılmıştı. Bütün arkadaşlar Beyoğlu'nda gezip yer arıyor-



Beyoğlu Olgunlaşma'nın şapka atölyesinden bir görüntü [sağ üstte]. **Ürdün Meliki Kral Abdullah, Olgunlaşma'nın ilk yıllarında, bir ziyaretinde** [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum





duk. Bu enstitüyü açmayı kafamıza koymuştuk."

"Devrin Teknik Öğretim Müsteşarı Rüştü Uzel, Nişantaşı Kız Enstitüsü'ne geldiler. Müteşebbis bir insandı. Kendisine gönderilen rapordan ve o sekiz katlı binadan söz ettim."

"İlgilenmesine ilgilendi de, bana hiç unutmayacağım bir de cevap verdi: 'Refia Hanım Beyoğlu bir kayadır, kafanızı çarparsınız; bunun için, yapılacak masraftan sizi mesul tutarım' dedi."

Refia Hanım, Rüştü Uzel'in kaya benzetmesini de şöyle açıklar: "Rüştü Bey Beyoğlu'nda müstakil bir atölye fikrinin yerinde olduğunu, ancak Beyoğlu'nun azınlıkların elinde bulunduğunu, mücadele edemeyeceğimizi söylemişti. 'Kaya'dan kastı dönemin azınlık (gayrimüslim) esnafı idi. Türklerin hiç dükkânı yoktu. Tutunamayız diye korkuyordu. Hatta böylece benim adımı ve meslekî hayatımı tehlikeye sokacağımı da düşünüyordu."

Rüştü bey, ölesiye istekli genç kadını ve arkadaşlarını aldıkları bu karardan vazgeçirmenin imkânsız olduğunu anlayınca, Teknik Üniversite'ye telefon eder ve 162 bin lira değer biçilen binanın bu kadar edip etmeyeceğinin araştırılmasını rica eder.

Yarım saat sonra, Fen Heyeti'nden, 'Yalnızca merdivenleri bu kadar para eder beyefendi' yanıtı gelir ve bina 4 saat içinde satın alınır. Binayı

Yıl 1950: Olgunlaşma çalışanları ve öğrencileri toplu halde [üstte].





60'lı yıllardan farklı iki defilede, Olgunlaşma'nın öğrencilerinden Asude Aslaner, kıyafetleri tanıtıyor [solda ve en solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Refia Övüç, öğretmen arkadaşlarıyla [üstte]. Sabri Esat Siyavuşgil'in 4 Ocak 1957'de, Olgunlaşma'dan bahsettiği Sabah gazetesinin kupürü [sağ üstte].

1943 yılında almalarına karşın, ancak 1945 yılında taşınabilirler.

TÜRK DÜKKÂNLARI

Enstitü, kısa sürede üne kavuşur ve evlerinden çıkmakta bile ürkek davranan hanımlar, sadece zevk ve çeyiz amaçlı olarak ürettikleri kendi işlerinin benzerlerini, Enstitü'nün sergi salonunda görme şansı bulurlar.

Olgunlaşma'nın kurulmasıyla, Türk kadınları meslek sahibi olurken, o döneme kadar gayrimüslim vatandaşlardan oluşan Beyoğlu esnafı da çeşitlenmeye başlar: Müslüman vatandaşlar da burada dükkân açmaya başlarlar.

Refia Övüç, o günleri ise şöyle anlatır: "Hemen bütün arkadaşlarım iş başına koyuldular. Sandıklar açıldı; peşkirler, bindallılar, üçetekler; birçok işlemeler ve giysiler çıkarıldı. Eski bakırlar, gümüş ve cam eşyalar yeniden günlük yaşama katıldı."

"Okulun giriş galerilerinde, her gün yeni sergiler açtık. Bu sergide Türk kadının evinde var olan ama günlük hayatta değerlendirmeyi tam olarak bilmediği eşyalarını, ev dekorunda kullanılır hale getirdik."

"Döner sermaye ile çalışan okulumuz, yıl sonunda elde kalan kârla Anadolu'dan binlerce çevre, gümüş eşya, işleme topladık. Topkapı Müzesi'nden sonra, Türkiye'de en zengin çevre koleksiyonuna sahip olduk... Derken defileler düzenlemeye başladık."

Başarılı girişimleri basında sık sık yankılanan Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü için 4 Ocak 1957'de,



Olgunlaşma'nın öğrencilerinden Saliha Saho 60'lı yılların bir kıyafetiyle [sağda]. Sanatçı Lale Belkıs da, Beyoğlu Olgunlaşma'nın öğrencisidir [en sağda]: Belkıs adını, sonradan kendisini manevî kızı gibi gören Refia Övüç'ten almıştır.



Sabah SİYAVUŞGİL'DEN PENCERESİNDEN

Olgunlaşma Enstitüsü

NE zaman yolum düşse, mutlaka içeri girer, vitrinlere zarafetle yerleştirilmiş o nefis eserleri uzun uzun seyrederdim. Masa örtüsünden cigara tablasına kadar günlük eşya deyip geçtiğimiz her şeyin sanatkâr eliyle okşandıktan sonra nasıl birer şaheser haline geldiğini ben yalnız müzelerle o ışıklı sergide görmüşümdür. Maarif Vekâletine bağlı olgunlaşma Enstitüsünün İstiklâl caddesindeki daimî sergisinden bahsediyorum.

Fakat bu sergiyi bir harikalar diyarı yapan emeğin, zevkin ve san'atın hangi ellerde ve nasıl kemaline vardığı, yaratıcılığın hangi potada eritilip nasıl kalıba döküldüğü güne kadar meçhulümüzdü ve sergiyi o göz ve gönül alıcı duvarlarını asıp atölyelerin aşk ile meşk birbirine sürdüren sıcak havasına girmek fırsatını bulamamıştım. Nihayet dün, bu arzuma kavuştum ve ziyaretim bitmir geçe masallarında hazineler yığılı mağarayı keşfeden Ali Baba gibi, sihirli bir göz [illegible] içinde başladı ve sona erdi [illegible] alıvesinler pek kalab[illegible]

Sabah gazetesindeki köşesinde, dönemin önde gelen simalarından Sabri Esat Siyavuşgil de şunları yazar:

"Ne zaman yolum düşse, mutlaka içeri girer, vitrinlere zarafetle yerleştirilmiş o nefis eserleri uzun uzun seyrederdim. Masa örtüsünden cigara tablasına kadar, günlük eşya deyip geçtiğimiz her şeyin sanatkâr eliyle okşandıktan sonra, nasıl birer şaheser haline geldiği ben yalnız müzelerle, o ışıklı sergide görmüşümdür. Maarif Vekâleti'ne bağlı Olgunlaşma Enstitüsü'nün İstiklâl Caddesi'ndeki daimî sergisinden bahsediyorum..."

ÖĞRENCİ MANKENLER

Olgunlaşma Enstitüsü başarılı çalışmaları sonucunda çağdaş bir Türkiye imajına



http://groups.google.com/group/merakediyorum





uygun olarak, moda alanında bir çığır açmış ve defilelerinde, kendi öğrencilerine mankenlik yaptırmıştır.

Basında kimi zaman, 'ilk millî manken' diye adlandırılan Lale Belkıs dışında, o dönem ve sonrasında, mankenlik yapan öğrenciler arasında, Semra Karatosun, Fatoş Altunkum, Sema German, Asude Aslaner, Oya Orhon, Ulufer Erkman, Bülben Kurter, Saliha Saho, Filiz Peker, Gülsen Şefkatlioğlu, Meral Akşehir ve Bahar Erdeniz'i sayabiliriz...

Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün, kuruluş yıllarının ardından, yurtdışı etkinlikleri de olmuştur.

Yeni İstanbul gazetesi muhabirlerinden Ayşe Nur, 22 Haziran 1953'te, Paris'ten gönderdiği Paris Mektupları'nda, yabancı basının Olgunlaşma'ya ilgisini okurlarına şu satırlarla aktarır:

"Birkaç gün evvel Christian Dior'daki defileyi görmüştüm ben. Bizimki başlamadan önce, acaba kızlarımız, burada alıştığı veçhile çabuk geçmesini, şen olmasını bilecekler mi diye düşünüyordum."

"Hakikat bütün ümitlerimin üzerinde çıktı. Kızlarımızın hepsi hem fevkalâde güzel ve zariftiler hem de duruşlarında icap eden zarafetten başka, Türk kızına mahsus vakar da vardı. Mükemmeldiler."

"Bir Fransız gazetecisi, 'Bakın,' diyordu, 'Bu mankenler bizimkilere ders verebilir. Paris mankenlerinin yürüyüşünde bir müzikhol havası vardır. Fazla koket ve neticede soğukturlar. Bunlar ise, za-





FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR

Yıl 1960: Ulufer Erkman [sol üstte] ve Sema German [en üstte] Olgunlaşma'nın farklı defilelerinde. Beyoğlu Olgunlaşma öğrencileri tarafından yapılan ve satılan bir kese [üstte]. Beyoğlu Refia Övüç Desen Müzesi [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Usta öğretici Nuray Kurtbay, boncuk işlerken [sağda]. Nakış bölümünde *işlenmiş özel bir* desen: Bu desenin özelliği, ön ve arka yüzlerinin ayırt edilemeyecek derecede titiz çalışılmış olması [sağ altta].

rafeti nezaketle birleştiriyorlar. Çok güzel..."

Yeni sabah gazetesi yazarlarından Nezihe Araz ise, Beyoğlu Olgunlaşma'nın Belçika'da açtığı sergi öncesi, Hilton'da gerçekleştirilen defile üzerine, 1958'de kaleme aldığı yazıda, Refia Övüç'e olan hayranlığını dile getirir:

"Aramızda sessiz sessiz çalışan, hiçbir iddiası, davası yokmuş gibi görünen sevimli bir kadın var: Olgunlaşma Enstitüsü'nün olgun müdiresi Refia Övüç. O, Türk modasının, Türk giyim zevkinin hareket noktasının ve kaynağının neresi olduğunu ilk gören ve gösterendir. Yeni zevke ve modaya, eski maya katan ve yeniyi böylece güzelleştirip, olgunlaştıran odur."

Nezihe Araz, Belçika'daki defilenin İstanbul'daki provasını izledikten sonra da şunları yazar: "Dünkü defilede, Brüksel sergisinde teşhir edilecek elli kadar elbisenin büyük bir kısmını gördük. Elimizdeki programa beğendiklerimizi işaretlemek niyetindeydik. Gösteri bitince hayretle fark ettik ki, gördüklerimiz içinde çizilmeyen bir tane yoktu..."



Enstitü'nün kurucu müdürü Refia Övüç, 14 Ekim 1945'te atandığı Beyoğlu Olgunlaşma'dan 14 Eylül 1960'ta emekli edilir.

Övüç'ün bu emekliliği istemeden kabul ettiğini ise, yine Nezihe Araz'ın aylık 'Türkiyemiz' dergisinde yer verdiği şu satırlardan anlıyoruz:

"Ne ki, tuhaf, bazen de acı; açıklanması güç bir alışkanlığımız vardır bizim: Günün birinde, bu alışkanlıkla ve Refia Hanım tam da görevinin en önemli noktasındayken onu Olgunlaşma Enstitüsü'nün başından alıverirler. Nasıl bir esintiyse bu!"

"Bu ayrılış, Refia Hanım'ın büyük aşkını zedelemiş ama şahsen ona önemli bir zarar vermemiştir. Verememiştir çünkü o, mütevazı emekli gelirini sağlayabildiği huzur ile aynı çalışmalarını evinin içinde sürdürmüştür."

60. YIL KUTLAMALARI

Refa Övüç'ten sonra gelen müdür, öğretmen ve öğrenciler, aynı aşkla çalışmaya ve yaratıcı bir üretim çabası içindeki Türk kadınını temsil etmeye devam ederler...

2006'da 60. yılını kutlamaya hazırlanan Refia Övüç Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nü ziyaret ediyoruz... Bizi, Enstitü'nün müdürü Raziye Onar ve müdür yardımcısı Ayten Yılmaz karşılıyorlar.

Önce günümüzde süsleme sanatı alanında geniş ölçüde uygulanan 'Türk İşlemesi' desenlerinin yaşatılması için kurulmuş 'Beyoğlu Refia Övüç Desen Müzesi'ni geziyoruz.

Yapılan işlemelere, harcanan emeğe hayran olmamak imkânsız... Pazarlama ve Tanıtım Bölümü'nün şefi Sevim Yıldız'ın refakatinde, Enstitü'nün geçmiş yıllarını bize yansıtan siyah beyaz fotoğrafları içinde, zarafet dolu bir geçmişin peşine düşüyoruz...

TRT'den 'moda' belgeseli



TRT, Türk modasını konu alan geniş kapsamlı bir belgesel hazırlıyor. Türklerin Anadolu'ya yerleştiği dönemin giyim kuşamını anlatarak başlayan belgeselde; Osmanlı, Selçuklu ve Cumhuriyet dönemi kıyafetlerine değinilecek ve Türklerin giyim kuşam tarzı, hem 'gündelik' hem de 'yabanlık' giysiler anlayışı çerçevesinde sergilenecek. Türkülerden hareketle 'giysilerin dili' konusunu da ele alınacağı belgeselin yapımcılığını Rıza Sezgin, yönetmenliğini de Zübeyde Çetiner üstleniyor. Metin yazarlığını Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nden Doç. Dr. Muhtar Kutlu'nun yürüttüğü belgeselin danışman kadrosunda ise, yine Dil-Tarih ve Coğrafya'dan Doç. Dr. Kıymet Giray, Doç. Dr. Hülya Tezcan ve Yener Altuntaş var.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Raziye Onar ile, Beyoğlu Olgunlaşma'nın bugünü

'Sekiz atölye ile hizmet veriyoruz'

Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nde çalışmanın, gurur verici olduğunu belirten müdür Raziye Onar, şu sıralar dikkatini Enstitü'nün 60. yıl kutlamalarına odaklamış durumda.

Şu sıralar 60. yıl kutlamalarına hazırlanan Refia Övüç Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün müdürü Raziye Onar ile birlikteyiz...

➤ *Kaç yıldır bu Enstitü'de görevlisiniz?*

Olgunlaşma'da çalışmaya, 1992 yılında öğretmen olarak başladım. Sırasıyla, önce atölye şefi oldum sonra da müdür baş yardımcısı olarak yönetime girdim. 2000 yılından bu yana da, okul müdürü olarak görev yapıyorum...

➤ *Enstitü, kurulduğu yıldan bu yana birçok ünlü konuğu ağırlamış. Örnek verebilir misiniz?*

Şu anda aklıma gelenleri aktarayım; Kraliçe Elizabeth, İran Şahı Rıza Pehlevi, Mısır kralı Faruk, Ürdün Kralı Hüseyin... Mesela, İngiltere Kraliçesi Elizabeth'e 24 kişilik sofra takımı ve Amerikan servis, 'düğün ve devlet hediyesi' olarak gönderilmiştir.

İran Şahı Rıza Pehlevi'ye de 24 kişilik Amerikan servis yapılmıştır... Geçen sene de, Suudî Arabistan Kralı'nın yeğeni enstitümüzden takı ve kostüm satın aldılar.

➤ *Kurulduğu 1945 yılından bugüne, olumlu ya da olumsuz ne gibi temel değişimler oldu Enstitü'de?*

Aslında olumsuz yönde değişen bir şey yok. Hatta, ara ara bazı müşterilerimiz kafalarında, "Her şey sanayileşti, her şey makineleşti; acaba Olgunlaşma Enstitüsü o sanatsal değerini hâlâ muhafaza edebiliyor mu?" gibi sorularla geliyorlar okulumuza...

Ama bakıyorlar ki gerçekten maziyi aynen yaşatıyoruz. Hem el emeği, göz nuru çalışmalarımızı hem de işlerimizi övüp, buradan memnun ayrılıyorlar.







Refia Övüç Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün müdürü Raziye Onar [altta]. Usta öğretici Jale Aksoy, kasnağa gerilmiş bir sehpa örtüsünü işlerken [sol altta]. 60. yıl etkinlikleri için yapılacak defilede kullanılacak olan Maraş işi nakış [solda].

FOTOĞRAFLAR: MİRHAN BİLİR

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



50'li yıllar: Giyim Atölyesi şefi Semiha Avcı öğrencileriyle [üstte]. Giyim Sipariş Atölyesi şefi Hatice Türker, 'Klasik Türk Sanat Korosu'nun kostümlerini bir öğrencisiyle çalışırken [sağda].



➤ *Özel tasarımlar da yapıyorsunuz değil mi?*

Dikiş açısından 'kişiye özel' dikiyoruz. Provalarımız da, tabii ki kalite de farklı oluyor. Haliyle, müşteri de sonuçtan memnun kalıyor.

Şu anda Giyim Sipariş Atölyesi şefi Hatice Türker ve öğrencileri, 'Klasik Türk Sanat Korosu'nun kostümlerini çalışıyorlar.

Ayrıca atölyelerimizde birçok eski, yıpranmış ama değerli işleme, elden geçirilip, sahibine daha kullanışlı bir şekilde teslim ediliyor.

Örneğin elimizde 100-150 yıllık iki örtü var. Altın ipliklerle işlenmiş ve neredeyse yok olmak üzereyken, bize getirildi bunlar. Aile, kendilerine miras kalmış bu değerli örtüleri, bir şekilde değerlendirmek istiyor...

Nakış Atölyesi'nin şefi Fecriye Ata, altına takviye yaparak ve çok titiz bir çalışmayla tamir etmekte bu örtüleri. Birkaç gün içinde de çerçeveli olarak sahibine teslim edilecek.



Maraş İşi Nakış Atölyesi şefi Fecriye Ata'nın tamir ettiği 150 yıllık örtünün deseninden bir detay [sağda].

➤ *Okula başvurular nasıl oluyor?*

Başvuranların lise mezunu olması gerekiyor. İlgi duydukları bölüme başvurabiliyorlar. Ancak 'Moda Tasarımı' ve 'Stilistlik' bölümlerine talep çok olduğu için yetenek sınavı, 'Hazır Giyim' bölümümüze de diploma notuyla alıyoruz. En yüksek nottan aşağıya doğru iniyoruz.

➤ *Kaç bölümde eğitim veriliyor?*

Sekiz atölyede hizmet veriyoruz: Bu atölyeler, Moda Tasarımı, Hazır Giyim, Nakış, Resim, Grafik, Giyim, El Sanatları ve Takı bölümlerinden oluşuyor. Öğrencilerimiz bu atölyelerde hem eğitilip iş öğreniyor hem de yaptıkları her işten 'öğrenci payı' alıyorlar.

➤ *Türkiye genelinde kaç Olgunlaşma Enstitüsü var?*

Toplamda 12 'Olgunlaşma' var; sadece İstanbul'da da iki tane: Biz ve Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü... Diğer enstitüler ise Ankara, İzmir, Antalya, Adana, Diyarbakır, Samsun, Kayseri, Bursa, Eskişehir ve Trabzon'da.

➤ *Enstitü ile ilgili kişisel düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?*

Olgunlaşma Enstitüsü'nde çalışmak, çok gurur verici. Meslek liselerinde, pratik sanatta, lisede çalıştım; ama buradaki zevki hiçbir okulda tatmadım. Çok güzel çalışmalar çıkıyor. Türk el sanatlarını yaşatmak gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla bu çalışmalarımızı sürdürmek gerçekten gurur verici. ■

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Gülin Girişmen,
Rabia Hanım'ı anlatıyor:

'Çocukluğum onun gardırobunu incelemekle geçti'





FOTOĞRAFLAR: MİRHAN BİLİR

Tasarımcı ve stilist Gülin Girişmen'in anneannesi Rabia Hanım, İstanbul'daki Olgunlaşma'nın ilk öğrencilerinden; onun annesi de, Japonya'da ilk hazır giyim mağazasını açan bir Kazan Türk'ü...

SEBAHAT BAĞBARS

Tasarımcı ve stilist Gülin Girişmen ile randevumuz var. İstanbul'un Şişli semtinde, şirin bir modaevinde, bugünden geçmişe uzanan bir söyleşi için buluşuyoruz.

Girişmen, heyecan ve gurur karışımı bir hisle karşılıyor bizi... Çünkü anılarını paylaşacağımız kişi, Gülin Girişmen'in anneannesi... Yani bir başka tanımla, İstanbul'daki Olgunlaşma'nın ilk öğrencilerinden Rabia Atlas (Uraslar)...

Tasarımcı ve stilist Gülin Girişmen [solda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Gülin Girişmen 3 yaşlarında *ninesi Minli* Hayat Atlas ve annesi Gül Girişmen ile [sağda].

Sohbetimizin ilk başlarında, Gülin Girişmen'in bana uzattığı ve benim de dikkatle incelediğim aile albümünde yer alan siyah beyaz fotoğraflardaki oldukça şık ve bakımlı bir hanımefendi, konuşmamızın ana konusu oluyor.

Girişmen, "O benim büyükannem; anneannemin annesi, Minli Hayat Atlas," diyor.

Aile albümündeki fotoğraflar, 1915 ila 1920'lerde çekilmiş... Oldukça şık, dönemin modasını izleyen bu genç kadına karşı içimde garip bir merak uyanıyor.

➤ *Minli Hayat Atlas'ın, Rabia Hanım ya da sizin gibi, modayla bir ilişkisi var mıydı?*

Aslında evet. Ninem Minli Hayat ve ailesi Rusya'da ticaretle uğraşıyorlar; manifaturacılık yapıyorlar. 1917 yılında Çarlık Rusya'sında patlak veren Bolşevik İhtilâli nedeniyle, aile, kömür trenleriyle Kazan'dan Japonya'nın Kobe şehrine kaçmak zorunda kalıyor.

Kaçarlarken de yanlarında yüklü miktarda para ve altın götürüyorlar. Böylece Kobe'ye gittiklerinde, rahatlıkla bir dükkân açıp, konfeksiyon işlerine giriyorlar. Kobe'de ilk hazır giyim dükkânı onların çabasıyla kuruluyor.

➤ *Neden Japonya?*

Çünkü o dönemde, Çarlık Rusya'sında 1917'de Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren Bolşeviklerin baskısından kaçan Kazan Türkleri, verdikleri altın karşılığında, Japonya'da özgürce yaşayabiliyorlar.

Büyük dedem Abdulnafi Bey ve Minli Hayat, Amerika'da, Birleşik Devletler'de de iş kurarlar; fakat başarılı olamayınca da, Kore ve Tokyo'da birer bayi açarlar. Bu arada, Minli Hayat Hanım, Kore'de müzikholdeki sanatçılara sahne kıyafetleri hazırlar.

➤ *Türkiye'ye gelmeye ne zaman karar veriyorlar?*

1923'de Japonya'da yaşanan Kanto depremi Tokyo ve Yokohama'yı harap ediyor. Onlar da yakınlarını kaybediyorlar depremde... Ama dönmüyorlar. Fakat Osmanlı'dan sonra, Anadolu'da Cumhuriyet'in kurulmasıyla, anneannemleri Türkiye'ye gönderiyorlar.

Rabia Atlas, Beyazıt'a dayısının yanına geldiğinde, 14-15 yaşlarında... Ninemler ise, ancak onun evlendiği dönemde, yani 1939 yılında Türki-



Minli Hayat Atlas [sağ üstte] Japonya'nın Kobe kentinde ilk kez açılan hazır giyim dükkânının elemanlarıyla [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

FOTOĞRAF: MİRHAN BİLİR



Gülin Girişmen, arkadaşımız Sebahat Bağbars ile, aile albümündeki fotoğraflara bakıyor [solda]. 1952 yılında Rabia Hanım'ın, ressam N. Gerasim tarafından yapılmış portresi [solda, ortada].

ye'ye gelebiliyorlar.

Türkiye'ye gelirlerken de, kendilerine Kobe İdil-Ural Türk Tatar Medeniyet Cemiyeti tarafından takdir ve teşekkür belgesi veriliyor.

➤ *Anneanneniz Rabia Atlas'ın İstanbul'da Olgunlaşma Enstitüsü ile tanışması nasıl oluyor?*

Anneannem çok çalışkan ve sürekli bir şeyler üretmek istiyor... O dönemde çalışabileceği tek yer ise, 'Olgunlaşma'... O dönemde elbette 'hazır giyim' diye bir şey de yok; dolayısıyla giyim kuşama önem veren ve tekstilin içinde büyümüş biri olarak, liseyi bitirdikten sonra, Rabia Hanım Beyoğlu Olgunlaşma'ya gidiyor...

➤ *Olgunlaşma'nın ilk öğrencileri arasında anneanneniz de mankenlik yapmış değil mi?*

O dönemler podyuma çıkmak çok heyecanlı ve değişik bir duygu imiş anlaşılan... Öğrenciler kendi diktikleri kıyafetlerin mankenliğini de kendileri yaparlarmış.

Anneannem de fizik olarak oldukça ince bir hanım imiş... Yeşil gözleri, kızıl saçları ve yürüyüşüyle her zaman dikkat çekermiş. Hatta bir ressam ona âşık olmuş; dedemden özel izin almış portresini yapabilmek için...

➤ *Olgunlaşma'da öğretmen olarak görev yapıyor mu Rabia Atlas?..*

Hayır. 18 yaşından evlenene kadar, Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nde çalışıyor. 1950'lerde evleniyor ve 'Uraslar' soyadını alıyor... Sonra da Türk-Amerikan Vakfı'nda gönüllü olarak çalışıyor, defilelere de çıkıyor; ama şişmanladığı zaman bırakıyor.



➤ *Kendine bir iş yeri açmak yerine, neden gönüllü çalışmayı tercih ediyor sizce?*

O dönem, bu tür bir çalışma içinde olan genç hanımlar, kendi modalarını yaratıyorlar; ama bu çabalarını bir butik ya da 'moda-evi' haline getirmeyi hiç düşünmüyorlar.

Bugünün anlayışına göre, çok farklı insanlar; hayırsever, yardım etmeyi önemseyen insanlar; ama daha fazlasını düşünmüyorlar, yaptıkları işi bir meslek haline getirmenin, bundan para kazanmanın peşinde değiller.

Fakat Rabia Hanım, eşinin ve yakınlarının kıyafetlerini hep kendisi dikiyor; kalıp, dikiş çok önemli onun için... Galiba böylesi bir hayat tarzı içinde, daha mutlu olmuş...

➤ *Siz de bir modacısınız. Etkilenme olabilir mi?*

Benim çocukluğum, onun gardırobundaki kıyafetleri ve makyaj malzemelerini incelemekle geçti!.. Kumaşları ellemeyi çok severdim... O zamanlar Rabia Hanım, çok seyahat ederlermiş ve çok farklı kumaşlar getirirlermiş Türkiye'ye... Bunlardan hâlâ sakladıklarım var...

➤ *Ama siz, tekstil ve moda eğitimi yerine, kostüm tasarımı eğitimini seçmişsiniz... Neden?*

Hayalimde her zaman tasarımcılık vardı. Çocukluğumda, anneannemin tasarladığı kıyafetlerden çok etkilendim. Mimar Sinan'da Tiyatro Dekor ve Kostüm Bölümü'nü kazandım.

Daha sonraları, İtalya'dan bir burs aldım ve Venedik Güzel Sanatlar Akademisi'nde, 'Sahne Dekor ve Kostüm' bölümünü bitirdim. 2000 yılında, İTKİP'in yarışmasında mansiyon alarak ilk defilemi yapma hakkı kazandım. ■



Rabia Atlas, Türk-Amerikan Vakfı'nın gecesinde gönüllü mankenlik yaparken [solda].

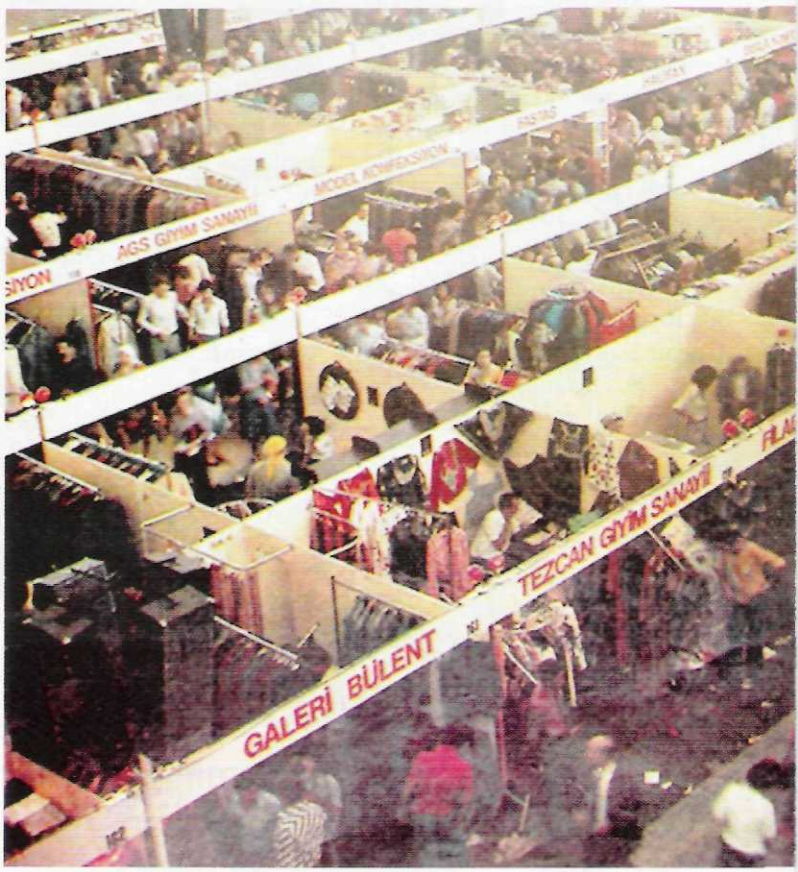
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

30 yıl öncesinden, fuar manzaraları...

Hazır giyimde bir 'ilk'

1976'da İstanbul'da, o zamanların Spor ve Sergi Sarayı'nda açılan 'Ucuz Giyim Fuarı', büyük alışveriş merkezlerinin henüz Türkiye'ye çok uzak olduğu bir dönemde, ülkemizin hazır giyim firmalarını bir araya getiriyordu.



FEZA KÜRKÇÜOĞLU

Yıl 1976; Türkiye'de ilk kez uygulanan, giyimden mutfak eşyasına kadar hemen her malın üreticiden tüketiciye satışa sunulduğu bir fuara ev sahipliği yapar Beyoğlu: Ucuz Giyim Fuarı.

O zamanların 'Spor ve Sergi Sarayı'nda yani şimdilerin 'Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı'nda, Şeker Bayramı öncesi, binlerce İstanbulluyu ağırlar bu ilginç giyim fuarı.

İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda İstanbul Belediyesi'nin öncülüğünde ilk kez düzenlenen 'Ucuz Giyim Fuarı', İstanbulluların yoğun ilgisiyle karşılaşır. Tam 180 firmanın katıldığı ve 10 Eylül ile 24 Eylül 1976 tarihleri arasında ziyarete açık olan Ucuz Giyim Fuarı, dönemin popüler magazin dergisi Hayat'ın sayfalarına da konu olur.

Hayat dergisinin bu fuarı konu edinmesinin bir nedeni de, fuara Hayat dergisinin de katılıyor olmasıdır...

ALTMIŞLARIN MODASI

Ucuz Giyim Fuarı'nın öyküsüne geçmeden önce, biraz o yılların modasından söz edelim. 1960'lı yılların sonunda, bütün dünyada ve ülkemizde esmeye başlayan özgürlük rüzgârları etkisini hâlâ sürdürmektedir...

1970'li yılların ortalarından itibaren televizyonun hayatımıza girmesiyle birlikte, giyim kuşam kültürümüzde

30 yıl öncesinin Ucuz Giyim Fuarı'ndan bir görüntü [sağ üstte] **ve 9 Eylül 1976 tarihli Hayat dergisinde Fuar'ın haberi** [sağda, en üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum







Beyoğlu Olgunlaşma'nın defileleri

Tekstil sektörü gelişirken moda tasarımı da ilerliyordu. Beyoğlu Olgunlaşma, koleksiyonları ve defileleriyle, bu ilerlemenin lokomotiflerinden biriydi. 70'li yılların podyumlarında, Olgunlaşma'nın mankenleri Oya Orhon *[solda]* ve Asude Aslaner *[sağda]*.



de önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır.

Öncelikle döneme damgasını vuran ve o yıllardan başlayarak saltanatı sarsılmayan eski kuşakların 'kot' dedikleri günümüzün blucin pantolon ve montlardan söz etmeliyiz.

Meraklısı için bir parantez açalım: 'Kot' bir marka... "Neden 'kot' deniyormuş?" diye soracak olursanız, belirtelim ki; 'Kot' sözcüğü, 1960 yılında blucin kumaşından ürettiği pantolonları 'Kot' adıyla marka olarak tescil ettiren girişimcimiz Muhteşem Kot'un soyadından geliyor...

1980'li yılların başına dek yurtdışından 'kaçak' olarak getirilen, Beyazıt ve Tophane'de satılan yabancı blucinler o yılların vazgeçilmez giysileri arasında yer alır.

O yıllarda, Vakko, İGS gibi büyük hazır giyim firmaları blucin üretimine başlamışlarsa da, yabancı blucinlerin popülerliğini yakalayamamışlardır.

O yılların modasından söz ederken erkeklerin 'İspanyol paça pantolon' olarak bilinen geniş paçalı pantolonlarından; kadınların mini eteklerinden, mini şortlarından ve 'apartman topuk' olarak adlandıran yüksek topuklu ayakkabılarını unutmamak gerek elbette...

HAZIR GİYİM FİRMALARI

Gelelim Ucuz Giyim Fuarı'na... O yılların Türkiye'sinde, şimdiki gibi büyük alışveriş merkezleri, çarşılar yok. Giysi almak isteyenler ya Sultanhamam'a ya da Vakko, İGS, Beymen, Yeni Karamürsel gibi büyük hazır giyim mağazalarına gitmek zorundalar...

Yani birçok firmanın bir arada olduğu mekânlar yok. İşte 1976 yılında düzenlenen bu fuar, öncelikle ülkemizin hazır giyim firmalarını bir

70'li yılların hazır giyim sektöründe Türk firmaları önemli adımlar atmaya başlamışlardı: Woolmark yünleriyle tekstil üretimini geliştiren Nelson firmasının bir ilanı [solda].

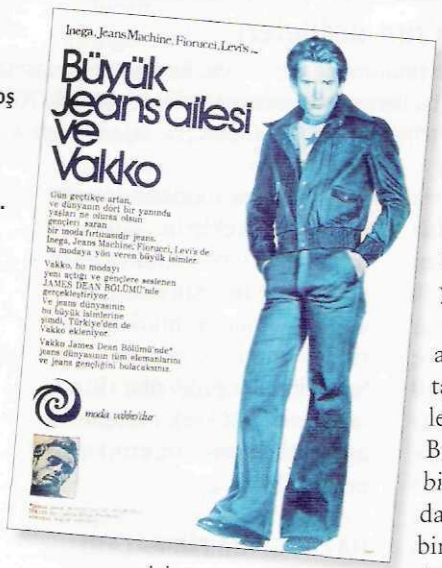
http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com





70'li yıllardan bir Beyoğlu Olgunlaşma defilesinde Fatoş Altınkum davetlilere bir gece elbisesi sunuyor [üstte]. 1976'da, Vakko'nun gazetelerde yayımlanan 'bol paça' bir blucin ilanı [sağda].



araya getiriyor.

Üstelik adı üstünde: Ucuz Giyim Fuarı... Ve bu fuar, Şeker Bayramı'nın arifesinde açıldığı için, doğal olarak İstanbulluların ilgi odağı oluyordu...

Hayat dergisi fuar öncesi, 9 Eylül 1976 tarihli sayısında açılacak olan fuarı şu satırlarla duyuruyordu okurlarına:

"Spor ve Sergi Sarayı, bu Fuar süresince Avrupa'daki dev mağazaları andırır bir görünüm içinde olacak. Ön cephe, büyük bir amblemle kaplanacak."

"İçeri girdiğiniz zaman, dört bir tarafta, özel olarak yapılmış satış pavyonları göreceksiniz. Bu pavyonlarda, aklınıza gelebilecek her türlü giyim eşyasını bulabileceksiniz."

"İştirakçi firmalar, Fuar'da alışveriş yapacak vatandaşlar için çeşitli hediyeler hazırlamış bulunuyorlar. Bu arada 'Giyim Kuşam' adlı bir günlük gazeteyi, hem orada, hem de şehrin herhangi bir yerinde parasız alabileceksiniz."

"Daha bitmedi. Bir de gösteri salonu var. Kapanışa kadar, burada çeşitli eğlenceleri ve defileleri seyretmek olanağı bulabileceksiniz."

EN PAHALI ELBİSE KAÇA?

Giysilerin fiyatlarına gelince... Erkek takım elbiseleri; 'Kord' kadifeden takımlar 495 TL, 'Altınyıldız' kumaştan takımlar 645 TL'dir. Fuar'daki kadın giysileri de 150 ile 350 TL arasında satılır. Mağazalarda ancak indirimli satışlarda bu fiyatlarla satılan giysilere ilgi, Bayram faktörü de eklenince, umulanın üzerinde olur...

Hayat dergisi, okurlarına bu fiyatları duyururken şu satırlara da yer verir: "Hemen söyleyelim ki, bir erkek tepeden tırnağa bin lirayı bulmayacak şekilde giyinebilir. Kadın için de durum aşağı yukarı aynı. Çünkü, en pahalı elbisenin fiyatı 645 lira."

Ucuz Giyim Fuarı 10 Eylül gibi açılır. Giriş ücreti bir liradır. Hayat dergisinin üçüncü katta yer alan reyonunda ünlü bir konuk vardır: Zeki Müren.

O haftaki Hayat dergisinin



70'li yıllardan bir Beyoğlu Olgunlaşma kreasyonu: 'Köpüklerin Mırıltısı' adlı kokteyl giysisini manken Gülben Kurter tanıtıyor [sağda].

http://groups.google.com/group/merakediyorum





kapağında bulunan resmini okurlara imzalayan Zeki Müren'in etrafı hayranlarınca çevrilir...

İşte 23 Eylül 1976 tarihli Hayat dergisinden Ucuz Giyim Fuarı'nın açılış izlenimleri: "Spor ve Sergi Sarayı böylesine bir kalabalık görmemişti bugüne dek. Mahşeri bir kalabalık vardı. Cebine parasını koyan sabahın ilk saatlerinden itibaren kapı önlerinde toplanmış, uzunca bir kuyruk meydana getirmişlerdi..."

"İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ın destek ve himayesi altında açılan Ucuz Giyim Fuarı İstanbulluların büyük ilgisini topladı. Fuar'ın Şeker Bayramı'ndan önce açılışı Bayram alışverişi yapacak olanlar için iyi düşünülmüş bir imkândı."

30 yıl sonra: CNR Fuar Merkezi'nde

Moda festivali

1976'daki Ucuz Giyim Fuarı'ndan 30 yıl sonra, önümüzdeki günlerde, yine İstanbul'da bir başka etkinlikle karşı karşıyayız. Belki artık 'ucuz giyim' fuarlarına ihtiyaç yok; büyük alışveriş merkezlerinin kampanyaları bu işlevi sırtlanıyor. Ama yine de 30 yıl öncesi gibi, modalar hükümlerini sürdürüyor... Bu çerçevede İstanbul, Şubat 2006'da modada dünya standardını yakalamaya yönelik etkinliklerden birine ev sahipliği yapacak. 16-18 Şubat tarihleri arasında CNR Fuar Merkezi'nde *[altta]* gerçekleşecek "İstanbul Fashion Festival 2006/1" etkinliklerinin teması 'Geleceği Yakalamak' sözcükleriyle ifade ediliyor. Uluslararası alanda rekabete girişmiş pek çok Türk markası ve moda tasarımcısı, yeni ürün ve tasarımlarını bu moda festivalinde sergileme olanağı bulacaklar. Festival iki gün boyunca yan etkinliklerle birlikte devam edecek. Konferans, seminer ve gösteriler, CNR Fuar Merkezi içindeki 8 bin metrekarelik özel bir etkinlik alanında düzenlenecek. Festival'e Türkiye'nin belli başlı moda tasarımcıları da katılacaklar.



"Fuar sabah saat 10'dan akşam 23'e kadar halka açık. Ne var ki günün hangi saatinde gidilirse gidilsin mahşeri kalabalık değişmiyor."

"Sarayın üç katında, önceden yapılan tahta barakalar şeklindeki reyonlarda yer alan satıcı firmalar, izdiham karşısında zaman zaman satışlarını durdurarak emniyet kuvvetlerinden yardım istemek zorunda kaldılar."

Spor ve Sergi Sarayı'nda düzenlenen Ucuz Giyim Fuarı'nda neler satıldığına gelince... Hayat dergisinden okumaya devam edelim:

"Saray'ın birinci katında yer alan firmalar, elektrikli ev cihazları, kadın ve erkek iç çamaşırları, kozmetik kadın ve erkek gömlekleri, kadın giyim eşyaları satan firmalara ait."

"İkinci katında, melamin, porselen ve alüminyum mutfak eşyaları satan dükkânlar ve Sümerbank yer alıyor."

Üçüncü katı ise, erkek ve kadın giyim çamaşırları ile takım elbise, pardösü ve pantolon satan firmalar, Hayat yayınları... Ayrıca şekerleme reyonları bulunmaktadır." ■

1976 yılından iki hazır giyim ilanı: Bossa'nın blucinleri [solda en üstte] ve Beymen'in etek ve bluzları [sol üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Lale Uçan
laleucan@yahoo.com



Dul kadın avcısı asrî hırsız

Resimli Perşembe'nin 1926 yılı nüshalarından birinde, dul kadın avcısı asrî hırsız Nedim Şurâvî Bey'in inanılmaz maceraları yer alır.

"Şadiye Hanım, eline düştüğü asrî hırsızı bulmak için asrî bir usûle müracaat eder. Onu gazeteler vasıtası ile arar. Şadiye Hanım, Aksaray'daki evinde kendisini ziyaret eden muhabirimize başından geçen vak'ayı şu suretle anlattı:

Biz Kadıköy'de eski tanınmış bir aileyiz. Pederimden mürüvvet servetimi almakla beraber; ayrıca zevcimden kalma emlâkim de vardır.

Bundan bir sene evvel dostlarımın evinde Nedim isminde bir gence rast geldim. Gayet kibar giyinmiş, centilmen bir adamdı. Bana kendisini 'Mısır Prensi' diye takdim etti.

İkimizde daha ilk mülâkatta birbirimize âşık olduk. Bana aşkını samimiyetle itiraf etti. Bir prens olması, genç ve cazip olması benim kalbimi oynatmak için kâfi idi. Onun bir dolandırıcı olduğunu, para çarpmak için zengin, dul kadın arkasında koştuğunu nasıl bilebilirdim? Birkaç mülakattan sonra nikâhlandık. Bir ay sonra evlendik.

Evlendikten sonra bir gün bana esrârını açtı. Kendisinin asıl isminin Şuravî olduğunu, Mısır'dan buraya kendisini İngiliz Hükümeti'nin bir vazife ile gönderdiğini; gizli bir memur olduğunu fakat şimdi İngilizlerden para alması nazar-ı dikkati celb edeceği için, parasız kaldığını söyledi... Ben parayı düşünmemesini, derhal istifa etmesini söyledim.

Bundan sonra kendisine bol bol para veriyordum. Bundan sonra beni daha fazla ikna için, annesinin olduğunu söylediği kıymetli elmaslarını hediye etti. Meğer, bu elmasları benden evvel evlendiği dul kadından almış. Ben nereden bileyim?

Bir gün bana yeni evlendiğimiz bu ilk ayları Mısır'da geçirmeyi teklif etti. Bu hayal bana çok tatlı göründü. Beş bin lira almayı her ihtimale karşı kararlaştırdık. Ben paranın



"Veliaht-ı saltanat devletlû, necâbetlû Yusuf İzzeddin Efendi Hazretleri, Çanakkale Cephe-i Harbi'nde"
(Servet-i Fünûn, no 1266 / Eylül 1912, kapak sayfası)

Resimli Perşembe'de; "asrî hırsız Nedim Şurâvi ve dul zevceleri"ni temsil eden çizim, kocasını gazeteler vasıtası ile arayan Şadiye Hanım'ın fotoğrafı ve Kadıköy'de dolandırılan Şadiye Hanım'ın arkadaşı Macide Hanım ile Nedim Şurâvi Bey'in fotoğrafları [sağda, en üstte].

http://groups.google.com/group/merakediyorum

yarısını biletler için ve onun saklaması için kendisine teslim ettim... Ertesi sabah için araba ısmarlamaya çıktı. Bekledim, bekledim; gelmedi. Ben de dolandırıldığımı anladım.

Bundan altı ay sonra, bir gün gazete okuyordum. Ayastefanos'ta Şuravî isminde birinin, zengin ve dul bir kadınla evlenip parasını aldıktan sonra kaçtığını öğrendim...

Bu kadını buldum. Kendisinden izah aldım. Aynı adamdı. Ben elimdeki avucumdakini büyük bir gafletle kaptırdım. Dünyada yalnız ben değilmişim. Benim gibi kimbilir nice kadınları dolandırmıştı...

Şadiye Hanım'ın arzusu veçhiyle, macerasını ve fotoğraflarını neşrediyoruz. Görüp, bilenlerin idarehaneye bildirmesi rica olunur. ❞

(Resimli Perşembe, no 37 / 1926, s. 3)

Kızları öpmeli mi öpmemeli mi?



Haftalık Mecmua'da, öpüşmenin gerekliliğini savunan 'Ms. Beki' sayfanın solunda; öpüşmenin aleyhinde konuşan 'Ms. Anni' ise sayfanın sağında.

Buse niçûn lüzûmludur?

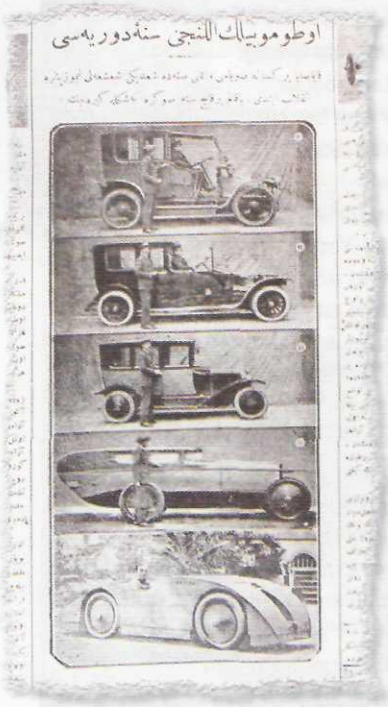
"Bûse lüzumludur. Zira herkes öpülüp, sevilmekten hoşlanır. Hayat acılarla doludur. Çocuklar büyükleri tarafından öpülür. Hayvanlar bile okşanmaktan hoşlanırlar. Öpmek arzusu, teneffüs etmek arzusu kadar tabîdir. Tabî ki, öpmekte içtimâi kanunlara tâbi olmalıdır... Yerinde ve usûlünde öpmekte ve öpülmekte bir mahzur yoktur. Bûse, eski ve tarihi bir ananedir. Bûsesiz yaşanmaz."

Bûse niçûn lüzumsuzdur?

"Her genç kız, ilk bûseyi müstakbel kocası içûn saklar. Evlenmezden evvel ötekine berikine bûse dağıtmak, kocasına ait bir şeyi israf etmektir. Erkekler aliyyü'l- ekser evlenmezden evvel öptükleri kızlarla evlenmezler... Kendileri ve yalnız kendileri tarafından öpülmüş bir kızla evlenmek isterler."

(Haftalık Mecmua, no 55 / 1927, s. 3)

Otomobilin ellinci sene-i devriyesi



"Fransız otomobil kulüplerinden biri, otomobilin icâdının ellinci sene-i devriyesi münâsebeti ile bazı tezâhüratta bulunmuştur. (...) Bir askeri mühendis, 1770 tarihinde kaba saba bir makine vücûda getirmeye muvaffak olmuş. Onu da yürütmüştür. (...)

Kazan hizmeti gören bir nevî kestane sobası ile bir silindirden ve üç tekneden *ibâretti*... (...)

Şimdi fabrikalar bir salon kadar fakat; bir tayyare kadar süratli limuzinler yapıp beşeriyetin keyfini tamamıyla çıkarıyorlar. Çok geçmeden, bütün bir aileyi, eşya ve levazımat ile binlerce kilometre uzaklara taşıyacak seyyar evler göreceksiniz. Otomobil süratlerinin günün birinde saatte 300 kilometreyi hatta daha ziyadesini bulacağı da şüphesizdir. İtiraf etmek lazımdır ki; süratli otomobiller, şekil, biçim itibari ile aliyyü'l-acâib şeyler oluyorlar... Memleketimiz son zamanlarda, otomobil ticaretinin epeyce mühim bir müşterisi oldu. Bu yüzden birçok genç iş buldu. Fakat henüz vatanımızda belli başlı *bir tamirhane bile yok*. İstanbul piyasasına bir zamanlar bu vakitler, yalnız Amerikan otomobiller hâkimdi. Şimdi Fransız, Alman otomobilleri rekâbete girmiştir."

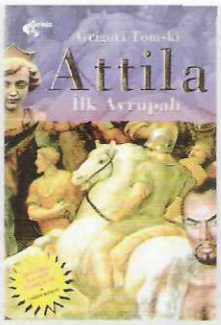
(Resimli Gazete, no 8 / 1920, s. 4)

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri
A. B. Bosworth
Dost Kitabevi Yayınları, Kasım 2005, Ankara





Attila / İlk Avrupalı
Grigori Tomski
Çev.: Gülseven Sonumut
Papirüs Yayınevi, Eylül 2005, İstanbul

Güç ve Güzellik (IV. Murat'ın Olağandışı Yaşamı)
Adnan Özyalçıner
İnkılâp Yayınları, 2005, İstanbul





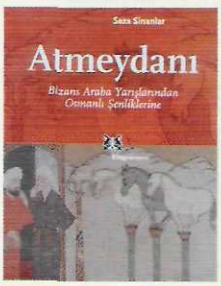
Türk Mektupları
Ogier Ghislain de Busbecq
Çev.: Derin Türkömer
Doğan Kitap, Kasım 2005, İstanbul

Bir Zamanlar Bir Turan Vardı
Hüseyin Batuhan
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 2001, İstanbul



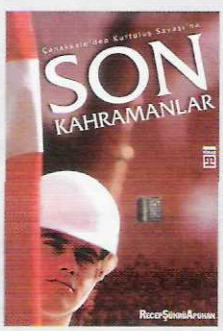
Bizans'tan günümüze Atmeydanı

Bizans'ın Hipodrom'u ya da sonraların Atmeydanı yahut daha sonraları aldığı isimle Sultanahmet Meydanı Cumhuriyet dönemi de dahil edilirse, üç büyük dönemin İstanbul'unda, önemli bir kilit taşıdır. Seza Sinanlar da, Kitap Yayınevi'nin son derece titiz bir çalışma ürünü olan 'Tarih ve Coğrafya Dizisi'nde, kısa bir süre önce, 'Atmeydanı' adlı çalışmasını yayımladı. Bu ilginç semt monografisi kitabı, Bizans fresklerinden Matrakçı Nasuh minyatürlerine, resimaltı bilgileri de son derece titiz bir biçimde hazırlanmış bol görsel malzeme de içeriyor. Kitapta tarihî akış içinde, Atmeydanı'nın hem gündelik yaşamda hem de devlet yaşamında neler ifade ettiği dönem dönem anlatılıyor: Örneğin, Bizans döneminde araba yarışlarının yapıldığı hipodrom, aynı zamanda imparatorların halkın desteğini aldıkları yerdi. Ama halk ayaklanmaları da burada olurdu. Osmanlı döneminde ise Atmeydanı önemini koruyacak, tıpkı Bizans'taki gibi halk ayaklanmaları burada olacak fakat şehzadelerin düğünleri de yine bu meydanda yapılacaktı.



İsimli ve isimsiz kahramanlar

Timaş Yayınları şu sıralar farklı bir derleme yayımladı: Recep Şükrü Apuhan'ın 'Son Kahramanlar' adlı bi çalışmasının üst başlığı "Çanakkale'den Kurtuluş Savaşı'na" şeklinde... Ancak Apuhan, tarihî akış içinde, tek tek 'kahramanlık' öyküleri aktarıyor olsa da, aslında, neferinden rütbeli subayına, Türk askerinin genel karakterini, farklı özelliklerini sergileyen büyük bir fresk çizmeye çalışıyor. Bu freskin içinde, çok farklı cephelerde, çok değişik konumlarda savaşmış muharipler yer alıyor.



Osmanlı tarihine dipnotlar

Popüler Tarih'in yazı ailesinden *Yrd. Doç. Dr. Erhan Ayfoncu*, ilk sayısından bugüne 'On Soruda' sayfalarımızı hazırladığı gibi, zaman zaman dergimiz için farklı makaleler de kaleme alır. Afyoncu, 'On Soruda' sayfalarında işlediği konuları bugüne kadar tam beş cilt halinde, 'Sorularla Osmanlı İmparatorluğu' adı altında, Yeditepe Yayınları arasında yayımlamıştı. Şu sıralarda da Afyoncu yine Yeditepe Yayınları arasında, "Osmanlı'nın Hayaleti" adı altında yeni bir çalışmasını gün ışığına çıkardı. Afyoncu bu yeni çalışmasında, 'Sorularla...' dizisinde altı çizilmiş ama öne çıkmamış kimi konuları, farklı bir tarzda, kısa yazılar biçiminde ele alıyor. Sayıları 100'ü geçen bu kısa yazılar; "Sokollu hain miydi?", "Merzifonlu'nun hataları", "Genç Osman ve reform" gibi başlıklar taşıyor.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com



Bukalemun Erkek
(Ataerkil Yapılar ve Modern Edebiyat)
Ayşe Saraçgil
İletişim Yayınları, 2005, İstanbul

İstihbarat Savaşları
(Amerikan Gizli Tarihi)
Thomas Powers
Güncel Yayıncılık, Eylül 2005, İstanbul





Geldiler ve Kaldılar...
(Almanya Türkleri)
Michael Richter
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Savaşların itici gücü

'Mehmet Tanju Akad' imzası, Popüler Tarih'in ilk sayılarından bu yana, okurlarımızın yakından tanıdıkları bir imza... Ekonomist olmasına rağmen, yıllardır askerî tarih alanında uzmanlaşmış olan ve Popüler Tarih'in yazı kadrosu içinde, özellikle İkinci Dünya Savaşı konularını ele alıp işleyen Akad, '20. Yüzyıl Savaşları' (2 cilt), 'Osmanlıların Stratejik Sorunları' ve 'Strateji Üzerine' adlı kitapların da yazarı... Akad, diğer yapıtları gibi yine Kastaş Yayınevi tarafından yayımlanan son kitabı 'Savaş Tarihinin Dönüm Noktaları'nda, Antik Çağ'dan 20. Yüzyıl başlarına uzanan süreç içinde, bir genel savaş tarihi değerlendirmesi yapıyor. Savaş tarihinin dönüm noktalarının aynı zamanda insanlık tarihinin de dönüm noktaları olduklarını öne süren Akad, savaş tarihini bilmeden siyasî tarihi, ekonomi tarihini ve hatta bilim tarihini, yüzeysel de olsa, kavramanın olanaksızlığını vurguluyor. Akad, geniş bir zaman kesiti içinde, kitabında bu tezin en çarpıcı örneklerini sıralıyor... Bu örneklerin de ortaya koyduğu bir noktayı, uygarlık ve savaş arasındaki yakın ilişkiyi vurgulayan Akad, 'Savaş, yükseliş ve çöküş etkenlerinin belirleyicisi midir yoksa diğer etkenler mi savaş gücünü belirler?' sorusunu da gündeme getiriyor. Akad kitabının son bölümünü de 19. Yüzyıl savaşlarına yani kendi deyişiyle, 'topyekûn savaşlara' ayırmış... Ayrıca kitabın farklı bölümlerinde, 'konu arası' adı altında, özel açıklamalar da yer alıyor. Örneğin bunlardan biri, "Osmanlı coğrafyasının askerî harekâta etkisi" başlığını taşıyor.





Hayalî İstanbul'lar

19. Yüzyıl'da çok sayıda Oryantalist ressamın İstanbul'a gelmesinin temel nedeni, bu kentin yüzyıllar boyunca Batı'yı etkilemiş olmasıdır. İstanbul'un egzotik güzellikleri ve tarihi zenginliği, her eğilimden Batılı sanatçıyı etkiler aslında. İmparatorluk içindeki çağdaşlaşma, daha doğrusu 'Batılılaşma' hareketlerinin öncülüğünü yapan Saray çevrelerinin tavrı da bu sanatçıları İstanbul'a çeken bir başka etkendir. Böylece bir "Oryantalistler İstanbul'u" oluşur. İşte bu İstanbul'u, Semra Germaner ve Zeynep İnankur, 2002'de Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları arasında yer alan 'Oryantalistlerin İstanbulu' adlı kitaplarında, çok güzel anlatmışlardır. Şu sıralar ise, Aykut Gürçağlar, Yapı Kredi Yayınları arasında çıkan 'Hayali İstanbul Manzaraları' adlı kitabında, aynı konuyu yani 'İstanbul resimleri' olayını, daha dar bir çerçevede ele alıp konuya 'zoom' yapıyor... Zaten Aykut Gürçağlar'ın kitabının temeli de, 1996 yılında Prof. Dr. Semra Ögel'in danışmanlığında gerçekleştirdiği doktora çalışması...



Gürçağlar bu çalışmasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu'yu temsil eden tek güç olarak ortaya çıktığı 15. Yüzyıl ortalarından 19. Yüzyıl sonuna kadar, Türk imgesinin Batılı zihinlerdeki değişimine paralel olarak, hayalî İstanbul manzaralarının oluşum sürecini inceliyor. Birçok farklı dönemden pek çok tablo... Bunlar arasında bizim en çok dikkatimizi çeken de, ünlü Fransız ressam Eugène Delacroix'nın Louvre Müzesi'nde yer alan "Haçlıların İstanbul'a Girişi" tablosu oldu *[en üstte]:* İstanbul'a adımını bile atmamış olan Delacroix anlaşılan, Paris'te epey İstanbul gravürü karıştırmış ve Boğaziçi'nin inceliklerini, İstanbul'u ziyaret etmiş meslektaşlarından öğrenmişti!

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

◆ Hazırlayan: Erkan Ildız
erkanildiz@hotmail.com



Süreyya Sineması yeniden doğuyor

İstanbul'un Kadıköy yakasındaki en eski sinemalardan Süreyya Sineması, Kadıköy Belediyesi'nin geliştirdiği kültür merkezi projesi çerçevesinde, 29 Ekim 2006'ya hazırlanıyor.

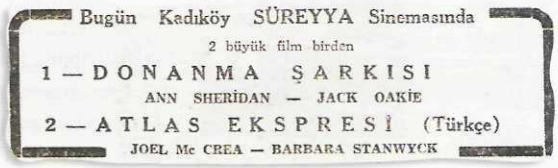




Süreyya Sineması girişi [üstte], özel işlemeli tavanı [üstte, ortada] ve sinema salonunun genel görünümü [sağda, en üstte]. Cumhuriyet gazetesinde 1947 yılında yayımlanan Süreyya Sineması'na ait ilan [sağda].

İstanbul'un işgal altında olduğu günlerde, 1922'de, Süreyya Paşa'nın (İlmen) başında bulunduğu Kadıköy Tesisi Mekatip ve Terakki Maarif Derneği, Kadıköy'de parasızlık nedeniyle kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan okulların yararına Apollon Tiyatrosu'nda (bugünkü Reks Sineması) büyük bir müsamere düzenlemek ister.

Tiyatro, Kadıköy Rum Kilisesi'nin malıdır. Müsamere için tiyatro verilmez. Bunun üzerine Süreyya Paşa, Avrupa'daki tiyatro modellerini inceletir.


Bugün Kadıköy SÜREYYA Sinemasında
2 büyük film birden
1 — DONANMA ŞARKISI
ANN SHERİDAN — JACK OAKİE
2 — ATLAS EKSPRESİ (Türkçe)
JOEL Mc CREA — BARBARA STANWYCK

1923 yılında da, Süreyya Sineması'nın inşaatına başlanır. Opera, tiyatro ve sinema binası olarak tasarlanan yapının hol kısmı, Paris'teki Champs-Elysées Tiyatrosu'ndan esinlenerek yapılır.

Mekânın iç kısmı ise, Alman tiyatrolarına benzetilir. Süreyya Paşa'nın hayalinde, 1900 yılında Viyana'ya seyahati sırasında, oradaki opera binasında gördüğü sahneyi canlandırma fikri vardır...

İnşaat 1926'da tamamlanır. Yapının cephesinde, düşeyde pencerelerle ayrılan ve cephe boyunca devam eden Korint başlıklı, dörtgen kesitli çıkıntılar arasında, heykeller ve masklar yer alır.

Binanın çatı parapetinin ortasındaki yarım daire alınlığın her iki yanında da kadın heykelleri vardır. İç mekânda ise, fuayeden salona geçilen kapının iki yanında, üst kattaki balkon ve localara çıkan merdivenler yer alır.

Salonun girişinde Süreyya Paşa'nın ve

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Süreyya Opereti

Süreyya Paşa, 1924'te Süreyya Sineması'nı hem opera ve tiyatro hem de film gösterilerine uygun inşa ettirir. Sinemanın inşasına koşut olarak, 1928'de 'Süreyya Opereti' adıyla bir topluluk kurar. Ancak sinema sahnesinin inşası 1927 yılındaki açılışa yetişmez. Fakat Süreyya Paşa, operet grubunun ilk oyunu olan Asaletmeab'ı 15 Haziran 1928'de Beyoğlu'ndaki Ses Tiyatrosu'nda seyircilerle buluşturur. Gösteriler daha sonra Şehzadebaşı'nda Ferah Tiyatrosu'nda ve Kadıköy'de Hale Sineması'nda devam eder. Operetin primadonnası Suzan Lütfullah *[sağ üstte]* 1932'de, henüz 23 yaşındayken ölür. Aynı yıl Süreyya Sineması'nda 'Suzan Gecesi' düzenlenir ve sağlanan gelirle primadonnanın tunçtan bir büstü yaptırılarak sinema salonunun girişine konulur. Suzan Lütfullah'tan sonra operetin primadonnası önce Semiha Berksoy *[sağda]*, daha sonra da Toto İrma (Karaca) olur. Kadroda ayrıca Fikriye Şakrakses *[sol üstte]*, Şevkiye May, Refik Kemal, Salâh Cehdi, Lütfullah Sururi, Muammer Ruşen Karaca, İbrahim Delideniz gibi ünlü sanatçılar vardır. Topluluk, ömrünü 1934 yılına kadar büyük ölçüde turneler yaparak sürdürür. Ancak bünyesindeki bazı sanatçıların peş peşe ölümünden sonra, topluluk Ekim 1934'te dağılır.







Süreyya Opereti'nin primadonnası Suzan Lütfullah'ın (Gülriz Sururi'nin annesi) büstleri bulunuyor.

Heykellerle süslenmiş salonun tavanının tam ortasında bir daire içinde, 'Tiyatro mektebi ebedidir, musiki ruhun gıdasıdır' ibaresi ve dört köşesinde de, 'Geliniz, görünüz, anlayınız, ibret alınız' yazıları yer alır.

Süreyya Sineması'nda salon düzeni hem sinemaya hem de tiyatroya uygun şekilde tasarlanmıştır. Süreyya Paşa, binanın tamamlanmasına koşut olarak 'Süreyya Opereti' adıyla bir de topluluk oluşturur.

Ancak sinemanın sahnesi, 1927'deki açılışa yetiştirilemez. Bu nedenle 1933 yılına kadar, salonda sadece film gösterimi yapılır. Sinema binası 6 Mart 1927'de görkemli bir galayla perdelerini açar.

Haftanın belirli günlerinde sessiz film gösterimleri yapılır. 1930'da sesli filmlerin gösterilmesi için gerekli teknik değişikliklere gidilir. 'Brodway Melodisi' adlı film ile ilk sesli gösterim gerçekleştirilir. 1936 yılının Temmuz ayında da, sinemanın yazlık bölümü açılır. Sinemanın işletmeciliğini bizzat Süreyya Paşa yapar.

Süreyya Sineması'nda ilk opera gösterisi, Süreyya Opereti topluluğu tarafından, 1933 yılında 'Emir' operetiyle gerçekleştirilir. Sinemanın ilk müdürü, Nâzım Hikmet'in babası Hikmet Nâzım olur.

Süreyya İlmen, 1950 yılında sinemayı, Darüşşafaka Cemiyeti'ne bağışlar. Süreyya İlmen'in ölümüne kadar, 15 yıl süreyle sinemanın işletmeciliği Lale Film tarafından yapılır. Süreyya İlmen 1955'te; eşi Adalet Hanım ise, 1966'da vefat eder. 1955'ten sonra sinemanın işletmesi önce kızına, sonra torununa geçer.

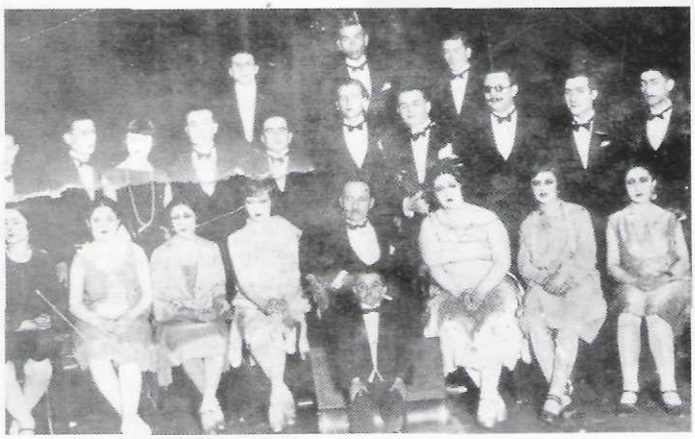
Kadıköy Belediye Başkanı



Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin ilginç girişimcilerinden Süreyya Paşa 1901'de Maltepe'deki çiftliğinde dinlenirken (İlmen'in yaşamına ilişkin bir yazı Popüler Tarih'in Şubat 2002 sayısında yer almıştı).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com



Ekim 1928: Süreyya Opereti'nin temsilindeki 'Asaletemeab' temsilinin kadrosu toplu halde [sağda].

Selami Öztürk, 2006 yılında kültür merkezine dönüşecek Süreyya Sineması projesi hakkında şunları söylüyor:

"Hepimizin anılarında yeri olan bu binayı yeniden eski günlerindeki fonksiyonuna getirmek için çalışıyoruz."

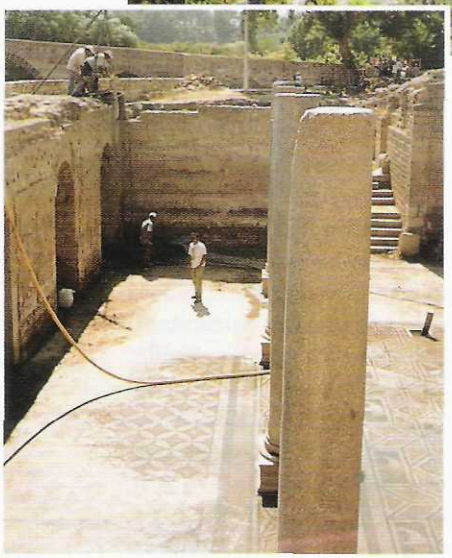
"Bahariye Caddesi'nin en güzel yerinde olan bu binanın ön cephesine çeşitli dükkânlar ilave edilmiş. Bugün de bu dükkanlar açık. Ne yazık ki o dönemde büyük davetlerin, Cumhuriyet balolarının yapıldığı Balo Salonu, şu anda bölümlere ayrılarak trikotaj atölyesi olarak kullanılıyor..."

Darüşşafaka yetkilileri ile birkaç kez bir araya gelen Kadıköy Belediyesi, sonunda, Ağustos ayında yapılan anlaşmayla binayı 40 yıllığına kiralar. Restorasyon çalışmaları başlar. Anıtlar Kurulu'na proje sunulur. Selami Öztürk, "Proje onaylanır onaylanmaz restorasyon ve tamir çalışmalarına başlayacağız" diyerek şunları söylüyor:

"Amacımız, binanın ilk yapılış amacına ve aslına uygun hale dönüştürülmesi; iç ve dış restorasyonunun yapılması, balo ve opera salonuna yeniden kavuşturulması... Süreyya Paşa'nın vasiyetini geç de olsa yerine getirmiş olacağız."

TRT'den Allianoi belgeseli





Ilıca'daki ayrı yapı adacığının (insula) görüntüleri [sağda ve altta]. **Kuzey Ilıca'daki sıcak su havuzu** [en sağda].



Yortanlı Barajı suları altında kalıp kalmayacağı halen belirsizliğini koruyan 1800 yıllık 'sağlık yurdu' Allianoi, bu kez TRT'nin hazırladığı belgeselle gündeme geliyor.

Yapımcılığını ve yönetmenliğini Şirin Sümer'in yaptığı, iki bölüm halinde yayına hazırlanan 'Su Perisi Allianoi' belgeselinin ilk bölümü, 17 Şubat Cuma günü saat 22.30'da; ikinci bölümü ise, 24 Şubat Cuma günü yine aynı saatte TRT-2 ekranlarında yayınlanacak.

İstanbul Televizyonu spikerlerinden Gülşah Banda'nın seslendirdiği ve danışmanlığını Ahmet Yaraş ile Candan Yaraş'ın yaptığı belgeselin birinci bölümünde 'Su Perisi', Allianoi tarihini, yörenin mekânlarını, toprak üstüne çıkarılış öyküsünü, baraj çalışmalarıyla kazı çalışmaları arasındaki gerilimi anlatıyor.

İkinci bölümde ise, ağırlıklı olarak kazı çalışmaları ve Allianoi'un geleceğine ilişkin olarak alınan kararlar aktarılıyor. İngilizce alt yazılı olarak hazırlanan belgeselin özgün müzikleri Emre Can ve Elif Önal'a ait...

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Osmangazi'de onarım





Saltanat Kapısı'nın onarılmadan önceki hali [en solda] ve yeni hali [solda]. Halen devam eden Kent Kapısı restorasyon çalışmasından bir görüntü [solda, en altta].

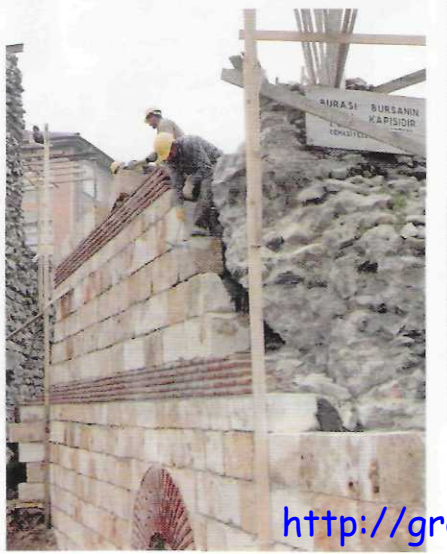
Osmangazi Belediyesi tarafından, 1855 depreminde çöken Saltanat Kapısı'nın orijinaline uygun yeniden inşasından sonra, çevresinde bulunan 3 bin yıllık surlarda meydana gelen eğilmeler de ilginç bir yöntemle ortadan kaldırılacak.

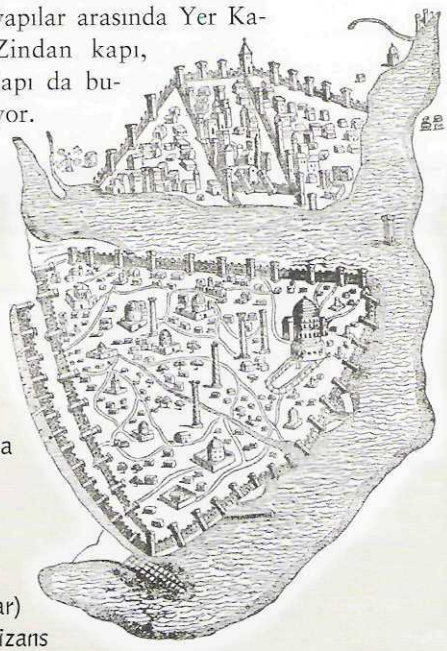
Maltepe Üniversitesi'nin danışmanlığında Anıtlar Kurulu'nun izniyle yürütülen çalışmalarda, Ortapazar Caddesi ve Tophane Caddesi'nin kesiştiği bölgede bulunan orijinal surdaki eğilme taşlar numaralanıp sökülerek ortadan kaldırılacak.

Yaklaşık 100 yıldır her geçen sene artan eğilmenin, yukarıdaki toprak baskısından kaynaklandığını belirten uzmanlar, 10 metreye 8 metre yüksekliğindeki bölümdeki yaklaşık 500 taşın numaralandırıldığını, söküldükten sonra, üzerindeki toprak yükün kaldırılıp arka kısma inşa edilecek beton setten sonra, surların yeniden numaralandırıldığı şekliyle inşa edileceğini belirtiyorlar.

Taşların yapılan numaralandırmaya göre dizilmesi planlanırken, asırların verdiği kirlilik de yapılacak temizleme işlemiyle ortadan kaldırılacak. Böylece yeni inşa edilen Saltanat Kapısı ile aynı temizlikte bir sur duvarı da inşa edilmiş olacak.

Çalışmalar 2 ay içinde tamamlanarak, Hisar Kapı veya Saltanat Kapı olarak bilinen bölge kullanıma açılacak. Surların yanı sıra Fetih Kapı'nın da restorasyon çalışmaları başladı. Restorasyonu yapılacak yapılar arasında Yer Kapı, Zindan kapı, Su Kapı da bulunuyor.





Bizans konferansları

Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (IFEA) tarafından, Türkiye Turist Rehberleri Birliği (TUREB) ve Fransız Kültür Merkezi'nin işbirliğiyle düzenlenen konferans serisi kapsamında gerçekleştirilen konferanslar 2006 yılında da devam ediyor.

22 Şubat Çarşamba,19.00'da gerçekleştirilecek olan "Kaybolmuş ve Yeniden Bulunmuş Bizans Anıtları: Seyyahların Katkısı (XVL-XVIII Yüzyıllar) Konferansı"nın sunumunu Fransa'daki Bizans Tarihi Merkezi'nden Prof. Jean-Pierre Grelois yapacak.

25 Mart Çarşamba, 19.00'da gerçekleştirilmesi planlanan ve sunumunu Aix-Marseille I Üniversitesi'nin Bizans Tarihi uzmanlarından Prof. Elisabeth Malamut'un yapacağı konferansın konusu ise, "I. Alexis hükümdarlığında Konstantinopolis". Anında çeviri yapılacak konferanslar, Fransız Kültür Merkezi Konferans Salonu'nda gerçekleştirilecek *[üstte; Bizans dönemine ait İstanbul haritası].*

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Hasankeyf taşınacak



Hasankeyf, Ilısu Barajı'nın sularına gömülmekten kurtuluyor. Tarihî eserler tek tek sökülüp Raman Dağı eteklerine taşınacak. Projeyi Başbakanlık bizzat takip ediyor.

Yaklaşık 50 yıldır Türkiye gündeminde bulunan Ilısu Barajı için ise, geri sayım başladı. Mart ayında Ilısu Köyü'nde yapılacak törenle baraj inşaatına ilk kazma vurulacak.

Hasankeyf ise, 46 yıl önce Mısır'da uygulanan bir yöntemle kurtarılacak. Mısır'da Assuan Barajı'nın yapımı sırasında Abu Simbel Tapınağı'nın sular altında kalacağı belli olunca, UNESCO 1960 yılında dev bir kurtarma projesi başlatmıştı ve Mısırlı, İsveçli, Alman, Fransız arkeolog ve mühendislerin, 4 yıl süren çalışmalarıyla tapınak iki binden fazla parçaya bölünmüştü. Her biri 10 ila 40 ton ağırlığındaki taşlar, yükselen baraj sularından 65 metre yukarıya taşınarak 3500 yıl sonra yeniden kurulmuştu.



Hasankeyfte'te 10 bin yıllık tarihi ile ayakta durmaya başaran eserler, tek tek, Raman Dağı'nın eteklerinde, bir sahil kasabası olarak yeniden kurulacak.

Gazhanelerde ihale



İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi, yıllardır atıl vaziyette duran tesislerin modern birer kültür merkezine dönüştürülmesi için sunulan raporu 16 Aralık 2005 tarihinde onayladı.

Proje kapsamında, Kadıköy Hasanpaşa'daki *[üstte]* ve Harbiye'deki Gazhane Tesisleri, özel sektör eliyle restore edilmek ve modern kültür merkezlerine dönüştürülmek üzere, ihaleye açılacak.

Sahip Ata Külliyesi'nden müze

Konya'daki 723 yıllık Sahip Ata Külliyesi müzeye dönüştürülecek.

Bir süre önce restore edilen tekke kısmındaki paha biçilemez değerdeki 5 adet çini panonun kırılmasıyla gündeme gelen ve mimarı Abdullah oğlu Kelük olan Sahip Ata Külliyesi, restorasyonun ardından 'Vakıf Eserleri Müzesi' yapılacak.

Anadolu Selçukluları döneminde 1283 yılında, Selçuklu veziri Ata Fahrettin tarafından yaptırılan tamamlanan Sahip Ata Külliyesi, müze olarak yeniden düzenlenirken, Konya genelinde cami ve depolarda muhafaza edilmeye çalışılan yaklaşık bin iki yüz parça eseri de bünyesinde toplayacak.



FOTOĞRAF: WALTER B. DENNY

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Balmumu heykeller


Hürrem Sultan


Kanunî Sultan Süleyman


Cengiz Han

Saint Petersburg Balmumu Heykel Müzesi'nin hazırladığı ve Atatürk'ün heykelinin de bulunduğu 42 balmumu eser, İstanbul CarrefourSA Maltepe Park Alışveriş Merkezi'nde 3 ay boyunca sergilenecek.

Sergide, Leydi Diana, Elvis Presley, Birinci Katherina, Boris Yeltsin, Napolyon, Beatles grubu üyeleri, Gorbaçov, El Farabi, Cengiz Han ve Şeyh Şamil'in yanı sıra Türkiye'de ilk kez sergilenen Hürrem Sultan [en üstte], Mimar Sinan [solda], Osman Gazi gibi ünlü isimlerin balmumu heykelleri bulunuyor.

Sergiyi düzenleyen Jale Kuşhan; amaçlarının heykel adedini 100'e ulaştırıp İstanbul'da bir balmumu heykel müzesi kurmak olduğunu belirtiyor.

Camilerdeki eserler korunacak

Kütahya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluk alanındaki illerde, cami ve mescitlerdeki eski eserler korunacak. Kütahya Vakıflar Bölge Müdürü Hasan Gök, sorumluluk alanlarında bulunan Kütahya, Eskişehir, Uşak ve Afyonkarahisar'daki tarihî cami ve mescitlerde birçok değerli eser bulunduğunu belirterek, koruma amacıyla bu eşyaların toplandığını açıkladı. Toplanan eserler Ankara'da sergilenecek.


Kütahya Çinili Cami

KISA...KISA

Müzik nostaljisi

Kadıköy Belediyesi'nin Ocak 2006'da başlattığı 'Nostaljik Konserler' devam ediyor. Kadıköylüler 6 Şubat Pazartesi günü, Füsun Önal, 6 Mart Pazartesi Ömür Göksel ve 3 Nisan Pazartesi günü de Neco ile buluşacaklar. Saat 20.30'da Kadıköy Evlendirme Dairesi'nde başlayacak konserlere katılım ücretsiz.

Osmanlı tapuları

Osmanlı'nın vergi mükelleflerini belirlemek amacıyla 15 ve 19. yüzyıllar arasında tuttuğu tapu kayıtları, bilgisayar ortamına taşınıyor. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Ankara Oran'daki arşiv binası ile İstanbul Bölge Müdürlüğü'nde korunan binlerce cilt, Tapu Arşiv Otomasyon Projesi (TARBİS) kapsamında elektronik ortama aktarılıyor.



Sınırda kazı

Nusaybin ile Suriye'nin Haseki iline bağlı Kamışlı ilçesi arasında bulunan yeraltındaki tarihî zenginliklerin ortaya çıkarılması amacıyla, Suriye ve Türkiye arasında bir protokol imzalandı. Protokol uyarınca 2006'da iki ülke bilim adamları tarafından Nusaybin ve Kamışlı ilçe sınırları arasındaki mayınlı sahayı da kapsayan alanda kazı çalışmaları yapılacak.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Avrupa'nın en güzel gözleri!



Naşide Saffet, 18 Şubat 1931'de "Avrupa'nın En Güzel Gözlü Hanımı" seçilmeden tam bir ay *önce, Türkiye Güzeli'* seçildiği 18 Ocak günü, yarışmanın yapıldığı Turkuvaz Gazinosu salonunda...

Türkiye'de ilk güzellik yarışması, Cumhuriyet gazetesinin desteğiyle 2 Eylül 1929'da yapılmış; Feriha Tevfik Hanım, ilk 'Türkiye Güzeli' seçilmişti. 1930'da ise bu unvan, Mübeccel Namık Hanım'a geçecekti... 1931 yılında, yine Cumhuriyet gazetesi tarafından desteklenen müsabakalar, İstanbul'da, Beyoğlu'ndaki Turkuvaz Gazinosu'nda yapılacak, 18 Ocak 1931'de düzenlenen yarışmada 'Türkiye Güzeli' seçilen Naşide Saffet Hanım, aynı yılın 18 Şubat'ında, 'Avrupa çapında' bir başka unvana sahip olacaktı...

'9 numara' ve 'Matmazel L. M.' rumuzu ile 1931'deki güzellik müsabakasına katılan genç kızın asıl adı, Naşide Saffet idi ve 'Kız Muallim Mektebi' mezunu idi... 'Hakem Heyeti' adına, *sonucu ünlü gazeteci-yazar Peyami Safa okumuştu. Sonuçlar açıklanır açıklanmaz da,* Naşide Saffet'in etrafını heyecanlı bir erkek gurubu kuşatacaktı... Bunlar arasında, tanıdık yüzler de vardı. Ön sırada, 'zabitin yanında' bir gözü kapalı duran, Rum gazeteci Fedon idi; Türk gazeteciler arasında Fedon'un lakâbı, "Venizelos'un Oğlu" şeklindeydi. Fedon'un yanındaki gözlüklü ise, Cumhuriyet yazarlarından Ahmet Hidayet Reel idi ve bütün bu grubu o gün, unutulmaz 'Beyoğlu muhabiri' Selâhattin Giz fotoğraflamıştı...

İşte o günden tam bir ay sonra da, 18 Şubat 1931'de Naşide Saffet Hanım, Avrupa Güzellik Yarışması'na katılacak ve 'Güzel Göz Kraliçesi' seçilecekti!

http://groups.google.com/group/merakediyorum

merakediyorum@googlegroups.com

Buçalışma;
merakediyorum@googlegroups.com

üyeleriiçinhazırlanmıştır.
Benzerçalışmalardanhaberdarolmak,
öneri, istek ve karşılaştığınız sorunlan bize bildirin.

Çalışmalarımızı takip etmek için
merakediyorum@googlegroups.com
e-posta adresine
"Üyelik" başlıklı veya boş bir mesaj gönderin.

Grupsayfasını
http://groups.google.com/group/merakediyorum
inceleyerek daha önce üyelerimizle paylaştığımız
çalışma ve mesajlan inceleyebilir,
üyeliğinizi düzenleyebilirsiniz.

